

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI VE TÜRKİYE' DE YEREL
YÖNETİMLER
ÜZERİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ: NİĞDE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehmet Ali ASLAN**

**Niğde
Mayıs, 2018**

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI VE TÜRKİYE' DE YEREL
YÖNETİMLER
ÜZERİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ: NİĞDE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehmet Ali ASLAN**

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Yavuz YILDIRIM

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hava TAHTALIOĞLU

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Görkem BİRİNCİ

**Niğde
Mayıs, 2018**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Dönem Projesi/Yüksek Lisans Tezi/Doktora tezi olarak sunduğum “Geri Çağırma Mekanizması ve Türkiye’ de Yerel Yönetimler Üzerinde Uygulanabilirliği: Niğde Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 06.06.2018

Mehmet Ali ASLAN

ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üy. Yavuz YILDIRIM danışmanlığında Mehmet Ali Aslan tarafından hazırlanan "Geri Çağırma Mekanizması ve Türkiye'de Yerel Yönetimler Üzerinde Uygulanabilirliği-Niğde Örneği" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 28/05/2018

JÜRİ :

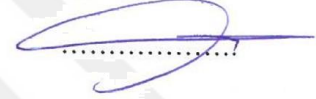
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hava TAHTALIOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Görkem BİRİNCİ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Hünkar GÜLER
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu hayatta bana en büyük gücü veren ve yaşama kaynağım olan, eşim Havva Nur ASLAN ve çocuklarım Hakkı Alp ASLAN ile Yağız Ali ASLAN' a minnettarım.

Üzerimdeki emeğini hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim, çok değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Sn. Yavuz YILDIRIM' a en içten saygı ve sevgilerimi sunarım...

Mehmet Ali ASLAN

Niğde, 2018

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI VE TÜRKİYE’ DE YEREL
YÖNETİMLER ÜZERİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ-NİĞDE ÖRNEĞİ-2018**

Aslan, Mehmet Ali
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Yavuz YILDIRIM
Mayıs 2018, 111 sayfa

Yerel Yönetimlerin Türk Kamu Yönetimi içerisindeki yeri ve önemi sürekli artmaktadır. Yerel Demokrasinin etkin işleyebilmesi, halkın yönetime katılımı noktası ve yerel yöneticilerini belirlemesi noktasında yerel seçimler çok önemlidir. Yerel seçimler Türkiye’ de 5 yılda bir yapılmakta ve bu süre boyunca Yerel Siyasetin yöneticilerini belirlemektedir. Yerel yönetici seçildikten sonra halkı memnun etmemeleri durumunda seçmenlerin mecburen bir sonraki seçim dönemini beklemektedir.

Geri Çağırma Mekanizması seçimleri beklemeden Yerel Yöneticileri görevden düşürebilen bir katılım ve denetim aracıdır. Bu sistemde seçmenler ilgili başvurularının oransal ve mevzuata uygun şekilde tespitinin ardından seçimlerin yenilenmesine karar verebilmektedir. Geri çağırma mekanizmasının anlaşılabilmesi demokrasinin ve diğer bazı argümanların çok iyi anlaşılabilmesi gerekmektedir.

Yerel katılımın ve demokrasinin bir parçası olan Geri Çağırma Mekanizması, Dünyada çeşitli ülkelerde çeşitli şekillerde uygulanabilmektedir. Ayrıca Geri Çağırma Mekanizması Onuncu Kalkınma Planı ve Köy Kanunu Taslağıyla uygulamaya adım atmıştır. Çalışmada ayrıca Niğde iline yön veren yerel siyasetçilerin Geri Çağırma Mekanizmasına bakışı, alan araştırmasıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bütün bu veri ve bilgiler sonuç ve değerlendirme kısmında analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geri Çağırma Mekanizması, Yerel Yönetimler, Yerel Demokrasi, Yerel Siyaset, Katılım, Halk Girişimi, Denetim

ABSTRACT
MASTER THESIS

**RECALL SYSTEM AND APPLICABILITY OVER LOCAL GOVERNMENTS
IN TURKEY-EXAMPLE OF NIĞDE-2018**

Aslan, Mehmet Ali
Department of Public Administration
Supervisor: Ass. Prof. Yavuz YILDIRIM
May 2018, 111 pages

The importance of local governments in Turkish Public Administration is continuously increasing. Local elections are crucial at the point where local democracy can function effectively, the people participate in the governance and the local administrators are determined. Local elections in Turkey are scheduled at 5 years and determine the administrators of the local politics during this period. If the voters are not satisfied with the local governors after the election, they are forced to wait for the next election period.

Recall mechanism is a participatory and supervisory tool that can drop the local officers missions without waiting for the next elections. In this system, the voters can decide to renew the elections after determining the applicants' proportional and regulatory approvals. In order to understand the recall mechanism one has to have a deep understanding of democracy and some other arguments .

The recall mechanism, a part of local participation and democracy, can be applied in various forms in various countries in the world. In addition, recall mechanism was tried to be implemented through the Tenth Development Plan and the Village Law Draft. This study also tried to determine the way how the local politicians in Niğde province looked at the Recall Mechanism through field research.

All these data and information have been tried to be analyzed in the conclusion and evaluation section.

Key Words: Recall Mechanism, Local Governments, Local Democracy, Local Politics, Participation, People's Initiative, Supervision

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ, YEREL DEMOKRASİ VE YEREL SİYASET

1. DEMOKRASİ KAVRAMI.....	4
1.1. Doğrudan Demokrasi.....	5
1.2. Temsili Demokrasi.....	6
1.3. Liberal Demokrasi.....	7
1.4. Radikal Demokrasi.....	9
1.5. Yerel Demokrasi Ve Yerel Siyaset.....	11
1.5.1 Yerel Siyaset ve Demokrasi İlişkisi.....	12
1.5.2. Yerel Doğrudan Demokrasi.....	14
1.5.3. Demokratik Yerel Yönetimin Göstergeleri.....	17
1.5.3.1. Yerel Yönetim Organlarının Bağımsızlığı ve Karar Süreçlerine Katılım.....	17
1.5.3.2. Yönetimsel Açıklık ve Halk Denetimi.....	19
1.5.3.3. Yerel Yönetimlerde Şeffaflık.....	22
1.5.4. Yerel Demokraside Sivil Toplum ve Özerklik Tartışmaları.....	24
1.5.4.1. Yerel Özerklik ve İdari Vesayet.....	25
1.5.4.2. Subsidiarite İlkesi.....	28
1.6. Yerel Demokraside Kamuoyu Denetimi.....	29
1.6.1. Kamuoyunu Denetleme ve Yönlendirme Yolları.....	30

1.6.2 Türk Kamu Yönetiminde Kamuoyu Denetiminin Temelleri	32
1.6.3.Geri Çağırma Kavramının Yerel Siyaset ve Demokrasiyle İlişkisi	34

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE BİR KATILIM VE DENETİM ARACI: GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI

2.GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE ..	37
2.1.Geri Çağırma Mekanizmasının Tanımı ve Amacı	37
2.2. Mekanizmanın Nesnesi: Kamu Organları ve Kamu Görevlileri	38
2.3. Geri Çağırma Mekanizmasının Öznesi: Seçmenler	40
2.4.Geri Çağırma Mekanizmasının Konusu: Kamu Görevlisinin Olağan Süresi Dolmadan Görevden Alınması	42
2.5. Geri Çağırma Mekanizmasının Niteliği	42
2.6.Geri Çağırma Mekanizması Lehinde ve Aleyhindeki Savlar	44
2.7. Doğrudan Demokrasi Ve Geri Çağırma Mekanizması: İsviçre’de Uygulanan Halk Girişimi	49
2.8.Amerika Birleşik Devleti’nde Geri Çağırma Mekanizması	53
2.8.1. Geri Çağırma Mekanizmasının Temel Kuralları	53
2.8.2. Geri Çağırma Mekanizması Usulü	53
2.8.2.1.Başvuru Aşaması	54
2.8.2.2. İmzaların Toplanması ve Denetimi Aşaması	55
2.8.2.3. Seçim Aşaması	56
2.8.3. ABD’de Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması	57
2.8.3.1. ABD’de Yerel Yönetimlerin Geri Çağırılmasına İlişkin Nedenler	58
2.9.Japonya’da Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması	58
2.10.Almanya’da Geri Çağırma Mekanizması: Neuen Steuerungs Modell	61
2.10.1. Neuen Steuerungs Modell	63
2.11.Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması	66

2.11.1. Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporunda Denetim Kapsamında Geri Çağırma Mekanizması.....	66
2.11.2. Köy Kanunu Taslağı Kapsamında Geri Çağırma Mekanizması.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI ÜZERİNE NİĞDE'DE YEREL YÖNETİCİLER VE SİYASETÇİLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	76
3.2. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	78
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	111

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: “Geri çağırma mekanizması kavramını daha önce duydunuz mu?” sorusunun istatistiksel analizi	78
Tablo 2: “Yerel seçilmişleri seçim süresi bitmeden seçmenlerin yazılı talebiyle görevden uzaklaştırma ve yeniden seçimlere gitme biçimi olan geri çağırma mekanizması sizce uygulanmalı mı?” sorusunun istatistiksel analizi	79
Tablo 3: : “Neden geri çağırma mekanizması uygulanabilir?” sorusunun istatistiksel analizi.....	81
Tablo 4: : “Neden geri çağırma mekanizması uygulanmayabilir?” sorusunun istatistiksel analizi	82
Tablo 5: : “Geri çağırma mekanizması Türkiye’de yerel yönetimler üzerinde uygulanabilir mi?” sorusunun istatistiksel analizi	83
Tablo 6: “Seçim süresi 5 yıl olan yerel seçimlerde, geri çağırma mekanizması başvurularının başlaması için seçimlerin üstünden minimum kaç yıl geçmesi gerekir?” sorusunun istatistiksel analizi	84
Tablo 7: “Geri çağırma başvurularının nereye yapılması en doğrudur?” sorusunun istatistiksel analizi	85
Tablo 8: “Geri çağırma mekanizması ile görevden alınan yerel seçilmişler (Belediye başkanı, Muhtar vs.) sizce yeniden aday olabilmeli mi?” sorusunun istatistiksel analizi	86
Tablo 9: “Geri çağırma mekanizması ile seçimlerin yenilenebilmesi için ilgili seçim bölgesinde kayıtlı seçmenlerin yüzde kaçını geri çağırma mekanizması için başvurmalı?” sorusunun istatistiksel analizi.....	87
Tablo 10: “Dünyada geri çağırma mekanizmasını yerel yönetimlerinde başarıyla uygulayan ABD, Japonya gibi ülkeler olduğunu biliyor musunuz?” sorusunun istatistiksel analiz	88
Tablo 11: “Yerel yönetimlerde seçmenlerin yönetime katılımını yeterli buluyor musunuz?” sorusunun istatistiksel analizi.....	89
Tablo 12: “Yerel yönetimler üzerindeki denetim mekanizmalarını yeterli buluyor musunuz?” sorusunun istatistiksel analizi.....	90

GİRİŞ

Yönetim yapımıza diğer kamu yönetimi birimlerinden geç de girmiş olsa, yerel yönetimler Türk Kamu Yönetimi sisteminde çok büyük ve önemli bir yere sahiptir. Yerel hizmetlerin verimli ve etkin ilerlemesi, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi, halkın yerel yöneticilerinden memnun olması; gerek güçlü ve düzgün çalışan yönetim biçimleriyle gerekse halkın ihtiyacı olan projeleri zamanında uygulamaya konulabilmesi başarılı yerel yönetimlerle mümkündür. Ayrıca köy mevzuatında da bir yerel yönetim biçimi olarak görülen köyün yerel seçimle gelen muhtarına gerçekleştirilmesi gereken görevler verilmektedir.

Yerel yönetimler, demokratik usullerle 5 yılda kendini yenilemektedir. Seçimi kazanan yerel yönetici 5 yıl boyunca kendine sağlanan hakları kullanmakta, üzerine vazife olan görevleri uygulamakta mükellef olmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin doğası gereği ve bir sonraki yerel seçimler göz önüne alındığında yerel yöneticilerin halkı memnun etmek gibi bir görevi de bulunmaktadır.

Yerel yöneticinin görev yaptığı 5 yıllık süre boyunca, görevden alınma ile ilgili standart ve geleneksel yöntemlerin dışında halkın; yerel yöneticilerin ve yerel yönetimlerin kendisinin belirlemesi noktasında bir inisiyatifi bulunmamaktadır. Bu durum bir demokrasi açığını beraberinde getirmektedir. Oysa ki demokrasinin yerel düzeyden başlayan bir düşünce ve prosedür olduğu literatürde sıkça vurgulanan bir husustur. Özellikle yakın dönemlerde seçimler dışında demokratik usullerin ve tartışmaların genişlemesi gerektiğine dair düşünceler güçlenmiştir.

Demokrasinin temel gereği olarak seçimlerde başarısız olan siyasi parti ve adayının yerine halkın tercih ettiği yöneticiler göreve gelmelidir. Seçilen bu temsilcilerin halkın ihtiyacı olan hizmet ve projeleri gerçekleştirebileceği varsayılır. Ancak seçimler arasında bu beklentiyi karşılayamama durumunda başvurulacak bir yol bulunmamaktadır. İşte bu eksiklik noktasında, bu çalışmanın konusunu oluşturan uygulama devreye girebilir. Yerel yönetimlerin görev süresi bitmeden halkın talebiyle seçimlerin yenilenmesi Geri Çağırma Mekanizması (Recall) olarak isimlendirilmektedir ve dünyada uygulamaları mevcuttur.

Türkiye’de bu sistemin uygulamaya geçilmesiyle ilgili resmi ve gayri resmi çalışma ve söylemler mevcuttur. Bunların resmi olanlarından en önemlisi 10. Kalkınma Planında ve Köy Kanunu Taslağında kendini göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, 10. Kalkınma Planı ve Köy Kanunu Taslağıyla Türk Kamu Yönetimi Sistemine giren ve dünyada örnekleri bulunan Geri Çağırma Mekanizmasını başta yerel demokrasi ve katılım konuları olmak üzere değişik yönleri, bağlantıları ve yurt dışı örnekleriyle birlikte incelemektir. Çalışmanın temel varsayımı, bu mekanizmanın demokrasiyi yerel düzeyden başlayarak yeniden şekillendireceği, demokrasiyi olumlu etkileyerek güçlendireceğidir. Diğer ülke örneklerinde bu yönde uygulamaların demokrasiyi uygulamada nasıl etkilediği çalışmada verilmiştir. Türkiye’de henüz hayata geçmemiş ancak geçmesi planlanan uygulamanın yerel yöneticiler nezdinde henüz karşılık bulmaması, çalışmanın temel varsayımının pratikte doğrulanamadığını göstermektedir. Ancak bu yöndeki taslak ve planların devamı, akademik ve diğer eğitim faaliyetlerinin detaylandırılması ile Türkiye’nin demokrasi açığı konusundaki tartışmalarına olumlu bir yönde katkı sunacağı iddia edilebilir.

Geri Çağırma Mekanizmasının esas çıkış noktası, yerel demokrasiyi güçlendirmektir. Bu nedenle öncelikle demokrasinin çeşitli alt başlıklarından söz etmemiz ve incelememiz gerekir. Çalışmanın birinci bölümünde demokrasi, yerel demokrasi ve yerel siyaset konuları incelenmiştir. Bu bölümde özellikle temsili demokrasinin sınırlılıklarına, farklı demokrasi arayışlarına ve demokrasinin güçlendirilmesi için yerel düzeyde yapılabilecek çeşitli mekanizmalara odaklanılmıştır.

İkinci bölümde ise Geri Çağırma Mekanizması anlatılmaktadır. Bu kavram ilk bölümde anlatılan demokrasi tartışmasında, temsili demokrasiyi doğrudan demokrasi sınırlarına çekecek bir uygulama olarak öne çıkmaktadır. Geri Çağırma Mekanizmasının teorik altyapısı verildikten sonra ‘Halk Girişimi’ kurumu İsviçre üzerinden incelenmiştir. Bu uygulamanın geçerli olduğu 34 ülkeden uygulamayı en yoğun ve sık kullanan ülke olan Amerika Birleşik Devletleri’nde Geri Çağırma Mekanizması araştırılmıştır. Diğer örnekler, Japonya ve Almanya’dır. Japonya’da Belediye Başkanlarının durumu geri çağırma uzanan çeşitli yönleriyle, Almanya’da ise değişik bir kamu yönetimi modeli çerçevesinde geri çağırma mekanizması tartışılmıştır. Ülkemizde uygulamaya dair mevcut durum ve gelişmeler 10. Kalkınma

Planı ve Köy Kanunu Taslağı'nda yer aldığı için bu iki konu üzerinden kavram incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde Geri Çağırma Mekanizmasının uygulanabilirliği çerçevesinde, Niğde ilinde seçilmiş yerel siyasetçiler ve bu kentte görevli mülki amirler üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Böylece onların Geri Çağırma Mekanizmasına bakışı ile müteakip Sonuç Değerlendirme kısmıyla eldeki mevcut veriler değerlendirilmiş bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Burada anket çalışması ile beraber analiz edilen sonuçlara göre bu çalışmanın katılımcı kapsamı ve nitelikleri bakımından bir kamuoyu araştırması olarak da görülmesi mümkündür. Elde edilen sonuçlarla önemli bir tespit yapılmasıyla beraber bu sonuçların istatistiki veri olarak güçlü bir sayısal veri içermediği söylenebilir.

Çalışma uygulamaya geçirilmesi düşünülen ve demokrasinin geliştirilmesi açısından önem atfedilen bir hususu hukuki, teorik ve uluslararası boyutlarıyla birlikte alarak bu konudaki bir eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de bu konuda yapılmış çok sayıda çalışma olmaması, kavramın yeni tanınmaya başlaması çalışmanın hem güncelliği açısından yeniliğini hem de bilgi toplamak ve analiz yapmak açısından sınırlı yanını oluşturmaktadır. Özellikle konunun muhatapları olan yerel yöneticiler üzerinden yapılan uygulama ile kavramın yeteri kadar bilinmediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın yöntemi öncelikli olarak ikincil kaynaklar ve diğer ülkelerdeki uygulamaları incelemek açısından literatür taraması ve ardından üçüncü bölüm özelinde anket uygulaması şeklinde olmuştur. Anket uygulamasının tercih edilmesindeki amaç, yerel yönetimlerde görev yapan farklı birimlerde kişiye ulaşmaktır. Uygulama, posta ya da elektronik ortamda değil, ilgili birimlerden randevu alınıp toplantılarına katılarak doğrudan gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ, YEREL DEMOKRASİ VE YEREL SİYASET

1. DEMOKRASİ KAVRAMI

Demokrasi, Antik Yunan'dan itibaren siyasal tarihin ve teorinin en tartışmalı konularından biri olmuştur. Ancak bu tartışmalı hali nedeniyle tek ve evrensel bir tanımlı bulunmamaktadır. Bunda demokrasinin farklı uygulamalarının olması en büyük etkenlerden biridir. Demokrasinin farklı ülkeler ve kavramlar ekseninde incelendiği çalışmalarda (Schmidt, 2001; Dahl, 2001; Lijphart, 2014) demokrasinin teorisi ile pratiği arasındaki fark vurgulanmıştır. Etimolojik açıdan demokrasi “halkın yönetimi” (*demos-kratos*) olarak tanımlamak en kısa yoldur ve bu tanımdan halkın kim olduğu ve onun nasıl yöneteceği tartışmaları türer (Heywood, 2015). Diğer bir deyişle halkın yönetim üzerinde söz sahibi olması konusunda bir fikir birliği bulunsa da bunun nasıl ve hangi araçlarla yapılacağı konusunda çok farklı uygulamalar ve yorumlar vardır.

Demokraside her vatandaşın yönetim konusunda temel özelliklere sahip olduğu varsayılır ve bu şekilde bireyden başlayarak ilerleyen bir kavramdır (Dahl, 2001). Demokrasi bireyin ve halkın farklı şekillerde tanımlandığı ve hangi konuda nasıl yöneteceğinin farklılık gösterdiği uzun bir tarihe sahiptir. Klasik ya da doğrudan demokrasiden modern ya da temsili demokrasiye kadar geçen süreçte kavram farklılık göstermiştir. Bu noktada 18. Yüzyıldan sonra, modern devlet ve egemenlik anlayışı şekillendikçe yeni bir demokrasi düşüncesi doğduğu söylenebilir. Farklı ideolojilerin farklı demokrasi yorumları bulunmaktadır. Demokrasilerin siyasal düşünceler içinde hangi kavramlara yakın olduğu, hangi idealleri öne çıkardığı ve pratikte hangi prosedürlere dayandıklarına göre farklı modeller gelişmiştir (Ateş, 2015: 221-227). Bu nedenle kavram tek başına anılmaktan ziyade liberal demokrasi, radikal demokrasi, temsili demokrasi, sosyalist demokrasi vb. sıfatlara sahip olup “halk için neyin iyi olduğu” ve “halkın nasıl yönetileceği” gibi tartışmaların içinde kendini bulmuştur (Yıldırım, 2006:3). Modern dönemde demokrasi siyasal denetimin düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların siyasal olarak eşit sayıldığı yönetim biçimi olarak en meşru yönetim biçimi haline gelmiştir.

Bu çalışmanın konusu olan Geri Çağırma Mekanizması da söz konusu meşruiyeti güçlendirmek için önerilen süreçlerden birisidir. Demokrasinin en alt düzeyden başlaması esas olduğu için aşağıda yerel yönetimlerle demokrasinin ilişkisine geçmeden önce farklı demokrasi yaklaşımlarına değinmek gerekmektedir. Bu yaklaşımlar geri çağırma mekanizmasının da farklı yönlerini oluştururlar.

1.1. Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokrasi, herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan halkın direkt egemenlik hakkını kullanarak siyasal kararlar aldığı demokrasi tipidir. Doğrudan demokrasi, demokrasi idealine en yakın sistem olarak gösterilmektedir. Doğrudan demokrasiye ilk olarak başta Atina olmak üzere antik çağda Yunan kent-devletlerinde (polis) rastlanır. Doğrudan demokraside devlet için gerekli olan bütün kararlar, halk tarafından temsilcisz ve aracısız olarak doğrudan alınırlar. Sayıca az bir nüfusun bulunması, birbirine yakın yaşam biçimlerinin olması bu modelin ortaya çıkışında etkili olmuştur (Dahl, 2001: 107). Polis'te vatandaşlar “agora” veya “forum” denilen meydanlarda toplanarak yönetsel konularda çeşitli şekillerde karar verirlerdi. Kamusal görevler kura yoluyla her özgür Atinalı yurttaşın edinebileceği bir hak ve sorumluluk olarak görülmekteydi (Ateş, 2015: 253-258). Günümüzde doğrudan demokrasi, tezin ilerleyen bölümlerinde Geri Çağırma Mekanizması perspektifinden de inceleyeceğimiz üzere sadece İsviçre'nin bir küçük dağ kantonunda ve dört yarım-kantonunda uygulanmaktadır. Bunlar Glaris Kantonu ile Aşağı ve Yukarı Unterwald ile İç ve Dış Appenzell'dir (Gözler, 2010: 103-104).

Antik Yunan'dan döneminden sonra uygulanması güç hale gelen doğrudan demokrasi ile beraber temsili demokrasiye geçmeden önce yarı-doğrudan demokrasi kavramından da bahsedilmesi gerektiğini gereklidir. Yarı-Doğrudan demokrasi, egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi tipidir. Yarı-doğrudan demokrasi sisteminde egemenliğin kullanımı esasen halkın seçtiği temsilcilere verilmiştir. Yarı-doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ile doğrudan demokrasinin bir bileşimidir. Yarı-doğrudan demokrasi, halkın egemenliğin kullanılmasına zaman zaman doğrudan doğruya katılabildiği bir temsili demokrasidir. Bu sebepten dolayı “yarı-doğrudan demokrasi” terimi yerine “yarı-temsili demokrasi” terimi de kullanılmaktadır. Yarı-doğrudan demokraside halk, “referandum”, “halk vetosu”, “halk teşebbüsü” ve “temsilcilerin azli” araçlarıyla egemenliğin kullanılmasına doğrudan doğruya katılır. Yarı-doğrudan demokrasi yine İsviçre ve

İtalya'da görülmektedir (Gözler, 2010: 104). Demokrasinin kalabalık nüfus, farklı çıkar ve etnik köken ve en nihayetinde heterojen yapılardan müteşekkil günümüz toplumlarında uygulanamayacağı düşüncesi, özellikle liberal dünyada temsili demokrasilerin şekillenmesini sağlamıştır.

1.2. Temsili Demokrasi

Temsili demokrasi, halka ait olan egemenliğin, milletin düzenli olarak belirli periyotlar için seçtiği temsilciler aracılığı ile kullanıldığı demokrasi türüdür. Her ne kadar seçmen ile temsilci arasındaki bağ seçimden seçim ile kurulmakta ise de dilekçe hakkı gibi usullerle vatandaşın yönetime katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Temsili demokraside seçim temel araçtır. Seçimlerle yönetme hakkı temsilciye devredilir. Temsilci halk adına konuşur (Gözler, 2010:104).

Temsili demokrasi 20. Yüzyıl itibariyle dünyanın birçok ülkesinde uygulanmakta olan demokrasi türüdür. Temsili demokrasilerde demokrasinin işleyebilmesi için siyasi partiler vazgeçilmez bir konumdadır. Temsili demokrasilerde bu mekanizmanın çalışabilmesi için günümüzde siyasi partiler aracılık etmektedir. Demokratik bir sistem için siyasi partileri olmazsa olmaz yapan bazı nedenler vardır (Sarıbay, 2001: 16). Siyasi partilerin artan önemi temsil edilen halktan çok temsilcinin de öne çıkmasını sağlamış ve temsil süreci yer yer ters işlemeye başlamıştır. Parti, halkın sözünün temsilcisi değil belirleyicisi olmuştur.

Temsili demokrasi, aşağıda değinilecek olan liberal demokrasi ile yakın bir çizgide halkın doğrudan değil dolaylı olarak siyasete katılmasını sağlar. Modern dönemde katmanlaşan ve özellikle ekonomik ilişkiler çerçevesinde doğrudan siyasetten uzaklaşan kitleler, demokraside temsilen rol alır. Bundan ötürü siyasi partiler dışında bütün vatandaşların iktidara etki edebileceği bir mekanizmalar azalmıştır. Ancak sosyalist modelden farklı olarak liberal demokrasilere temsil sürecinin bir parti değil birden çok parti aracılığıyla ve serbest seçimlerle olması esastır. Seçimlerin adil ve özgür olabilmesi için devletin bütün siyasi partilere ve siyasi partilerin bütün adaylarına eşit mesafede durması gerekmektedir. Bütün siyasi partiler ve adaylar hem doğrudan hem de kitlesel kitle iletişim araçları aracılığıyla seçmenlerine özgürce ve adil rekabet koşullarında seslenebilmeli ve bunun için kamu kaynaklarından eşit derecede faydalanabilmelidir. Seçmenlerin şiddetten ve baskıdan uzak gizli oylama

sistemi ile özgürce oylarını kullanabilmeleri için devletin her türlü tedbiri alması gerekmektedir. Serbest seçimler yoluyla ve partiler aracılığıyla yürütme ve yasama organlarının şekillenmesi, temsili demokrasiyle liberal demokrasi arasındaki bağı kuran temel noktadır.

1.3.Liberal Demokrasi

Demokrasinin ilk uygulamalarının çoğunluğun yönetimine dayandığı kabul görmektedir. Ancak özellikle Aydınlanma dönemi sonrası, birey ve akıl düşüncesinin yeniden doğuşu ve bu süreçte burjuvazinin etkisiyle birlikte demokrasi, toplumdaki herkesin değil belirli ekonomik çıkarların ve bir tür seçkinlerin yönetimi şeklinde gelişmiştir. Rönesans ve reform hareketleri ile birlikte gelişen aydınlanma süreci ve sanayi devrimiyle güçlenen burjuvazinin, aristokrasinin gücünü sınırlamaya çalışması ve temsil kavramının sınırlarını genişletme düşüncesiyle birlikte demokrasi düşüncesinin alanı genişlemiştir. Burjuvazinin mücadelesi ile güvence altına alınan siyasal haklar, başlangıçta sadece mülk sahibi, vergi veren belli bir yaşın üstündeki erkeklerin hakkı olarak kabul edilmiştir. Ardından liberalizm ve liberal demokrasinin gelişmesi ile birlikte, liberal çoğulcu demokrasi olarak tanımlanabilecek bir yönetim biçimi gelişerek günümüze gelmiştir (Aktan, 1999: 142-145). Liberal demokrasi, özellikle Fransız ve Amerikan devrimlerinin etkisiyle gelişen ve toplumsal sözleşme metni olarak kabul edilen anayasalarda devletin güç ve yetkilerinin sınırlandırıldığı ve bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı bir yönetim şeklidir. Bir başka deyişle, liberal sosyal düzenin ilkeleri üzerinde toplumsal uzlaşmanın sağlandığı ve siyasal iktidarların anayasanın sınırları içinde güç ve yetkilerini kullandığı yönetim şekli liberal demokrasidir.

Liberalizm, asgari devlet ve birey üzerinden tanımlanmayla, bunlara ihtiyatlı yaklaşım özgürlük bağlamında tanımlanma aralığında gidip gelmektedir. Liberal demokrasi ise demokrasiyi nasıl anladığımızıza bağlı olarak bir alışım niteliği almaktadır. Özgürlük, bireysel girişim ve devlet düzeni liberalizm tarafından kodlanırken; eşitlik, refah, toplumsal birlik demokrasi kanadınca kodlanan bir alışımdır ve dolayısıyla liberal demokrasi özgürlük yoluyla eşitlik sağlamaktır (Sartori, 1996: 417-420).

Liberal demokrasi anlayışının temelinde liberal dünya görüşü yer almaktadır. Buradaki özgürlük anlayışı da girişimciye özgürlük fikrini benimsemiştir. 18. yüzyılda yükselen burjuvazinin, tüccarların herhangi bir devlet müdahalesine uğramadan serbestçe işini yapabilmesi amaçlanmış, devletin ya da otoritenin varlık amacı özel mülkiyeti korumak olarak belirlenmiştir. Günümüzde de temsili çoğulcu liberal demokrasi dünyada en yaygın olarak uygulanmakta olan demokrasi türüdür. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD tarzı siyasetin temel kriter haline gelmesiyle birlikte Batı dünyasının özgürlük ve eşitlik ideallerini buluşturduğu bir model haline gelmiştir. Bu demokrasi türü parlamenter sistem, başkanlık sistemi, yarı-başkanlık sistemi ve meclis hükümeti gibi bazı hükümet sistemleri ile uygulanmaktadır. Buna karşın çoğulcu demokrasinin egemen olduğu ülkelerde, bir uygulama birliğine rastlanmaz. Farklı uygulamalarda bir birlik görülmesi de, çoğulcu demokrasinin beraberinde bazı ilkeler ve standartlar da geliştirmiştir (Bekcan, 2005: 16-32).

Liberal demokrasi, toplumsal talepleri karşılamakta her zaman ve her yerde başarılı olmuş sayılmaz. Özgürlüğün nasıl uygulanacağı, Pazar ilişkileri, kitlelerin talepleri, liberal demokrasilerin çözmekte zorlandığı çeşitli toplumsal çatışmaları doğurur. Burjuvazinin aristokrasi karşısındaki devrimci niteliğini yitirmesi, işçi sınıfının kadınların, siyahların ve ayrımcılığa uğrayan diğer kitlelerin haklarını talep etmesi karşısında demokrasiler farklı sorunlar yaşamıştır. Liberal demokrasi, müteşebbis bireyin hak ve özgürlüklerini temel alır ve devletin bu birey karşısında gücünün sınırlandırılmasını istemektedir. Çünkü devletin müdahalesi, doğal uyumu ve bütünleşmeyi ortadan kaldıracaktır. Bu ise bireyin özgürlüklerinin kısıtlanması, bir takım bireylerin başkaları üzerine baskı uygulaması demektir. (Şaylan, 1994: 25). Bir kişi-bir oy olarak özetlenebilecek evrensel oy hakkının toplumun herkesimine uygulanması dünya çapında oldukça zaman almıştır ve bu kavramın normalleşmesi 20. Yüzyılı ortalarını bulmuştur. Bu şekilde liberal demokrasiler seçim özgürlüğü olarak, düzenli seçimlerin yapılması prosedürü ile birlikte düşünölmeye başlanmıştır.

Bir demokraside, ulusal ve yerel düzeyde seçilmiş temsilciler vatandaşlarını dinlemek ve onların ihtiyaçlarına cevap vermek zorundadırlar. Seçimler yasalarda belirtilmiş olmalı ve yasalarda belirtildiği gibi düzenli aralıklara yapılmak zorundadır. Nitekim Lipset (1986: 25) demokrasiyi, yöneticileri değiştirmek için anayasaya uygun düzenli olanaklar sağlayan bir siyasal sistem ve nüfusun geniş kesiminin, siyasal

iktidar için yarışanlar arasında bir seçim yaparak önemli kararları etkilemesine izin veren bir sosyal mekanizma olarak tanımlamaktadır.

Ancak demokrasiyi, sadece yönetilenlerin yönetenlerini seçtiği veya belirlediği bir sistem olarak tanımlamak da yanıltıcıdır. Bir yönetimin demokrasi olarak kabul edilebilmesi için genel kabul gören bir takım ilkeleri vardır. Lijphart (2014) farklı ülkelerdeki demokrasi uygulamalarını, buradaki kurumların işleyişini analiz ederek demokrasiler arasındaki farklara vurgu yapmıştır. Dahl (2001) da özellikle Soğuk Savaş sonrasında yaygınlaşan liberal demokrasiler arasındaki farkı öne çıkararak medya özgürlüğü, sivil toplumun etkinliği gibi kavramlar ekseninde uygulanan çoğulcu demokrasileri poliarşi olarak tanımlamıştır

Esat Çam iyi işleyen bir demokrasinin niteliklerini şöyle sıralamaktadır:

- Azınlık haklarına saygılı bir çoğunluk yönetiminin sağlanması;
- Kişi ait hak ve özgürlüklerin korunması;
- Kişi-toplum ilişkilerinin belirlenmesi sürecine halkın (veya en azından belli bir yaşın üzerindeki halkın) tümüyle katılması;
- Toplumun tüm üyelerine fırsat eşitliğinin sağlanması (1995: 388).

Bunların yanı sıra; adayların özgürce belirlendiği düzenli seçimlerin yapılması, evrensel insan haklarının tanınarak güvence altına alınması, erkler ayrılığı ve yargının bağımsızlığı, karşıt görüşlere sahip siyasal parti kurma ve muhalefetin iktidar olabilme özgürlüğü ve olanağının olması, düşünce ve ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü ilkeleri de eklenebilir.

1.4. Radikal Demokrasi

Demokrasi tarihi boyunca, ideal demokrasiye bir adım daha yaklaşabilme hedefiyle birçok model geliştirilmiştir. Bu modellerin her birisi, gelişen siyasal ve toplumsal taleplere yanıt verebilme adına farklı bir paradigmaya dayandırılmıştır. Demokrasi kuramının, farklılaşan beklenti ve talepler karşısında yaşadığı krizi çözmeye adına, sahip olduğu güçlü potansiyel ve tarihsel deneyimle adeta kendisinden bekleneni yerine getirmeye ve yeni modeller ortaya koymaya çalışmaktadır. 21. yüzyıla gelindiğinde ise, özellikle de farklı kimliklerin yoğun olarak var olduğu coğrafyalarda, siyasal ve toplumsal beklentiler farklılaşmaya başlamıştır

Günümüzde popüler olan katılımcı model, bu bağlamda ele alınması gereken modellerin en başında gelmektedir. Katılımcı model, demokrasiyi katılımcılık, çoğulculuk, sivil toplum gibi değerlerle yeniden kurgulamaktadır. Yurttaşların sisteme sadece seçimlerde katılan pasif birer özne olmaları değil, örgütlü sivil yapılar içerisinde faaliyet yürüten ve bunun için kapasitelerini sürekli geliştiren aktif ve rasyonel özne olmalarını istemektedir (Sartori, 1996: 124-125; Dursun, 2010: 195-196).

Katılımcı modelin sahip anlayışla demokrasiye ciddi açılımlar getirdiği ve standardını yükselttiği bilinen bir gerçektir. Ancak 21.yüzyılda hızla değişen toplumsal dinamiklerin ortaya çıkardığı kimlik siyasetine ve farklılıklara dayalı çoğulcu toplumsal yapı çerçevesinde oluşan yeni taleplere yanıt verecek bir paradigmaya sahip gözükmemektedir. Zira katılımcı model de modern dönemin demokrasi projesi olan temsili liberal modelin sahip olduğu aynılaştırıcı ve tek tipleştirici modern paradigmayı ve türdeş birey-yurttaş düşüncesini sürdürmektedir. Başka bir deyişle, çoğulculuğu yalnızca türdeş yapılar için öngören, katılımı türdeş yurttaşlar için kabul eden ve farklılıkların farklılıklarıyla birlikte siyasal yaşama katılmalarına imkân tanımayan bir yaklaşımı içinde barındırmaktadır (Köker, 1996: 111; Keyman, 2000: 123).

Radikal Demokrasinin kimlik altında eritilerek değil, ancak farklılıkların ve özgünlüklerin korunduğu bir yaşam alanında gelişebileceği ve demokratik siyasetin ise, farklılıkların ve farklı toplumsal kimliklerin ortaya koyacağı mücadele ortamında belirlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bireylerin ampirik ve coğrafi olarak tanımlanmış sadece tek bir topluluğa ait olduğu ve bu topluluğunun da tek bir ortak doğru etrafında birleşeceği yönündeki modern paradigmanın ötesine geçilmiştir (Mouffe, 2000: 313).

Özetle, kimlik farklılıkları, çok kültürlülük ve kültürel çoğulculuk düşüncelerini sonuç veren tüm yaklaşımlar, tüm toplumsal farklılıkların taleplerini özgürce seslendirmelerine imkan sağlayan radikal demokrasi için bir çıkış noktası olmuştur. Radikal model, bu perspektif çerçevesinde, uzun süredir modernizm, post-modernizm, yeni toplumsal hareketler vs. bağlamında gerçekleşen tartışmaların ürünü olan ve demokrasinin derinleştirilmesi esasına dayanan önemli bir projedir. Model, kimlik kavramının yeniden tanımlanmasında, postmodern yaklaşımı zorunlu görmekte ve modern aydınlanmacı düşüncenin soyut evrenselciliğinin, özcü bir toplumsal

totalite anlayışının ve üniter bir özne görüşünün artık bırakılmasını savunmaktadır. Bu şekilde demokrasinin tümelden tikele yani toplumun alt kesimlerine ve farklı kimliklerine kadar yayılacağını öngörmektedir (Yıldırım, 2006).

Radikal Modelin temel felsefesi; fark/kimlik ilişkisi içerisinde, tüm farklılıkların kendilerini etkileyen kurum ve süreçlerle ilgili olarak rahatlıkla bilgi sahibi olmaları, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunabilecekleri ve birbirlerini etkileyebilecekleri müzakere ortamının sağlanması ve sonuç itibarıyla kamusal/siyasal yaşam alanına farklılıklarıyla katılabilmeleri anlayışına dayanmaktadır (Keyman, 2000: 9; Bulut, 2003: 52-53).

Radikal demokrasi modeli, günümüzün farklılaşan demokratik taleplerine yanıt verme ve bu amaçla demokrasinin temel ilke ve değerlerini yeniden kurgulama iddiasındadır. Demokrasinin ancak bu biçimde gerçek anlamda demokratikleşebileceği ileri sürülmektedir (Keyman, 2000: 9, 129). Modele göre yapılması gereken tek şey, hiçbir eksik bırakmadan tüm demokratik değerlerin egemen kılınmasıdır. Yerel demokrasiyi ve yerel siyaseti güçlendirmeyi bu yönde atılmış bir adım olarak görmek mümkündür.

1.5. Yerel Demokrasi Ve Yerel Siyaset

Demokratik ideallerin pratik düzeyde nasıl hayata geçirileceği noktasında yerel düzeyde işleyen unsurlar önem kazanır. Çünkü gerek temsili ve liberal demokrasinin gerekse onun eleştirilerine dayanan katılımcı ve radikal demokrasi teorilerinin bireylerin ve kurumların siyasetteki yeri üzerine yapıldığı öneriler, küçük ölçekte yerel birimlerde görülebilir. Var olan demokratik sisteminin adının konmasında, yerel aktör ve kurumların nasıl bir işleyişte olduğu dikkate alınabilir.

Yerel sorunların tartışılması, bunun merkezi siyaset, kurumlar ve bütçeyle ilişkilendirilmesi süreci yerel siyasetin temel dinamikleridir. Bu açıdan yerel siyaset katılımın, denetlemenin ve demokratik işleyişin temelini oluşturmaktadır. Daha sonra değinilecek olan Geri Çağırma Mekanizması da yerel düzeydeki denetleme yollarından ve yerel siyasetin unsurlarından biri olarak ortaya konacaktır.

1.5.1 Yerel Siyaset ve Demokrasi İlişkisi

Yerel siyaset, genellikle seçilme ile gelen yerel görevlilerle çevresindeki siyasal etkileşim olarak ele alınmaktadır (Alkan ve Çiftçioğlu, 2007:2). Kurdoğlu'na göre kentsel yerel siyaset terimi, kentsel alanlarda belediyelerin yönetimine yönelik siyasi etkinlikleri açıklamaktadır. Kurdoğlu, belediyelerin yönetimine yönelik olarak yapılan yerel siyaset ve ulusal bağlamda yapılan yerel siyasetin birbirlerini kabul etmeyen faaliyet alanları olarak tanımlanmasının ve birbirlerinden çok, keskin ve açık bir şekilde ayrılmasının pratikte mümkün olmadığını kabul etmekle beraber, yerel siyaset terimi ulusal düzeyde ve ulusal meclise yönelik olarak yerel düzeyde yürütülen siyasi çalışmalar olarak değil, kentsel alanlarda ve belediyelere yönelik siyaset şeklinde ele almaktadır (akt. Çiftçioğlu, 2006:21).

Literatürde kentsel siyaset kavramıyla yerel siyaset kavramı eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Dar anlamda yerel alandaki karar alma süreçleri ve ilişkili konular yerel siyaset olarak ifade edilirken, geniş anlamda yerel siyaset kenti ve kentleşme sürecini ilgilendiren tüm konuları kapsamaktadır. Bu doğrultuda, kır-kent ilişkisi, yerel yönetim-devlet ilişkisi ve yerel seçimler gibi konular yerel siyaset kapsamında değerlendirilebilir (Çukurçayır, 2006:23).

Yerel siyasetin temel aktörleri şöyle sıralanabilir: Partilerin şehir düzeyindeki teşkilat ve temsilcilikleri, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri, ulusal ölçekli sivil toplum kuruluşlarının yerel temsilcilikleri ve yerel düzeyli sivil örgütler, medya kuruluşlarının temsilcilikleri ve yerel medya grupları, yerelde bulunan kanaat önderleri, sermaye ve sendika mensupları (Demir, 2008:6). Diğer bir deyişle yerel siyaset kent ölçeğinde faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşların, şehir ve şehir halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir yerel iktidar mücadelesi; yerel düzeydeki kaynak ve imkanların kullanılarak, yerel ölçekteki vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden yerel toplumu yönetebilme kabiliyetidir (Akdoğan, 2008:10).

Yerel siyaset, yerel yönetim örgütlerinin dışındaki diğer kurum ve örgütlerle, otoriteleri kapsayan süreçleri de içine alır. Oranın merkezdeki milletvekilleri, merkezi yönetimce atanmış idare ajanları ve kamu bürokrasisi, baskı grupları, sendikalar, etkinliğe sahip birey ve ailelere uzanan geniş bir kurum ve aktör yelpazesine sahip bir kavram olarak öne çıkar. Yerel siyaset süreci bir yerel yönetim örgütünün etrafında

şekillenebileceği gibi, bu örgütlerin dışındaki kurumsal ve sosyal yapılar çevresinde de hayat bulabilir (Alkan ve Çiftçioğlu, 2007:2).

Yerel idareler, yönetsel organları seçimle belirlenen ve yerel hizmetleri yerel halka tek başına veya merkezi yönetimle ortaklaşa sunma yetkisine sahip komünlerdir. Yerel siyaset, genel yönetimin temsilcisi olan kurum ve kişilerin yerel düzlemde gördükleri hizmetlerin dışında kalan yerel hizmetlerin türü, miktarı, niteliği ve sunum yöntemi gibi konularda temel karar ve politika mekanizmalarını geliştirme ve bu karar ve politikaları yerel düzlemde uygulayacak yerel yönetimlerin çalışma alan ve yöntemlerini belirleme işlevi gerçekleştirir (Özel vd, 2009:36).

Yerel siyaset, yerele ait niteliklerin siyaset sürecine çeşitli boyutlarla yaptığı etkiler üzerinde odaklanır. Yerel sosyo-ekonomik özelliklerin, coğrafi faktörlerin, yerel sosyal farklılaşma yapılarının, çıkar gruplarının, yerel ve ulusal düzeyde otoriteleri belirleme ve kararlarını etkilemeye dönük faaliyetlerini, otoritelerle geliştirdikleri ilişkileri ve bütün bunların siyasetin genel görünümü üzerindeki etkilerini inceleyen bir kavram olarak hayat bulur (Demir, 2008:6). Dolayısıyla bireylerin siyasete katılması için pek çok alt-başlığı kendi içinde barındırır. Yerel siyasetin demokrasiyle ilişkisi, genel olarak merkezi siyasetin ve kurumların da demokrasi derecesini gösterir.

Demokrasinin tanım olarak halkla ilişkisi, temel olarak bireyin nasıl yönetime katılacağı düşüncesine dayanır. Halk kavramı genişledikçe ve herkesin yönetime katılmasının bir hak olarak tanınması sonucunda bireyin bulunduğu yerden başlayarak demokratik prosedürlere dahil olması düşüncesi de gelişmektedir. Yerel demokrasi kavramı bu şekilde gelişir. Özellikle genel seçimler aracılığıyla şekillenen parlamento ve diğer kurumların karşısında bireyin doğrudan müdahalesinin azalması eleştirisi karşısında demokrasinin yeniden canlandırılması için 1980'lerden sonra yerel demokrasi düşüncesi daha da önem kazanmaktadır. Yerel siyaset ve yerel politikalar, vatandaşların günlük yaşantılarını doğrudan etkilediği için, demokrasinin önemli kurumları arasında yer almaktadır (Schiller, 2011: 9).

Dolayısıyla yerel demokrasinin kurumsallaşması, demokrasi kurumu açısından önemlidir. Ancak yerel demokrasinin ne olduğu noktasında üzerinde anlaşılmış net bir tanım bulunmamaktadır. Kaldı ki, “yerel demokrasi” ifadesinin kendisi tartışmalıdır. Yerel demokrasi bir ideal olarak mı yoksa bir prosedür olarak mı ele alınacağı konusu,

tanımın yapılmasında farklılık gösterir. Bir kısım araştırmacılar, yerel demokrasinin olabilmesi için yerel bir iktidarın var olması gerektiğinden hareketle, merkezi iktidardan bağımsız bir yerel iktidar olamayacağına göre, yerel demokrasinin de mümkün olmadığını ifade ettikten sonra, yerel demokrasiden kasıt yerel yönetimlerin demokratik bir biçimde yönetilmesi ise, uygun kavramın “demokratik yerel yönetim” olduğunu belirtirler. Ancak ister yerel demokrasi ister demokratik yerel yönetim ifadesi kullanılsın, bu iki kavramdan da maksat, demokratik değerlerin yerel yönetimler için geçerli kılınmasından öte bir şey değildir (Görmez, 1997: 68-71). Demokratik ilkelerin yerel yönetimler için geçerli kılınmasından kasıt da belirli bir bölgede yaşayan insanların kendilerini doğrudan etkileyen konularla ilgili karar alma hakkına ve sorumluluğuna sahip olmasıdır (Sisk vd., 2001: 11). Diğer bir ifadeyle halkın tercih ve görüşlerinin yerel düzeyden itibaren etki etmeye başlaması, bunun bazen görüş alma ve danışma bazen de doğrudan tercihte bulunma şeklinde işleyebileceği görülebilir. Halkın yaşadığı yerdeki yönetim yapısını etkileyebilme kapasitesi arttıkça, yerel demokrasiden daha fazla bahsetmek mümkündür.

Yerel yönetimler, vatandaşa en yakın durumda olan yönetim birimleri olarak, yerel halkın çok ve çeşitli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak görevi ile yükümlü kurumlar olarak görülmektedirler. Ayrıca ülke düzeyindeki ekonomik ve sosyal sorunlar da yerel yönetimlerin işleyişinde önemli bir yer işgal etmektedir. Yerel yönetimler bu işlevlerini yerine getirirken, yerel demokrasiye bağlı olup olmadıklarına dair önemli ipuçları vermektedirler. Yerel yönetimlerin demokrasi adına bazı işlevlerini yapıp yapamadıklarını belirleyebilmek için ise bazı “yerel demokrasi” ilkelerini yerine getirmeleri gerektiği görülmektedir. Bunlar kabul gördükleri bir şekilde, “demokratik davranış ilkesi”, “etkinlik ve verimlilik ilkesi”, “sosyal adalet ilkesi”, “tarafsızlık ilkesi” olarak sayılabilmektedir (Tortop, 1994: 3). Bu ilkelere zaman zaman “açıklık ilkesi” de eklenebilir.

1.5.2. Yerel Doğrudan Demokrasi

Yukarıda değinildiği gibi doğrudan demokrasi, temsili demokrasiden farklı olarak, vatandaşların yasama üyelerini ve yöneticileri seçmenin ötesine geçerek kendilerini ilgilendiren konularda doğrudan kendilerinin karar verebilmelerini veya düşüncelerini ifade etmelerini mümkün kılan bir süreçtir (Altman, 2011: 7). Bu

yönüyle doğrudan demokrasi, vatandaşların egemenlik haklarını siyasal karar alma süreçlerine doğrudan dâhil edebildikleri bir yönetim biçimidir (Somer, 2012: 6). Bu yolla egemenliğin gerçek sahibi olan halk, önemli kararlarda doğrudan karar verme şansı bulur (Çukurçayır, 2006: 126). Diğer bir deyişle yerel doğrudan demokrasi, demokrasinin idealleri ile pratiklerini birleştirmek açısından önem taşır.

Antik Yunan modeli olarak da bilinen doğrudan demokrasinin binlerce yıl sonra yeniden revaçta olması, özellikle liberal ve temsili demokrasilerin çeşitli eleştirilerin getirilmesiyle artmıştır. Soğuk savaşın ardından demokrasiye yüklenen anlam güçlendikçe hem akademik alanda hem de uygulamada doğrudan demokrasiyi uygulamaya yönelik alanlar araştırılmaktadır. Doğrudan demokrasiye yönelik son dönemdeki bu gelişmeler, yeni bir eğilimi ifade etmekten daha çok, zaten mevcut olan bir eğilimin giderek güçlenmesinden ibarettir. 1980’lerde dünya nüfusunun % 46’sı (54 ülkedeki) demokrasinin minimum standartları olan hukuk devleti, temel insan hakları, çok partili sistem ve serbest seçimler gibi standartların sağlandığı toplumlarda yaşamaktaydı. Ancak 1980’lerden sadece 20-25 yıl sonra 130 ülkede bu standartların sağlandığı görülmektedir. Bu da, dünya nüfusunun yaklaşık %70’inin demokratik standartların sağlandığı toplumlarda yaşadığı anlamına gelmektedir. Doğrudan demokrasinin gelişmesi ise, bu sürecin giderek güçlendirilmesi, bir nevi “demokrasinin demokratikleştirilmesidir” (Kaufmann, Büchi, Bruno, 2010: 7).

Doğrudan demokrasi uygulamaları kabaca referandumlar, halk inisiyatifleri ve bu çalışmanın konusu olan geri çağırma olarak üç ana grupta toplanmaktadır. Geri çağırma uygulaması yerel doğrudan demokrasi perspektifinde, seçilmiş bir görevlinin veya temsil yetkisiyle görevlendirilmiş bir kişinin görevden uzaklaştırılması işlemidir. Ancak, bu görevden el çektirilme her ne kadar seçimle olsa da, görevden el çektirilen kişiler temsili demokrasi mekanizmaları kullanılarak göreve getirilmiş kişiler oldukları için, geri çağırma işleminin doğrudan demokrasiden çok temsili demokrasinin işleyiş sürecine dâhil edilmesinin daha uygun olacağı kabul edilmektedir (Schiller, 2011a: 15).

Ancak, yine de doğrudan demokrasi çalışmalarının bir kısmında geri çağırma işleminin de doğrudan demokrasi uygulamalarına dâhil edildiği görülmektedir. Mesela, Polonya’daki yerel doğrudan demokrasi uygulamalarına ilişkin bir çalışmada, geri çağırma uygulamasının Polonya’daki yerel doğrudan demokrasi uygulamalarının %85’lik bir kısmına tekabül ettiği ifade edilmektedir (Piasecki, 2011: 139). Doğrudan

demokrasi ve yerel doğrudan demokrasi uygulamaları farklı kriterler esas alındığında farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir. Örneğin Somer (2012: 10) zorunlu referandumlar, otoritelerin referandumları, vatandaşların isteğe bağlı (facultative) referandumları ve halk inisiyatifleri olmak üzere dört temel doğrudan demokrasi kurumu olduğunu belirtmektedir. Altman, doğrudan demokrasi uygulamalarının sınıflandırma biçiminin bu uygulamaların karakterleri dikkate alınarak yapılabileceğini söylemektedir. Karakterlerine göre doğrudan demokrasi uygulamaları bağlayıcı olanlar ve bağlayıcı olmayanlar olarak ikiye ayrılır. Bağlayıcı doğrudan demokrasi uygulamaları, ilgili yasal otoritelerin seçimin sonucuna uymakla yükümlü olduğu uygulamalardır. Referandumlar, plebisitler bu tür uygulamaların başında gelmektedir. Bağlayıcı olmayan doğrudan demokrasi uygulamaları ise, birçok ABD eyaletinde ve Avrupa ülkesinde kullanılan, halka rutin seçimler dışında kendisini ilgilendiren konularda görüş bildirme yetkisi veren, ancak seçilmiş temsilcilerin karar verme yetkilerini sınırlandırmayan uygulamalardır (Goeschl, 2005: 249).

Diğer bir ifadeyle bağlayıcı olmayan doğrudan demokrasi uygulamalarında oy verme sonrasında çıkan karar, karar vericiler için bağlayıcı değil, tavsiye niteliğindedir. Nitekim bu tür uygulamalar zaman zaman “tavsiye niteliğinde doğrudan demokrasi uygulamaları” olarak da adlandırılırlar. “Gündem inisiyatifleri” (agenda initiatives) olarak bilinen ve vatandaşların kanun koyucuları ve karar vericileri belirli bir konuda halkın istediği biçimde karar almak için zorlamak üzere uyguladıkları uygulamalar, bağlayıcı olmayan doğrudan demokrasi uygulamalarına bir örnektir. Gündem uygulamaları ile vatandaşlar, bir konuda doğrudan karar verme yetkisine sahip olmayıp, konunun karar alıcıların gündemine alınmasını sağlama şansına sahiptir. Altman, doğrudan demokrasi uygulamalarının üçüncü bir kriter olarak “amaç”larına göre sınıflandırılabilceğini söylemektedir. Amaçlarına göre doğrudan demokrasi uygulamaları proaktif ve reaktif uygulamalar olarak ikiye ayrılırlar. Bir doğrudan demokrasi uygulamasının proaktif veya reaktif tarzda olması, yasal statünün değişmesini veya devamını talep ediyor olmasına bağlıdır (Altman, 2011: 8). Proaktif uygulamalar, belirli bir konuda yeni bir yasal düzenlemenin getirilmesi veya kararın çıkarılması için işletilen uygulamalardır. Bir halk inisiyatifi neticesinde belirli bir konuda yeni bir kanun çıkarılması, proaktif doğrudan demokrasi uygulamasının en belirgin örneğini oluşturmaktadır. Reaktif doğrudan demokrasi uygulamaları ise belirli bir konuda mevcut düzenlemelerin devam etmesine yönelik

uygulamalardır. Bunun en güzel örneği İsviçre’de yoğun bir biçimde kullanılan “karşı-öneri” (counter proposal) uygulamasıdır. Karşı öneri, bir halk inisiyatifi sürecinde, inisiyatif çerçevesinde formüle edilen öneriye karşılık olarak, temsile yetkili organın (genelde meclisin) bir karşı öneri formüle etmesidir.

1.5.3. Demokratik Yerel Yönetimin Göstergeleri

Demokrasinin yerel düzeyde, yerel yönetimler eliyle nasıl uygulanabileceğini anlamak için bazı temel konuları öne çıkarmak gereklidir. Yerel yönetim organlarının bağımsız oluşumu, bu organların bağımsız karar alabilme ve uygulayabilmeleri, halkın bu kararlara katılabilmesi ve kararları etkileyebilmesi yerel yönetimlerin mali ve idari alanda şeffaflığın sağlanması, idareler arası ilişkilerin düzenlenmesi ile mali bağımsızlık başlıkları yerel demokrasinin en temel ilkeleridir.

1.5.3.1. Yerel Yönetim Organlarının Bağımsızlığı ve Karar Süreçlerine Katılım

Yerel demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri karar organlarının seçimle iş başına gelmesi, seçimle oluşması ve seçimle görevlerinden ayrılmalarıdır. Karar organlarının seçimle iş başına gelmesi, yerel demokrasinin oluşması için gerekli ancak yeterli şartlardan olmayıp, seçimle iş başına gelen organların sadece kendini seçenlere karşı sorumlu olarak bağımsız karar alabilmeleri de önemlidir. Çünkü yaşadığımız çağda demokrasi, temsili niteliğinden ziyade, katılımcı bir toplum şeklinde idare edilmektedir. Dolayısıyla demokrasinin işlerlik kazanması ve sürdürülmesi daha çok halk katılımının arttırılması ile mümkün görülmektedir (Görmez, 1997:96).

Vatandaşın kamu kurumları karşısındaki zayıflığı demokratik anlamda zayıf kalmış ülkelerde bireyin devletten soyutlanmasına ve siyasetten uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Yerel anlamda uygulanacak bir toplumsal katılım ve demokratik bilincin geliştirilmesi, devletin bütün katmanlarında bireyin yer almasını sağlayacağından beraberinde demokratik bir sisteminde oluşmasını tetikleyecektir. Katılımın güçlendirilebilmesi için yapılan önerilerde bireyin demokratik sisteme ve ulus-devlete bağlılığını arttıracığı var sayımı ön çıkmaktadır (Yıldız 1996:19; Zeren ve Özmen, 2013:36).

Yerel yönetimlere halkın katılımı iki şekilde anlatılabilir: Birincisi, hukuki yollarla sağlanabilecek katılımdır; bu katılım, çeşitli halk meclisleri, sürekli veya geçici olarak oluşturulan kurullar ve halkoyuna başvurma şeklinde düzenlenmiş katılım şekilleridir. Bu katılım şekillerinde halk kendisini idare edecek yerel yönetim organlarının seçilmesinde direk rol oynayabileceği gibi hukuki olarak belirlenmiş metotlarla, bu kurullarda belirli oy hakkı ile temsil yetkisi de kazanabilir.

Halk katılımının diğer yolu ise halkın çeşitli etkinlikler ile yerel yönetimleri etkileyebilmesidir. Baskı grupları ve bazı konularda kısa süreli oluşturulan vatandaş inisiyatifleri halk katılımını sağlamanın bir diğer yoludur. Yerel düzeyde halk memnuniyeti veya memnuniyetsizliği ulusal düzeyde de katılımın sağlanabilmesi ve bir sonuca ulaştırılabilmesi adına önemlidir. Demokratikleşme, tabandan başlayarak her alanda demokrasi değerlerini yaygınlaştırmak anlamına gelir. Küreselleşme ve bilgi iletişimi alanında yaşanan devrim niteliğindeki ilerlemeler göz önünde bulundurulunca tabandan işleyen bu sürecin önemi artmaktadır (Yıldırım, 1993:87).

Yerel yönetimlere katılımın kurumsallaşmış en önemli örnekleri, “halk toplantıları” ve “kent meclisleri” yoluyla yönetime katılmaktır. Halk toplantıları, yerel halkı bilgilendirmek ve yerel yetkililerin yerel halkın düşünce ve isteklerine karşı daha duyarlı olmalarını sağlayabilmek maksadıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu toplantılar, yerel yönetim yetkilileri tarafından geliştirilerek, idare tarafından yapılacak uygulamalar ve ortaya konulacak kaidelerin oluşturulmasına katkı sağlar hale getirilebilirler. Hem halkın yönetime isteklerini bildirmelerini sağlayan hem de yönetim açısından halkın tepkilerini ölçme olanağı sağlayan halk toplantıları, uygulanabilir nitelikte karar alma yetkisine de sahip olursa gerçek bir katılım olanağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araçlar, liberal demokrasinin demokratikleştirilmesi ve radikal demokratik modelin uygulanmasında bir yöntem olarak öne çıkarılmaktadır (Yıldırım, 2006).

Bunlar kadar kurumsal olmasa da katılımı sağlayan bir başka yöntem, “imza kampanyaları”dır. Bu şekilde yerel topluluk içinde çıkan bir grubun belirli sayıda imza toplaması ve bu imzalar yönünde yönetimin eylem ve işlemlerinin etkilenmeye çalışılması gelmektedir. İmza kampanyaları bu çalışmanın konusu olarak detaylı şekilde aşağıda incelenecek olan geri çağırma mekanizması için de kullanılabilir.

Halkı yerel karar alma süreçlerine dahil etmenin bir başka şekli de referandumdur. Yukarıda yerel doğrudan demokrasi başlığında değinildiği gibi değinildiği gibi, referandum yönetimin karar organlarının aldığı kararları halkoyuna sunması ve buradan çıkacak sonuca göre hareket etmesidir. Sık sık seçim havası vermesi, manipülasyona müsait olması ve büyük maliyetler getirmesi gibi nedenlerle eleştirilse de referandum demokratikleşme yolundaki ülkelerde bile seçim mekanizmasına ek olarak halkı sürece katkıya zorlayan bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Konumuz dışı olsa da bir diğer katılım kanalı “proje demokrasisi”dir. Proje demokrasisi bir projenin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında, kamunun ya da genel topluluk üyelerinin, değişik katmanlarda ve ölçeklerde bu aşamalara katılabilmelerini sağlayan düzendir. Kentsel hizmetlerin projelerinin gerçekleştirilmesi sürecine halk içinden istekli olanların katılacağı özel gruplar oluşturulmasına dayanan bu yöntem en çok ABD’de uygulanmaktadır. Bu şekilde bir nevi temsili de olsa karar verme ve uygulama süreçlerine halk proje bazında katılabilmektedir.

1.5.3.2. Yönetimsel Açıklık ve Halk Denetimi

Denetim kavramı her ne kadar ilerde katılım başlığı altında Kamuoyu Denetimi olarak da incelenecek de olsa burada demokratik yönetimin temel göstergelerinden biri olarak ele alınmaktadır. Yerel halk için hizmet maksatlı kurulan yerel yönetimlerin planları, programları ve kararları üzerinde halkın etkin bir bilgi edinme hakkının olması ve bu hakkın pratikte kullanılabilmesi için yerel kamu ile halk arasında iletişim yollarının açık olması gerekir. Katılım göstergesiyle uyumlu olarak açıklık ve denetim kavramları, iyi bir yerel demokrasinin gereklerindedir. Nitekim yerel halkın bilgilendirilip katılımı ve düşünceleri alınmadan demokratik bir yerel yönetimden söz edemeyiz (Pustu, 2005:59).

Otoritenin çeşitli iletişim kaynaklarıyla halkın denetimi altında olması ve bu tarzda yönetime ortak duruma gelmeleri demokratik toplumun bir temeli olarak görülmektedir. Yerel yönetimlerin denetimi, barındığı kapsam tartışmaları ile birlikte yerel demokrasi alanında halkın toplum faydası için kaynakların toplanmasında,

idaresinde, dağıtılmasında karar verenlerin ve bu kararları tatbik edenlerin kontrol edilmesini, zaman zaman yönlendirilebilmelerini kapsamaktadır.

Bu durum hesap verilmesini amaçlamaktadır. Seçimle işbaşına gelen yerel yöneticiler, bir tür ‘emanetçi’ olup bu nedenle yetkilerini yerinde kullanıp kullanmadıkları ve görevlerini uygun bir biçimde yerine getirip getirmediği sorulduğu zaman halka ispatlamakla mükelleftir. Diğer bir ifadeyle yetkiyi veren halk ile yetkili kılınan yöneticiler arasında, gerekli görüldüğü zamanlarda göstermek zorunda oldukları davranış şekillerini göstermeleri için çeşitli düzenlemeler yapılmış olmalıdır (Yaylı ve Pustu, 2008:91).

Denetleme mekanizmalarının en önemlilerinden birisi farklı şekillerde ve teorik açıklamalarla yinelediğimiz referandumdur. Bu mekanizma sayesinde yerel halkın, yetkili kişi ve kurumları, yerel meclisleri ve benzeri yerel karar alma birimlerinin almış oldukları kararları, koymuş oldukları kuralları ve getirmiş oldukları düzenlemeleri ya da bazı koşullarda uygulanması amacıyla geliştirmiş oldukları projeleri, programları ve politikaları kabul veya reddetme olanağı sağlanır. Referandumlar, birçok kez temsili organlar tarafından çözümü güç konular için mutlaka bir kenarda tutulması gereken bir denetim aracı olarak önemini muhafaza etmektedir. Bu denetim mekanizması zaman zaman da yerel yönetimlerin faydalı olan fakat sonraki bazı hesap verememe risklerinden ötürü çekinerek yapamadıkları girişimler için meşruluk zemini taşımaktadır(Yıldırım, 1993:64).

Bir farklı kamu gücü ve organını ifade edecek olursak “kamu denetçisi” (ombudsman), yerel halkla yerel yönetimler arasındaki uyuşmazlıklarda mevcut yargı kurumlarının organik bir bağına oluşturmamalarına rağmen, bir tür yargı işlevi gören kurumlar olarak yerel demokrasi içerisinde mühim bir yere sahiptir. Bu kurum şeklen, bazı ülkelerde yerel meclislerin uzantıları, bazı ülkelerde ise yürütmenin içinde bağımsız durumda özerk kuruluşlar olarak vazife görmektedir (Yıldırım, 1993:87).

Yerel yönetimler üzerinde denetim, devlet eliyle ve devlet eli dışında denetim mekanizmalarıyla gerçekleştirilmektedir. Yerel yönetimlerin kendi içyapısı yoluyla yaptığı denetim “iç denetim” olarak isimlendirilmektedir. Merkezi yönetimin idari vesayet yoluyla yerel yönetimleri denetlemesi “dış denetim”dir. Yerel demokrasi açısından halk denetimini ise yukardaki saydığımız yöntemler dışında yukarıda açıkladığımız “kamu denetçisi” (halk denetçisi) denilen bir yöntemle de

yapılabilmektedir. Bu denetim adli ve idari ceza vermeye yetkili kurumlara rapor sunmak suretiyle çalışsa da gücü yaptırım niteliğinde olduğundan günümüzde önemli yerel yönetim denetim mekanizmalarından biri olarak kabul edilir.

Etkili ve etkin bir denetim, denetlenecek olanla denetim yapan arasında, denetlenecek mevzulara ilişkin olarak düzenli bir bilgi akışına bağlıdır. Bunun sonucunda halkın bilgilendirilmesiyle, yerel bölgede yaşayan vatandaşların kamuoyu araçlarıyla ilk elden yerel idarelerin her türlü faaliyetlerini ve idarelerin yapabilecekleri bazı yanlış girişimleri baştan engelleyebilme fırsatına sahip olurlar. Engelleyememe durumunda ise kamu denetçisi gibi etkin denetim ve yaptırım yapabilecek yapılara bildirmek suretiyle bütün diğer denetim mekanizmaları harekete geçebilecektir. Bu süreci güçlü tutmak yerel demokrasiyi sağlamak adına oldukça önemlidir (Saran, 1996:11-12).

Günümüzde hangi aşamada olursa olsun demokratik, sivil ve etkili bir yönetimin temel nitelikleri arasında siyasal temsilin önemli bir yeri olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır. Yerel yönetimlerinde tanım gereği temsil kurumuna dayanması zorunludur. Yerel halkın ihtiyaç ve taleplerini pratiğe dönüştürecek demokratik bir temsil sistemi olmaksızın etkili bir yönetim sisteminden bahsedilemez.

Yerel anlamda temsili demokrasi, biçimsel anlamda batılı demokratik ülkelerde anlaşıldığı biçimiyle, seçilmiş organlara sahip yerel idareleri ifade etmektedir. Bu ülkelerin bilhassa 19. yüzyılda geliştirmiş oldukları yerel yönetimlerin temelinde de yine demokrasi diğer bir ifadeyle ülke halkının kendini en iyi şekilde kendini idare etmesi ilkesi hayat bulmaktadır. 1789 Fransız İhtilali, demokratik temsili yerel yönetim anlayışını güçlendiren önemli bir işlev görmüştür. Özellikle İngilizler tarafından geliştirilen “taban demokrasi”si ismiyle oluşturulan gelenek, halk katılımını oturttuğu yer ile yerel yönetimlerin güçlendirilmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Keleş, 1994:36-38).

Yerel yönetimler bağlamında temsil konusuna ilişkin olarak belirtilebilecek erdemlerden birisi, bu düzeylerde temsil edilenlerle temsil edenler arasındaki “toplumsal yakınlık”tır. Yereldeki yaşam birimleri, gündelik sorunlar ve kaygıların birbirine daha yakın ve özellikle bölgesel sorunların daha kolay izlenebilir olması, komşuluk ilişkileri gibi sebeplerle demokrasi kuramının ön gördüğü gibi “gerçek bir seçme süreci”nin oluşması ve halkın karar mekanizmalarına katılımı ve onları

denetleyebilmesinde önemli bir etken olabileceği varsayılmaktadır (Peter, 1983:81). Mekansal ve toplumsal yakınlık, vatandaş-yerel siyasal elit ile seçmen-yerel yönetim ilişkisini kolaylaştırarak demokratik bir katılıma zemin hazırlamaktadır.

Yerel yönetim birimlerinin merkezi yönetimlere görece ölçeklerinin küçük olmasının, etkili bir denetim ve temsil sürecine yol açacağı konusu, yerel yönetim uygulamasının esas gerekçelerinden birini teşkil etmektedir. Ancak yerel yönetimlerin ve yerel meclisin belirli bir çıkar grubunun, belirli bir sınıfın, yerel oligarşilerin veya siyasal kliklerin sözcülüğünü üstlenebileceği noktası da göz ardı edilmemelidir. Bilhassa az gelişmiş ekonomilerde, ekonomik elitlerin politik alanda da etkili olacağı veya merkezi iktidara egemen olamayan ayrıcalıklı sınıfın yerel yönetimde erklerini devam ettireceği ve ana tercihleri belirleyecekleri yolunda yaygın olan bir kanı vardır (Varol, 1989:47).

Bunun yanı sıra yerel siyasetin ulusal siyaset gibi partiler etrafında şekillenmesinden kaynaklanan sorunlar endişelerin diğer bir ayağını oluşturmaktadır. Siyasal partilerin yerel düzeydeki teşkilatlarının parti programlarıyla ve merkezleriyle özdeşleşmiş oldukları yerlerde yerel temsili organların düşüncelerini ve almış oldukları kararları, yerel topluluğu oluşturan bireylerden çok, parti merkezlerinin menfaatleri ve talepleri belirleyebilmektedir. Böyle olan durumlarda yerel yönetimlerin, yerel demokrasiye nasıl katkı sunabilecekleri tartışılan bir konudur (Keleş, 1994:67).

1.5.3.3. Yerel Yönetimlerde Şeffaflık

Şeffaflık kavramı, esas konumuzun temel parçaları olan katılım ve halk denetimi kavramlarıyla iç içe bulunmaktadır. Yönetimin karar alma ve pratiğe geçirme süreçlerinde ne kadar şeffaflık sağlanırsa halkın genel anlamda denetim etkinliği de derinlik kazanacaktır. Halkın yerel yönetimleri denetleme istemleri etkileyici bir unsur olarak yerel yönetimi şeffaf ve hesap verme mecburiyetinde bırakacaktır. Şeffaflık, katılım ve denetim araçlarından daha etkin faydalanmak için, yerel yönetimlerde ne tür gelişmelerin ve uygulamaların hayata geçirildiğine dair halkın düzenli bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu konu özellikle mali konularda şeffaflık kritik önemdedir. Halkın parasının nasıl kullanıldığı, yerel

yönetimlerin bütçe performanslarının açık olması şeffaflık göstergesinin temelinde yer alır.

Toplumun yerel yönetimlerin çalışmaları hakkında bilgilendirilmesinin bir yolu yerel yönetimlerin halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanılarak bilgi akışını gerçekleştirebilmeleridir. Bu tür bilgilerin halka ulaştırılması ve bilgi akışının sağlanması birçok ülkede kanunlarla zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum da şeffaflığın zaruriyetinin zorunluluğunu göstermektedir. Yerel yönetimler özellikle örgütsel anlamda halkın yakın ilgi ve gözetimi altında bulunan birimler olarak anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra, yerel yönetimlerin yapmış oldukları hizmetler soyut, sınırları belirsiz ve genel anlamda halkı ilgilendirmeyen çalışmalar değildir. Bu faaliyetler her yönüyle doğrudan o yöre insanlarını ilgilendiren faaliyetler olarak dikkatleri çekmektedir. Bu özelliklerinden dolayı yerel yönetimlerin yapmış oldukları faaliyetler vazgeçilmez ve direk olarak halkı etkiledikleri için yerel yönetimler ile yerel halkın üyelerinin bir ailenin bireyleri gibi her alanda birbirleriyle içli dışlı olmalarını gerektirmektedir. Yerel yönetimlerin her alanda yapacakları planlama, karar alma, yönlendirme ve denetleme işlevleri merkezlerde toplanmış olan birimlerin hizmet alanına göre daha dar kapsamlı ve daha az sayıdaki vatandaşa hitap eden durumdadır. Doğal olarak yerel yönetimler ile yerel halk arasında ilgi ve yakınlık, sürekli devam eden organik bir ilişkiyi, özellikle idareden halka doğru olan bir bilgi alışverişini ve çift yönlü sağlıklı olması gereken bir iletişimi de beraberinde getirmektedir (Saran, 1996:105-107).

Yerel yönetimlerin birçok faaliyeti bu birimlere önemli oranda yükler getirmektedir. Bu mali yüklerin karşılanması da genel olarak yerel halkın bütçesindeki paralarla karşılanmaktadır. Toplum en azından teorik anlamda finansmanı kendi tarafından sağlanmakta olduğu ve belirli ölçüde kendisinin de faydalandığı hizmetlerin amacına uygun bir şekilde yerine getirilip, getirilmediğini öğrenmek ister. Bu durumda ise yerel yönetimlerin, yerel halka karşı yapmış olduğu hizmetler ve harcamalarla ilgili olarak bilgi vermesini zorunlu kılar.

1.5.4. Yerel Demokraside Sivil Toplum ve Özerklik Tartışmaları

Yerel yönetim ve sivil toplum birbirini demokratik sistemde tamamlayan iki önemli unsurdur. Yerel yönetimin varlığı çok daha eskilere ve geleneğe dayanırken sivil toplum ise kavramsal olarak geçen iki yüzyıldır kullanılmaktadır. Fakat son yıllarda, dünyanın değişik bölgelerindeki insan topluluklarının değişimi, demokratikleşme insani değerlerin savunulması ve geliştirilmesiyle ilgili olarak geliştirilen tartışmaların gündeme gelmesi ile birlikte sivil toplum kavramı, yeni bir boyut kazanmış ve yerel demokrasi alanındaki önemli bir bölgeyi işgal etmeye başlamıştır (Yıldırım, 1993:92).

Feodalitenin güç kaybetmesi, siyasal iktidarın merkezileşmesi ve kırsal ağırlıklı toplumsal yaşamın kentleşmesi sonucunda Batı Avrupa bireyinin vatandaş olma çabaları artmış ve devamında aristokratik bir toplumdan burjuva toplumuna geçişin ürünü olarak sivil toplum kavramı güçlenmiştir (Mardin, 1983).18.yüzyıla gelinceye kadar devlet (kamusal alan) ile eş anlamlı olarak kullanılan (Keane, 1993:64) sivil toplum kavramı, 18. yüzyılın ortalarından itibaren devletten ayrı bir faaliyet taramasını (özel alan) tanımlamak üzere kullanılmaya başlanmıştır (Karaman, 1990: 69). Hegel'le birlikte bu anlayışta geriye doğru bir dönüş yaşandıysa da, Marx ve Gramsci'nin sistematiğinde devletin ortadan kaldırılması sürecini tamamlayan bir olgu olarak görülmesi, kavramın tekrar devletten farklı bir konumda düşünülmesini sağlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitimiyle 1990'lu yıllarda sivil toplum kavramı yeniden, bu kez serbest piyasayla ilişkisi üzerinden tartışılmaya başlanmıştır.

Günümüzde ise artık klasik sivil toplum niteliğine yönelik tartışmaların fazla bir geçerliliği kalmadığı söylenebilir. Modern dünyada özel alan ile kamusal alan ve sivil toplumun devletle iç içe oluşu sivil toplum kavramını yeniden tanımlamayı zorunlu kılmakta ve dikkatlerin daha çok rejim, demokrasi, katılım gibi konulara yöneldiği vurgulanmaktadır (Çaha, 1994:71). Bu noktada Şerif Mardin' in yaklaşımıyla sivil toplumun bir medeniyet aşaması olarak tanımlamak ve bu yaklaşımın siyasinin sultasından kurtulabilmiş toplumsal bir sistemin gerekli olduğunu (Mardin, 1983:92) vurguladığını belirtmek iyi bir başlangıç olacaktır.

Sivil toplum kurumları, merkezi yapıdan bağımsız şekilde insanların ortak sorunları ve çıkarları çerçevesinde buluşarak örgütlenmeleri durumudur. Bilhassa demokratik Batı Avrupa ülkelerinde yerel yönetimler de bu bağlamda değerlendirilmekte ve sahip

çıkılmaktadır (Yıldırım, 1993:37). Sivil toplum ve yerel yönetim kurumlarının pek çok açıdan benzer nitelikler taşımaktadır. Keleş (1993:64)bu nitelikleri üç ana başlık altında toplamaktadır:

- a) Her ikisi de merkez karşısında çevre konumdadırlar,
- b) Her ikisi de merkezi yönetimin elinde tuttuğu üstün otoriteye sahip değillerdir; güçlerini halka yakın olmaktan alırlar,
- c) Katılım sağlama noktasında merkezi yönetime göre daha başarılı ve daha etkindirler.

Günümüzde artık yerel yönetimler (özellikle belediyeler) bir sivil toplum kurumu olarak anılmakta ve bu haliyle toplumun demokratik gelişmesinde ve demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla işleminde önemli bir rol oynadığı kabul görmektedirler. Yerel yönetim, sadece bir kentte yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının etkin bir şekilde karşılanmasının yolu değil, merkezi devlet anlayışına karşı sivil toplum geleneğinin sürdürülmesi demektir (Tekeli, 1993:234).

Bilhassa Batı'da bir yerel yönetim birimi olarak belediyeler bir sivil toplum kurumu olarak gelişmişlerini göstermişlerdir. Bu açıdan bakılırsa belediye kurumları, sadece bir kentte yaşayan kişilerin ortak gereksinimlerinin karşılanması amacıyla kurulmamış, merkezi devlet anlayışına karşı sivil toplum geleneğinin sürdürülmesi noktasında önemli olarak görülen birimlerdir (Görmez, 1997:81). Bugün birçok açıdan yerel yönetimlerin gelmiş oldukları nokta ile sivil toplum örgütü olarak anılmaktadır. Bilhassa yerel yönetimlerin demokratik işleyişinin sağlanabilmesi, yerel siyasetin şeffaf bir şekilde yapılabilmesi ve bireysel hakların ve özgürlüklerin layıkıyla sağlanabilmesi için sivil toplum kurumlarının yerel yönetimlerle denetimi sağlayabilecek şekilde bir işbirliği içinde olması gerekmektedir.

1.5.4.1. Yerel Özerklik ve İdari Vesayet

Yerel birimlerin sivil toplumu oluşturan en alt düzeydeki kurumlar olmaları, burada karar alma sürecinin nasıl olacağı tartışmasını ortaya çıkarır. İdari ve mali açıdan merkeze bağılılığı artan yerel birimlerin karar alma ve siyaset geliştirme alanı daralırken kendi alanlarını kuran birimlerin ise merkezle bağları zayıflamaktadır. Bağımlılık, özerklik, bağımsızlık arasında salınan bu süreçte bir yandan yerel

birimlerin demokratik olarak daha aktif olması beklenirken diğer yandan merkezin kurduğu düzene de bağlı kalması istenmektedir. Günümüze ulus-devletlerin idari birimler arasında mali ve idari dengenin sağlanmasında yaşadıkları bu problem, aslında demokrasinin o ülkede nasıl ele alındığı ve uygulandığıyla ilgilidir.

Özerklik ile kastedilen “bağımsızlık” değildir ve yerel yönetimlerin devletten bağımsız olması anlamına gelmez. Bu mümkün de değildir. Özerlikle kastedilen, yerel yönetimlerin kendi işlerini merkezin müdahalesi olmadan ve kendi imkânlarıyla gerçekleştirebilmesidir. Fakat yerel yönetimlerin bu faaliyetlerinin de bir denetime tabi olması mecburidir. Bu denetimi yapacak olan ise devletin bizzat kendisidir. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki bu denetim yetkisine idari vesayet denir (Tortop, 1994:63). Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki böyle bir denetim yetkisinin olması gerektiği genellikle kabul edilen bir görüştür, zira bu hukuk devleti ilkesinin de zaruri bir sonucudur. Asıl sorun bu denetimin kapsamıyla ilgilidir. İdeal olarak “hukuka uygunluk” denetimi şeklinde gerçekleşmesi gereken bu denetim, bazen “yerindelik” denetimini de kapsayarak yerel özerkliği büyük ölçüde zedeleyici niteliklere sahip bir denetim biçimine dönüşmektedir.

Özerklik kavramı, bir toplumu demokratik biçimde yönetmek, temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla bazı hizmetlerin yürütülmesiyle ilgilenen kurumların getirilmesiyle ortaya çıkmıştır (İşbir, 2009:54). Özerkliğin varlığıyla merkezi yönetimin sınırsız yetkileri sınırlandırılmış ve merkezi bürokrasi kavramı en aza indirilmiş olur. Özerk yerel yönetimler ise yerel ihtiyaçların ve yerel toplumun çeşitli demokratik istemlerinin hızlı bir şekilde giderilmesinin temelini oluşturmaktadır. Merkezi yönetime danışılmadan karar alabilmeleri ve uygulayabilmelerine olanak sağlanmıştır. Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Konferansı’nda yerel yönetimlerin özerkliğinin temel nitelikleri yerel özgürlüklere saygı, yerelin özgül ve partiler üstü değerlendirilmesi, merkezin yerel üzerine denetimi, gözetimi ve yargı denetimi, yerelin mali özerkliği, yerel özerkliğin halk tarafından benimsenmesi şeklinde sıralanmaktadır. Yerel özerkliğin esas şartı, yerel yönetimlerin seçimlerle iş başına gelmiş organlardan oluşması gerekliliğidir. Ancak bunun yeterli olduğu söylenemez. Gerçek anlamda özerkliğin sağlanabilmesi için yerel yönetimlerin merkezi yönetimden hangi yetkileri devraldığı, organlarının karar alabileceği konuların niceliği ve kapsamı, bu kararların uygulama imkânları, özerkliği

sürdürücü mali ve yasal olanakların mevcudiyeti de göz önüne alınması gereken unsurlardır.

Özerklik, yerel yönetimlerde asıl olmakla birlikte hemen hiçbir ülkede ideal, sınırsız bir özerklikten söz etmek mümkün olmaz. (Yaylı ve Pustu, 2008:67) Bugün üniter devletin farklılaşan ve çeşitlenen toplumsal yapısı ne salt merkeziyetçiliğe ne de mutlak özerkliğe imkân tanımaktadır. Burada önemi olan nokta, siyasal erkin yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasında paylaşılması sorunudur. Bu sorun, siyasal gücün salt merkezi yönetime bırakılması ile çözümlenemeyeceği gibi tamamen yerel yönetimlere de bırakılamaz. Bu noktada sorunun siyasal gücün merkez ile yerel yönetimler arasında toplumsal dinamikler de göz önünde bulundurularak bölüştürülmesiyle aşılabileceği söylenebilir.

Yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle işbaşına gelmiş olmaları, kendi bünyelerinde yapacakları faaliyetlerin merkezi yönetimin etkisinde kalmadan yürütülebilmesi ve tüzel kişiliğinin bulunması bu kuruluşun özerk yapı olmasını sağlamıştır. Özerklik, bir yerel topluluğun yerel nitelikteki olan tüm işlerini, kendi başına, kendi organları eliyle yapması ve buna olanak sağlayacak mali kaynaklara sahip olması olarak görülür (Çelik vd.,2008:95).

Yerel yönetimlerin özerkliğinden çeşitli sonuçlar çıkmaktadır. İlk olarak, yerel yönetimlerin özerkliği merkezi devletten tam anlamıyla bağımsız değildir. Her ne kadar seçimle işbaşına gelen karar organları olsa da yerel yönetimler merkezi otoritenin doğası gereği belli bir kontrol mekanizmasıyla idare edilmektedirler. Diğer bir anlatımla tam bir bağımsızlık durumu söz konusu değildir. Buradaki temel nokta yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin müdahalesi olmadan işlerini devam ettirebilmesidir. İkincisi ise, yerel yönetimlerin yerel halkla ilişkileri söz konusu edilebilir. Yerel halk tarafından seçilmiş yerel organların mevcut topluluğu layıkıyla temsil edebilmeleri ve bu nitelikteki kişilerin seçilmesine fırsat verebilmesidir. Bir diğer sonuç ise geri çağırma mekanizması gibi uygulamaların sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için bu özerkliğin var olması gerekliliğidir(Çelik vd.,2008:96).

Merkezi idarenin genel anlamda ortaya koymuş olduğu belirleyici nitelikleri yerel yönetimlerce yadsınmadan, yerel düzeyde daha fazla karar alabilme ve işlerini yürütebilmelerinde özerklik ve esneklik sağlamaktadır. Yerel özerklik ilkesine yönelik eleştiri getiren çevreler özerkliğin kötü tarafları üzerinde durmaktadırlar. Bütün

bunlar, eşgüdüm, kendine yönelik ve belirsizlik gibi sakıncalarıdır (Yaylı ve Pustu, 2008:34-35).

Üniter devletler, kendi yasal çerçeveleri içinde yerel özerklik ve idari vesayet mekanizmalarını işletirken demokrasi içindeki tartışmalardan etkilenmekte ve bir yandan merkezi otoriteyi korumak isterken diğer yandan demokrasi talebini de karşılamak istemektedirler. Bu durum Türkiye gibi ulusal devlet vurgusunun fazla olduğu ve merkezin yetkileri paylaşmak istemediği örneklerde önemli ıktıntılara yol açmaktadır.

1.5.4.2. Subsidiarite İlkesi

Geri çağırma mekanizması ve anlattığımız uygulamaların hayat bulması için yerel yönetimlerin yerel halka sundukları hizmetin ve bu hizmete bağlı performansın değerlendirilmesi söz konusudur. Bu hizmetlerin net olabilmesi gerekliliği bizi subsidiarite ilkesine götürmektedir.

Kamu hizmetlerinin sunulması görevi, merkezi yönetimle yerel yönetim arasında paylaştırılarak kamusal ihtiyaçların karşılanması hedeflenmektedir. Fakat zaman içinde farklı düzeylerdeki bu yönetimler arasında görev ve yetki anlaşmazlıkları ortaya çıkmıştır. Bu sorun öncelikle her yönetim kademesinin görevlerinin kanunlarla ayrıntılı olarak sıralanmasıyla, sonrasında ise yönetim birimlerinin diğerine göre genel yetkili kılınması yoluna gidilerek çözülmeye uğraşmıştır. Bu noktada subsidiarite (hizmette yerellik) ilkesinin hayata geçirilmesi tartışmaları yaşanmaktadır. Subsidiarite, “yetkinin, görülmesi gereken kamusal ihtiyaca en yakın yönetimce kullanılması; alt düzeyin, yetkisini, üst düzeye ancak mutlaka gerekli olduğunda, hizmetin daha iyi görülmesi gerektiğinde devretmesi ilkesi” olarak tanımlanır (Yaylı ve Pustu, 2008:58).

Subsidiarite ilkesi, yalnızca yetkileri belirlemekle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bu yetkilerin kullanılmasında rehberlik eder. Subsidiarite ilkesinde öncelikli amaç kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimlerinde gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır. Aynı zamanda bu ilke hizmetin ilgili yönetim birimince verilemediği durumlarda bir taraftan yetkili organı, bir taraftan da bu organın yetkilerini ve sınırlarını belirlemeye yöneliktir. Bundan ötürü üst düzey olan devlet, ancak alt düzeyin gösterdiği veya kanıtladığı kapasitesini dikkate alarak müdahalede

bulunabilir. (Gökçe, 1999:91) Bir başka deyişle toplum ve içindeki kişiden aileye, yöre halkından değişik büyüklükteki gruplara kadar değişen oluşumlara, siyasal yetkiyi kullanarak devletin müdahalesi ancak bunların çeşitli gereksinimlerini karşılayamadığı durumlar ile sınırlı kalmaktadır.

Devletin yerel yönetimin alanına müdahil olabilmesi ve onun görev alanına girebilmesi için yapılacak hizmetin daha özverili, etkin ve daha iyi bir sonuç ortaya koymaya yönelik olmalıdır. Demokrasi ile egemenlik arasındaki dengenin korunması çaba bu ilkenin uygulanmasında da çeşitli sorunlar çıkarmaktadır.

1.6.Yerel Demokraside Kamuoyu Denetimi

Demokrasinin yerel düzeyde genişletilmesi ve geri çağırma mekanizması gibi demokratik uygulamaların hayat bulması fikri ile kamuoyunun şekillenmesi arasında bir bağlantı olduğu söylenebilir. Çünkü yerel düzeyde katılımcıların ne düşündükleri ve istedikleri kamuoyu düşüncesinin temelini oluşturur. Bu doğrultuda siyasal karar alma sürecinde kamuoyu kavramının etkisi, gün geçtikçe önemi kazanmaktadır. Genel olarak kamuoyu belli bir zamanda, belli bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen önemli sayıdaki insanın birleşmiş kanaatlerinin, siyasi iktidarı belli oranda etkileyecek şekilde ifade edilmesidir (Türküne, 2003:316). Kamuoyu, “çeşitli fikirlerin, karşıt görüşlerin, değişik yorumların, çatışan tezlerin açıkça ortaya döküldüğü ve tartışıldığı hür bir ortamda oluşabilir ve olgunlaşabilir ki bu nitelikler demokratik rejimlerde söz konusudur”(Kapani, 1988:80). Kamuoyu kamu yaşantısı ile ilgili olan tartışma içerisindeki bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler topluluğun ve grupların taşıdıkları kanaatlerin anlatımı olup, bu anlatımlar hem çoğunluk hem de azınlık kanaatlerini içinde bulundurmaktadır(Sezer, 1972:5).

Kapani, kamuoyunu belli bir vakitte, belli bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hakim olan kanaat şeklinde tanımlamakla birlikte bu tanımın kavramı tam olarak açıklayamadığını, hakim kanaatin nasıl ortaya çıkacağı sorunu ile kamuoyunun sadece çoğunluğun kanaati olmayabileceği, kamuoyu olayında nitelik unsurunun nicelik unsuruna göre daha fazla ağırlık taşıdığını söyleyerek son aşamada kamuoyu kendini etkin olarak duyuran kanaattir demenin yanlış olmayacağını tespit etmiştir(Kapani, 1988:147-148).

Buradan hareketle, kamuoyu toplumun tümünün ya da bir kesiminin davranış ve düşüncelerinden oluşmaktadır. Kamuoyunu oluşturan bireyler farklı düşünce ve davranışlara sahiptir. Kamuoyu bu görüş ve davranışları tasnif edip, ortaya çıkarır. Bilhassa temsili demokrasilerde mevcut görüşlerden hangisinin daha güçlü olduğunu bilmek faydalıdır. Kamuoyunun içeriği, sertliği, yoğunluğu ve yönü kamunun siyasal iktidardan ve liderden beklentilerini göstermesi açısından önemlidir. Kamuoyu, demokrasilerde kamusal politikaların meydana gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Dinçkol, 2006:49). Demokratik ülkelerde siyasal iktidarlar, uygulamaların öncesinde ve sonrasında kamuoyunun neler düşündüğünü öğrenmekler isterler (Buran, 1995:212; Kapani, 1988:146).Çünkü kamuoyu ifadesi yurttaşların oluşturduğu kamusal gövdenin devlet biçiminde örgütlenmiş egemen yapıya karşı, formal ve enformel olarak yürüttüğü eleştiri yapma ve onu kontrol edebilme görevlerine işaret eder (Habermas, 2004: 96). Dolayısıyla olası bir muhalefet durumunda ya da alınacak kararları yeterli desteği oluşturmak için kamuoyunu dinleme, yönlendirme ve belirleme işi, siyasetin önemli bir unsuru haline gelir. Böylece bu kavram siyaset ve yönetim biliminin yanı sıra, iletişim kanallarının artan etkisiyle iletişim bilimlerinin de konusuna giren popüler bir alan haline gelmiştir.

1.6.1. Kamuoyunu Denetleme ve Yönlendirme Yolları

Kamuoyunun kendiliğinden oluşan tepkiler olarak anlaşılabilceği gibi onun yönlendirilmesi ve alınacak kararlar öncesi bir meşruiyet zeminin oluşturulması da mümkündür. Kamuoyu, kurumsallaşmış bir denetim mekanizması olmaktan çok kendiliğinden oluşmuş bir duyarlılık tarafıdır. Bundan ötürü kamuoyu denetimi denildiğinde halkın, yönetimin eylem ve işlemlerine karşı takındığı tutumun yönetimi etkilemesiyle ortaya çıkan denetim anlaşılmaktadır. Bu denetimin sağlıklı olabilmesi için şeffaflığın olması, etkili olabilmesi için; toplumsal davranış geleneğinin yaygın olması, bağımsız basın ve diğer kitle iletişim araçları ile demokratik ve bağımsız örgütlerin varlığına ihtiyaç vardır(Ergun ve Polatoğlu, 1992:309-312).

Altun vd.'ne göre (2005) “kamuoyu denetimi; toplumun ortak çıkarlar etrafında yönetimin karar ve uygulama sonuçlarını geçmişe ve geleceğe dönük olarak etkileme gücünü ifade eder. Yönetimin kararları performans kriterlerine göre

denetlenmektedir. Medyanın da tetiklemesiyle siyasi kararlar tartışma konusu olabilmekte ve böylece kamuoyu idari kararları yönlendirmektedir.”

Kamuoyu denetiminde vatandaşlar tek tek veya sivil toplum örgütleriyle beraber idarenin yanlış buldukları eylem ve işleminin geri alınmasını, sonuçlarının tazminini, eylemin ve işlemin kendi istekleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi yönündeki talepleriyle idarenin eylem ve işlemleriyle ilgili fikir ve düşüncelerini broşür, duyuru, bildiri dağıtarak, gösteriler, boykotlar ve grevler gerçekleştirerek duyurmaya çalışmaktadır. Yine kamuoyu denetiminde bireysel hareketlerin de yönetim üzerinde etkisi olmakla beraber, daha çok sivil toplum örgütlerinin, geniş kitlelerin etkisi olmaktadır. (Avşar, 1999:28-29).

İdari eylem ve işlemlerden etkilenen veya etkilenme olasılığı olan gerçek ve tüzel kişilerin, bir araya gelerek tepki göstermeleri, yanlış gördükleri bir uygulamanın düzeltilmesi için görüş bildirmeleri ve bu yönde baskı yapmaları yönetimin etkili bir biçimde denetlenmesini sağlar. “Çekişme, yönlendirme, yoğunlaşma, dikkati çekme ve kararlı tutum sergileme yöntemleriyle kamuoyu, halkın yönetime katılmasına ve yönetimi denetlemesine olanak verir”(Akıncı, 1999:57-60).

Demokrasinin içselleştirildiği ve yerleştiği halklarda yerel halk, yerel yönetimleri yerel ihtiyaçları gereği gibi karşılayıp karşılamadığı, faaliyetlerini devam ettirenken hukuka uyup uymadığı ile yapılan eylem ve işlemlerin yerindeliğini sorgulayarak, çeşitli araçlarla etkili bir hemşehri denetimi yapmaktadır. Yönetimin işleyişi konusunda her zaman kendisini kişilere bilgi verme yükümlülüğü altında hisseden idarenin hukuka bağlı kalacağı söylenebilir. Öte yandan bu hak idarenin işleyişi konusunda bireylerin, yönetimi sorgulayabilme kanallarını açık tutarak, ona yönetime kısmen katılma olanağı da verebilmektedir. Dolayısıyla bilgi edinme hakkı kamu kurum ve kuruluşlarına açık, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim anlayışına geçmeleri noktasında zorlamaktadır (Akşener ve Çakmakçı, 2004:46).

Demokrasinin içselleştirildiği ve yerleştiği toplumlarda siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, sendikalar, üniversiteler de güçlenerek kendi olanaklarıyla birlikte, kitle iletişim araçlarını da kullanarak kamuoyunu oluşturmakta ve idare üzerinde baskı kurarak hem alınacak kararları etkilemekte, hem idarenin eylem ve işlemlerinin diğer denetim yollarınca da denetlenmesine sebep olmaktadır. Nitekim bunlardan çekinen ve etkilenen idare gerek seçimler

dolayısıyla, gerekse kamuoyu baskısını azaltmak ve diğer denetim yollarına da maruz kalmamak için oluşan kamuoyunu her zaman dikkate almakta, kamuoyunun demokratik taleplerini göz ardı etmeye çekinmektedir.

Bununla beraber yerel yönetimlerin faaliyetleriyle ilgili kamuoyuna açıklamalarda bulunulmasına yönelik yeni yasal düzenlemeler, halkın idarenin faaliyetleri konusunda bilgi sahibi olmasını ve bu faaliyetleri yerindelik ve hukuka uygunluk bakımından sorgulamasının önünü açtığından, kamuoyu denetiminin etkinliğinin arttırılmasına yönelik müspet gelişmelerdir. Yine il özel idareleri ile belediyelerin hizmetleriyle ilgili olarak halkın görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapmasına yönelik yeni yasal düzenleme, demokratik ilkeler bakımından olumlu görünmekle birlikte, yerel yöneticiler tarafından organize edilen ve salt kendi yandaşlarının katılımına göre dizayn edilen kamuoyu yoklamalarının, aldatıcı sonuçlar doğuracağı çok açıktır. Bu sebeple yargı gözetiminde veya bu konuda yetkilendirilmiş özerk bir kamu kurumunca organize edilen geri çağırma mekanizmasının da bir parçası olduğu gerçek anlamda bir referandum mekanizması getirilmesi, olası sorunları engelleyecektir (Ulusoy, 2005).

1.6.2 Türk Kamu Yönetiminde Kamuoyu Denetiminin Temelleri

Ülkemizdeki demokratik gelişmişlik, halkın eğitim düzeyi ile toplumsal sorunlara olan duyarlılığın yeterli düzeyde olmaması, kitle iletişim araçları, yazılı ve görsel medyanın bağımsızlığı ve sermaye yapısına ilişkin sorunlar ile sivil toplum kuruluşları, sendikalar, kamu meslek kuruluşları ve üniversitelerin de yeterince güçlü olmaması, kamuoyu denetiminden beklenen faydaları sınırlandırmaktadır. Bu konuda çeşitli hukuki temeller bulunsa da demokratik kültür olarak özetlenebilecek yukarıdaki durumlar nedeniyle pratikte kamuoyu denetimi güçlü konumda değildir.

Türkiye’de 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun “Hemşehri Hukuku” başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrasında herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olduğu, hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında malumat alma ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları olduğu belirtilmiş olmakla birlikte, hemşehrilere sadece belde de ikamet etmeleri dolayısıyla, belediyenin tüm işlemlerine karşı doğrudan bir dava açma imkanı tanınmamıştır.

Yargı bu durum ile yargı yolunun kısmen kapalı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Danıştay menfaat ilişkisinin iptal davasının amacına ve hukuk devleti ilkesinin gerçekleşmesini sağlama gereğine uygun olarak yorumlanması gerektiği görüşü ile, kent planlaması, çevre, özelleştirme, tarih ve kültür ile ilgili konularda, semt ve kent sakinlerinin, belde ve köy halkının veya köy halkının menfaatleri için köy tüzel kişiliğinin, sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının açmış oldukları iptal davaların bazılarını kabul edebilmektedir. Ancak Danıştay'ın bu yöndeki kararları her olay için geçerli değildir çünkü Danıştay her olayın özelliğine ve olayın kendi koşulları içerisinde değerlendirerek karar vermektedir (Candan, 2007:99-101).

Danıştay'ın bu doğrultudaki uygulamaları yerel yönetimler üzerindeki kamuoyu ve yargısal denetimlerini daha da etkili hale getirmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanun'un 15. maddesi ile 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanun'un 7. maddesinde belediye ve il özel idaresi hizmetleriyle ilgili halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapılabileceği hüküm altında tutulmuştur. Yakın tarihte bazı belediyelerin yapacağı hizmetleri yapıp yapmama konusunda yerel halka çeşitli yollarla danışması bu hüküme güzel bir örnektir. Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Kent Konseyi" başlıklı 76. Maddesi'nde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, sendikaların, noterlerin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin iletilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışacağı ve belediyelerin kent konseyinin faaliyetlerini yürütmesine yardım ve fayda sağlayacağı hüküm altına alınmıştır.

2008 yılında İçişleri Bakanlığı himayesinde yapılan çalışmalar sonucu oluşturulan ve sonraki bölümde incelenen köy kanunu taslağının Geri Çağırma başlıklı 28. maddesiyle mahalli idare sistemine yeni bir kurum önerilmektedir. Köy idarelerinde, seçmen memnuniyetini karşılayacak şekilde görevini yerine getirmeyen köy organlarının, seçmenler tarafından, belirlenen usul ve esaslara göre bu tezin konusu da olan geri çağırma müessesesinin işlerlik kazanması demokrasimize olumlu

katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu usulün hem köy idarelerinde, hem de zamanla diğer mahalli idarelerde uygulamaya konulması, mahalli idare organlarının, daha fazla kamuoyunu dikkate almasını gerektireceği ve etkin bir kamuoyu denetimine yol açacağı değerlendirilmektedir.

Yerel yönetimler üzerindeki kamuoyu denetimin etkinliğinin artırılmasına yönelik, faaliyet raporlarının kamuoyuna açıklanması, meclis kararlarının halka duyurulması, kent konseyleri oluşturulması ile yerel yönetimlere kamuoyu yoklaması ve araştırması yapma olanağının getirilmesi, idarenin hesap vermesinin ve halkın hesap sormasının önünü açan olumlu gelişmelerdir. Ancak kent konseylerinin yerel yönetimler üzerindeki etkisinin artırılmasına ve bağlayıcılığı da olan referandum müessesesiyle, yerel yönetim organlarının görev süresi dolmadan, seçmenler tarafından geri çağrılabilmesine olanak sağlayan yasal düzenlemeler yapılması, kamuoyu denetimin etkinliğinin artırması için çok önemli olabileceği görülmektedir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk anlamında güçlenmesi, büyükşehir belediye başkanlıklarının, birçok bakanlık makamına tercih edilebilmesine nedendir. Fakat yine de tüm bu düzenlemelerin kentsel yaşamın tümünü kapsamaktan ve dolayısıyla tüm kentsel grupları canlı olarak içine almaktan uzak olduğu da bir sabittir (Erder ve İncioğlu, 2008:30). Çalışmanın ikinci bölümünde Türk kamu yönetiminde yerel birimler daha detaylı olarak ele alınacaktır ancak burada belirtmek gerekir ki Türkiye’de yerel demokrasi uygulamalarında hukuki anlamda çeşitli olanaklar taşısa da merkezi kurumların gücünün yerel siyasetin üzerinde olduğu söylenebilir. Daha sonra değinilecek olan Geri Çağırma Mekanizması gibi yeni denemeler ise henüz taslak aşamasından pratiğe geçememiştir.

1.6.3.Geri Çağırma Kavramının Yerel Siyaset ve Demokrasiyle İlişkisi

Geri Çağırma Mekanizması demokratik yerel yönetimler ve katılım gibi tartışmalar ekseninde ele alınan ve bu alandaki farklı uygulamalardan birini teşkil etmektedir. Geri çağırma mekanizması sebep ve sonuçlarıyla yerel siyaset terminolojisine girmiş ve daha sonra yerel siyasetin aktörleri üzerinde bir çeşit kontrol sistemi halini almıştır.

Yerel seçimler açısından baktığımızda seçmenlerin bizzat seçtiği ve popüler kültürde de etkisinden söz edebileceğimiz belediye başkanları özellikle Geri Çağırma

Mekanizmasının ana aktörleridir. Nitekim yerel yöneticilerin bir kısmının bu süreç ile görev başına geldiği söylenebilir. Ayrıca muhtarlar da küçük ölçekli seçim bölgesi ve yerel seçilmişler kapsamında Geri Çağırma Mekanizmasının bir diğer hedefini teşkil etmektedirler. Dolayısıyla Geri Çağırma Mekanizması bu iki aktörü esas itibariyle hedef almaktadır. Bu nedenle bu tez çalışmasının takip eden 3.bölümünde Geri Çağırma Mekanizması detaylı olarak incelenmektedir.

Geri Çağırma Mekanizmasının varlığı, çoğulcu bir bakış açısıyla bakıldığında, karar alma mekanizmasında etkin olan aktörlerin sayısında çoğalmasına belediye başkanının rolünü değiştirmesine yol açabilir. Eskiden hiyerarşik bir kurumun başında olan belediye başkanı bugün artık yerel, ulusal ve ulus-üstü düzeylerdeki çeşitli kurum ve aktörlerle ilişki içinde kararların oluşturulmasında “liderlik” yapma durumuna gelebilir. Güçlenen ve büyüyen belediyelerin yetki ve sorumluluklarının genişlemesi nedeniyle, küçük bir grubun yürütemeyeceği kadar karmaşıklaşan ve uzmanlık gerektiren birbirinden çok farklı alanlardan bürokrat ve teknokratlara gereksinim vardır. Etkin aktör sayısındaki artışla sonuçlanan bu süreç ile karar alma yöntemlerindeki yönetsel farklılıklar da ortaya çıkarmıştır. Fakat gerek ittifaklar içinde gerekse de belediyelerin bünyesinde artan sayıdaki aktörler her zaman çoğulculuğa örnek oluşturamayabilir (Erder ve İncioğlu, 2008:XV-XVI).

Geri çağırma mekanizması bu açıdan yukarıda değinilen katılım ve denetim yollarından farklı bir nitelik taşımaktadır. Daha sonra yeniden değinileceği gibi bu yöntem, diğer toplantı, referandum ve kampanya türlerine göre daha etkili ve doğrudan bir nitelik taşıyarak siyasi aktörler üzerinde doğrudan etki ve denetim yapmaktadır. Böylece doğrudan demokrasinin ideallerine doğru liberal temsili sistemi dönüştürme potansiyeli taşımaktadır.

Bir sonraki bölümde geri çağırma mekanizması ile beraber Türkiye kamu yönetiminin temel birimleri ele alınacaktır. Ancak bu bölümde ortaya konan demokrasinin temel öğeleri ve yerel siyaset ile yerel demokrasinin teorik tartışmalarının Türkiye ekseninde sınırlı bir karşılığının olduğu belirtilmelidir. Liberal temsili demokrasinin içinde yer alan Türkiye siyasi sistemi, katılım ve radikal demokrasi tartışmalarının oldukça uzağındadır. Demokratik denetim yolları, sadece seçimle sınırlıdır. Diğer yöntemlerin sınırlı sayıdaki örnekleri, sistemik düzeyde etkili olmamaktadır. Yukarıda değinilen siyasetin yerel düzeyden demokratikleştirilmesi önerisi, merkezi siyasetin güçlü olduğu ve ulus-devlet vurgusunun yerel

demokrasiden daha çok yerleşik olduğu ülkelerde, bölünme tartışmalarını aşamamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE BİR KATILIM VE DENETİM ARACI: GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI

Bu bölümde öncelikle geri çağırma mekanizmasının tanımı yapılacak ve genel nitelikleri ortaya konacak ardından farklı ülkelerdeki uygulamalarla yerel siyasetteki etkisi üzerine örnekler verilecektir. Daha sonra Türkiye’de geri çağırma mekanizmasını öngören mevzuat ve planlar dahilinde belediye ve köy eksenin bu uygulamanın hedefleri ve olası etkileri aktarılacaktır. Böylece ilk bölümde genel teorik çerçevesi çizilen yerel demokrasi, katılım ve denetim bağlamında somut örnekler verilmiş olacaktır.

2.GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İşbaşındaki kamu görevlilerinin seçmenlerce doğrudan görevden uzaklaştırılmasına imkan sağlayan bir yöntem olan Geri Çağırma Mekanizması, günümüzde 34 farklı ülkenin yönetim sisteminin bir parçasıdır. Uygulandığı ülkelerde farklılık gösteren ve farklı işleyiş tarzlarına sahip olan bu mekanizmanın tanımını yaparken söz konusu farklılıkları göz önünde bulundurmak gerekir. Bu açıdan, birbirinden farklı Geri Çağırma Mekanizması türlerini ve farklı uygulanma yöntemlerini kapsayacak geniş bir tanıma ihtiyaç vardır; bunun en kolay yolu ise, bütün türler ve yöntemlerde aynı olan unsurları, dolayısıyla mekanizmanın ortak yönlerini belirlemektir. Bu şekilde yapılan bir tanım, ortak olması dışında aynı amaca yani kamu görevlilerinin doğrudan halk tarafından görevden uzaklaştırılmasını olanak sağlayan diğer mekanizmalardan ayrıştırılmasına da yardımcı olacaktır.

2.1.Geri Çağırma Mekanizmasının Tanımı ve Amacı

Geniş bir tanımla geri çağırma mekanizması, bir kamu görevlisinin yahut kamu organının, olağan görev süresi dolmadan seçmenler tarafından görevine son verilmesi işlemidir (Zimmerman, 1962: 1). Bir başka görüşe göre geri çağırma mekanizması, “seçmenlere bir kamu görevlisini görevden alma ve yerine yenisini getirme imkanı tanıyan usuli demokrasi aracı” dır (Cronin, 1989: 31).

Fazlaca başvuru olan bir başka tanım ise mekanizmanın, bilhassa ABD’de ve ABD’den esinlenmiş başka ülkelerde uygulamada olan yöntemin esas olarak tanımlanmasıdır. Bu noktada uygulamanın daha net bir çerçevesi çizilir ve şu şekilde tanımlanır: “Seçmenlere, içerisinde bir kamu görevlisinin görevden alınması talebi ve bu talebi destekleyen belli sayıda seçmenin imzası bulunan bir dilekçenin yetkili makam verilmesinin ardından yapılan bir seçimle, bir kamu görevlisini görevden alma ve yerin bir başkasını getirme imkanı sağlayan mekanizmadır”(Gündüzöz, 2010: 50).

Burada görüldüğü üzere mekanizmanın temelinde temsilciye verilen yetkinin geri alınması vardır. Dolayısıyla geri çağırma mekanizması, temsili demokrasiye yönelik bir doğrudan demokrasi müdahalesidir denebilir.

Geri çağırma mekanizması halkı temsil eden kamu görevlilerinin halk karşı periyodik olarak değil daimi bir şekilde hesap vermesini ve sorumlu kalmalarını sağlamayı hedefler. Bu hedefi ise iki şekilde gerçekleştirir (Bird, 1930: 93)

Bunlardan ilki “önleme” hedefidir. Geri çağırma mekanizması, doğrudan uygulanmasından başka varlığı ile birçok etki ve sonuç doğuran bir mekanizmadır. Mekanizmanın en ateşli destekçilerinden eski ABD Başkanı Woodrow Wilson mekanizmayı “kapı arkasındaki silah” olarak tarif etmiştir. Diğer bir deyişle sadece varlığı ile bir tehdit unsuru olarak seçilmişleri seçmenlere karşı sorumlu davranmaya; onların talep beklentilerine duyarlı olmaya; her türlü yolsuzluk ve usulsüzlükten uzak durmaya sevk etmektedir (Feiock ve Yang, 1912: 13).

İkincisi unsur ise “düzeltme” amacıdır. Görevinde başarısız, yeteneksiz, yozlaşmış vb. kamu görevlilerinden kurtulmayı sağlayarak politik sistemin işleyişindeki bozuklukları düzeltmeye katkı sunmaktadır (Bird, 1930: 93). Önleme ve düzeltme boyutlarıyla geri çağırma mekanizması, liberal demokrasi içi diğer kurumsal denetleme türlerine benzer ancak bu daha istisnai olarak devreye girer ancak etkisi daha fazladır.

2.2. Mekanizmanın Nesnesi: Kamu Organları ve Kamu Görevlileri

Geri Çağırma Mekanizmasıyla bir kişiye ya da kişilere verilmiş olan yetki ve sorumluluklar, bu yetkiyi verenlerce geri alınmaktadır. Nitekim Latin Amerika ülkelerinde bu anlamı karşılayan bir terim olan, “vekaletin geri alınması” ya da

“yetkilerin geri alınması” anlamında “la revocacion del mandato” ifadesi kullanılmaktadır (Teziç, 2004: 294).

Kendisine bir yetki ve sorumluluk verilen, sadece bir kişi olabileceği gibi birden çok kişiyi içeren bir heyet ya da kurul da olabilir. Bu açıdan hem kamu görevlilerinin hem de kamu organlarının geri çağırılabilmesi ifade edilebilir. Tabii ki yetkileri alınan kamu organları değil bu yetkileri o kamu organları adına kullanan kişilerdir. Devletin sürekliliği ilkesinin bir temel taşı olarak kamu makamı ortadan kaldırılamaz. Kamu makamları/organları anayasalar ve/veya yasalar eliyle kurulur ve yine bu yolla kaldırılır.

Öyleyse hangi kamu görevlileri ve kamu organlarının geri çağırma mekanizması kapsamında olduğu ile ilgili bütün ülkelerde ortak bir uygulama bulunmamaktadır. Her ülkede bu kapsam farklı şekilde belirlenmektedir. Hatta federal devletlerde eyaletten eyalete bu durum farklılık gösterebilmektedir. Mesela ABD’nin Illinois eyaletinde sadece eyalet valisi geri çağırılabilirken California’da seçimle gelen tüm görevliler geri çağırılabilir. Montana’da ise atanmış kamu görevlileri bile geri çağırılabilir.(Budge, 2006: 3)

Bu açıdan, geri çağırma mekanizması kapsamında “kamu görevlisi” kavramını geniş anlamı ile yorumlamak gerekir. Gözübüyük’ün tanımına göre geniş anlamda kamu görevlisi, bir kamu kurumuna bağlı olarak çalışan yani kamu kesiminde çalışan tüm görevlileri içine alır. Dolayısıyla kamuda yasama, yürütme ve yargı organlarının mensuplarından herhangi bir kamu kurumunda çalışan herkes “kamu görevlisi” kapsamındadır (Gözübüyük, 2006: 197-198).

Geri Çağırma Mekanizması bünyesinde kamu görevlilerinden hangilerinin geri çağırılacağına yönelik ülke tercihlerinin açıklanmasına yönelik teorik bir açıklama yapmak zordur. Her bir ülke hatta eyalet kendi politik sisteminin ihtiyaçları ile vatandaşlarının beklenti ve taleplerini göz önünde bulundurarak hangi kamu görevlilerinin geri çağırılabilmesini belirlemektedir. Lakin konu, kamu görevlilerinin görev gelişleri biçimde değişiklik olduğunda yani “atama” ile mi yoksa “seçim” ile mi olduğunda geri çağırma mekanizması bağlamında teorik bir ayrışma olduğu görülebilir.

Bu teorik ayrışmada birkaç istisna dışında kabul gören görüş sadece seçimle gelen kamu görevlilerinin geri çağırma mekanizması kapsamına gireceğidir. Bu

durumun altında yatan mantık ise geri çağırma mekanizmasının “seçim hakkı” ile bağlantılı, onun tamamlayıcısı bir hak olarak tanımlanıyor olmasıdır. Bir açıdan idaredeki “yetki ve usulde paralellik ilkesi” gibi, “kim seçiyorsa o görevden alır” biçiminde bir bakış açısı ile mekanizmanın kapsamı belirlenmektedir. Yani bir kamu görevlisi atanmış ise onu atayanlar tarafından görevinden azledilebileceği gibi, seçilmiş ise onu seçenler tarafından görevinden azledilmelidir (Gilbertson, 1911: 165).

Bunun yanı sıra atama ile bir görevde bulunan kamu görevlilerinin önemli bir bölümü teknik veya idari uzmanlıklara dayalı bir işte kendisine verilen emir ve talimatlar doğrultusunda çalışan (mühendis, avukat vb.) kişilerdir. Bu kişilerin mesleklerini icrasını önemli ölçüde aldıkları eğitim ve tecrübelerine dayanır. Bundan ötürü bu kişilerin görevlerindeki performanslarını, bu alanlarda uzmanlığı bulunmayan seçmenlerin değerlendirmelerinin olanağı yoktur. Bu durum mantıksız olduğu kadar tehlikeli ve idarenin işleyişine zarar vericidir.

Geri çağırma mekanizması çoğunlukla tekil kamu görevlilerine karşı benimsenmiş bir mekanizma olsa da birkaç ülkede heyet şeklindeki kamu organları kolektif olarak da geri çağırılmaktadır. Bu mekanizma da “kolektif geri çağırma” olarak adlandırılmaktadır (Qvortrup, 2005: 84).

2.3. Geri Çağırma Mekanizmasının Öznesi: Seçmenler

Geri çağırma mekanizmasını kamu görevlilerinin görevden alınması sağlayan diğer usullerden ayıran temel nitelik seçmenlerin mekanizmadaki rolüdür. Bununla birlikte birinci bölümde ayrıntılı olarak işlediğimiz seçmenlerin az çok katılımının olduğu ancak geri çağırma olarak nitelendiremeyeceğimiz katılım şekilleri de mevcuttur.

Her şeyden önce geri çağırma mekanizması belli aşamalardan oluşur. İlk olarak kamu görevlisinin görevden alınmasına yönelik bir talebin yapılması gerekir. Sonrasında ise bu görevlinin görevden alınıp alınmayacağına ilişkin karar verilecektir. Burada süreci başlatma yetkisi ile son kararı verme yetkisinin kimde olduğu büyük önem arz eder. Bazı ülkelerde iki aşamada da seçmenler yetkili kılınmışken bazılarında seçmene süreci başlatma yetkisi tanınmamış sadece süreci sonlandırma yetkisi verilmiştir (Qvortrup, 2005: 85).

Geri çağırma mekanizmasında sürecin hem başlatılmasında hem de sonlandırılmasında yetkili olduğu durumlarda mekanizma, “doğrudan geri çağırma” ya da “tam geri çağırma” olarak adlandırılmaktadır (Qvortrup, 2005: 77). Bununla birlikte sürecin sadece kamu organları ya da kamu görevlileri tarafında başlatılıp, nihai kararın seçmenlerce verildiği tür ise “dolaylı geri çağırma” ya da “karma geri çağırma” olarak adlandırılmaktadır (Qvortrup, 2005: 78).

Şunu belirtmek gerekir ki kimi kaynaklarda, geri çağırma sürecinin seçmenlerce başlatıldığı fakat nihai kararın seçmenler değil kamu görevlilerince ya da organlarınca verildiği usuller de geri çağırma olarak adlandırılmaktadır. Fakat bu usulleri geri çağırma mekanizması olarak tanımlamak birinci özellikle anlattığımız katılım ve denetimle ilgili temel paradigmaya aykırı olacaktır (IDEA, 2008: 109).

Mesela Uganda’da şu şekilde bir usul vardır. Uganda Anayasasının 84. Maddesinde yer alan düzenlemeye göre parlamento üyelerinin vatandaşların talebi doğrultusunda görevden alınması mümkündür. İlgili maddede sayılmış olan,

- a)Görevlinin görevlerini yerine getirmesini engelleyecek düzeyde fiziksel ya da ruhsal yetersizlik;
- b)Görevi kötü icra etme yahut makamı bozuşturan, itibarsızlaştıran, küçük düşüren vb. davranışlarda bulunma;
- c)Haklı bir neden olmaksızın sürekli biçimde seçmenleri yüzüstü bırakma; maddelerinden en az birine dayanılarak belli sayıda seçmenin imzasını içeren bir dilekçe il girişim başlatılabilmektedir. Başvuru parlamentoya yapılmaktadır. Bu başvuruyu değerlendiren “seçim kurulu” dilekçede yer alan iddiaların ve imzaların doğru olduğu sonucuna varırsa girişim başlatılan parlamento üyesi görevden azledilmektedir.(Mistovich, 2004: 168)

Her ne kadar Uganda Anayasası bu usulü “Geri Çağırma Mekanizması” başlığı altında düzenlemiş olsa da son kararı seçmen vermediği için tezimizde bu usulü “geri çağırma “mekanizması olarak tanımlayamamaktayız.

Özetle, geri çağırma mekanizmasının ayırt edici unsuru, kamu görevlisinin görevden azledilmesinde son kararı seçmenin vermesidir. Son kararın seçmende olduğu sabitiyle, sürecin başlamasında seçmen var ise “doğrudan geri çağırma”; yok ise “dolaylı geri çağırma” söz konusu olur (Erol, 2017: 19).

2.4.Geri Çağırma Mekanizmasının Konusu: Kamu Görevlisinin Olağan Süresi Dolmadan Görevden Alınması

Geri çağırma mekanizmasının temel konusu kamu görevlisinin olağan süresi dolmadan görevden alınmasıdır. Seçimle gelen kamu görevlisi olağan bir denetim usulü olarak da görebileceğimiz bir sonraki seçime kadar görevinde kalır ve eğer kendi isteğiyle ayrılmadıysa tekrar aday olup seçimi kaybederse görevinden ayrılır. Geri çağırma mekanizmasını olağan denetim usulünden ayıran da işte bu noktadır. Görevden azledilmeye ilişkin son karar çoğunluk “geri çağırma seçimi” olarak tanımladığımız bir halk oylaması yoluyla yapılır. Lakin bazı ülkelerde(Kanada, İngiltere ve Etiyopya) görevden azledilme, belli sayıda seçmenin imzasını içeren bir dilekçenin yetkili makam verilmesi ve usul şartlarını taşıması durumunda halk oylamasına gidilmeden sonuca varılması şeklindedir. Bu açıdan “halk oylaması” zorunlu olmayıp önemli olanın seçmenin son sözü söylüyor olmasıdır (Erol, 2017: 28).

2.5. Geri Çağırma Mekanizmasının Niteliği

a) Katılımı Artırması:

Birinci bölümde ayrıntılı olarak anlattığımız katılım şekillerinden hareketle geri çağırma mekanizması, bireylerin devlet yönetimine katılmasını sağlayan araçlardan biridir. Bu bakımdan klasik haklar sınıflandırılmasındaki “aktif statü hakları” içerisinde yer bulur. Yine bu haklar “siyasi haklar” veya “katılma hakları” olarak da ifade edilmektedir (Erol, 2017: 26).

Politik bir katılım aracı olarak geri çağırma mekanizması seçmenlerin politik süreçlere doğrudan ve dolaylı olarak katılmasını sağlar. Yukarıda açıkladığımız bir tehdit varlığı ile temsilcileri vatandaşların iradesi uygun davranmaya teşvik eder; bu şekilde dolaylı olarak politik karar alma süreçlerine katılır. Diğer taraftan geri çağırma ile seçilmişleri görevlerinde azlederek siyasi işleyişe doğrudan katılırlar (Erol, 2017: 27).

b) Temsili Demokrasi İçinde Bir Doğrudan Demokrasi Aracı Olması:

Geri çağırma mekanizması bir doğrudan demokrasi aracı olarak görülmekte ve bu şekilde incelenmektedir. Özellikle ABD’de halk girişimi ve referandumla beraber doğrudan demokrasinin üç ayağından biri olarak kabul gören geri çağırma mekanizması birince bölümde anlattığımız klasik tanım ile modern tanımda birbirinden ayrılmaktadır.

Birinci bölümde aktarıldığı gibi, temsili demokrasi seçmenlerin yalnızca kendisini temsil edecek olanları seçme yetkisine sahip olduğu; seçme işlevi dışından halkın politik karar alma süreçlerin katılmadığı yönetim biçimi olarak tanımlanmıştır. Doğrudan demokrasi ise, halkın tüm kararları kendisinin aldığı uymakla yükümlü olduğu kanunları kendisinin yaptığı yönetim biçimi olarak tasvir edilmektedir (Teziç, 2004: 273-274). ABD’de 19. yy’dan itibaren, Avrupa’da ise yakın dönemden başlayarak doğrudan demokrasi kavramı klasik tanımının ötesine doğru gelişmektedir. Bu gelişmede “doğrudan demokrasi”, temsili sistemin tamamen dışında değil, onu daha katılımcı hale getiren birtakım araçlarla donatılmış siyasi sistem içerisinde yer almaktadır (Maduz, 2010: 1). Doğrudan demokrasinin modern anlamda tanımı, halen uygulanan siyasi sistemleri ve vatandaşların katılım düzeyini ölçerek temsili ve doğrudan biçiminde ikiye ayırıyor olsa da hangi sistemlerin doğrudan hangilerinin temsili olduğu konusunda ortak bir cevap bulunmamaktadır. Kimi yazarlar doğrudan demokrasiyi yasa yapma faaliyetine seçmenin katılımı üzerinden tanımlar. Bu tanıma göre, seçmenin yasa yapım sürecine doğrudan katılımın mümkün kılan yollar doğrudan demokrasi araçlarıdır. Geri çağırma mekanizması bu yönde sistem içi bir doğrudanlaştırma sağlamaktadır. Özellikle aşağıda değinilecek olan İsviçre örneği buna tipik örnektir. Geri Çağırma Mekanizması, başka bir uygulamaya gerek olmadan rahatlıkla hayat bulduğu “halk girişimidir” (Sarıca, 1969:1).

Bu şekilde geri çağırma mekanizması temsili sistemin temeli olan seçme hakkının tamamlayıcı bir parçası olduğundan uygulamasıyla temsili demokrasiyi onarmakta ayakta durmasına yardımcı olmaktadır. Lakin burada geri çağırma mekanizmasının temsili demokrasi ile ilişkisini daha kolay kurabilmemiz için doğrudan demokrasiyi temsil olgusunu dışlamayan katılımcı bir siyasi sistem olarak ele almamız gerekir (Qvortrup, 2005: 8).

Temsili demokrasilerde seçmenlere verilmiş olan 4-5 yılda bir gerçekleşen seçimlerdeki birkaç dakikalık oy verme hakkı, geri çağırma mekanizmasıyla sürekli hale gelirken temsili demokrasiyi “halkın yönetimi” anlamında ideali aranan gerçek demokrasiye yaklaştırır. Yine bu hedeften yola çıkarak geri çağırma mekanizmasının temsilciler üzerinde, kendisini göreve getiren seçmenlerin hem isteklerini yapıp onlara sadık olması; hem de onların çıkarı doğrultusunda en doğru şeyi yapmaya çalışması etkisini kurması beklenir. Bu beklenti de geri çağırma mekanizmasının ideal temsili demokrasiye ulaşılmasında bir araç olması şeklindedir (Garrett, 2004: 273).

2.6.Geri Çağırma Mekanizması Lehinde ve Aleyhindeki Savlar

Geri çağırma mekanizması en başında farklı şekillerde uygulanan 34 ülkede ve en yoğun olarak uygulanan ABD’de olmak üzere birçok açıdan tartışılmış ve eleştirilmiştir. Mekanizmanın lehine ve aleyhine birçok argümanlar ileri sürülmüştür. Özellikle halk oylamasıyla görevden alma üzerine yapılmış çalışmalarda bu tarz gruplamalar yapılmıştır (Çelik, 2005: 450-452). Bu yöndeki düşünceleri aşağıdaki gibi şekilde özetlemek mümkündür:

a)Geri Çağırma Mekanizması Aleyhindeki Savlar

Geri Çağırma Mekanizması Temsili Demokrasinin Doğasına Aykırıdır, Temsili Sistemi Tahrip Eder. Modern anlamda temsil kavramı dünyevi egemenliğin tanrısal egemenliğin yerini almaya başladığı 17.yy’da ortaya çıkmış; Amerikan ve Fransız devrimlerinde çok daha güçlenmiştir. Temsili yönetim ilkesinin “ulus egemenliği” kuramından hareketle “Ulus” olarak adlandırılan üstün ve soyut varlık egemenlik sahibidir; devletteki bütün görevliler ve devletin organları ulusu temsilen görevlerini yaparlar. Soyut bir varlık bu egemenliği kendisi kullanamayacağı için somut bireyler aracılığıyla sahip olduğu yetkileri kullanır. Modern demokrasilerde egemenin temsili belirli periyotlarla gerçekleştirilen seçimlerle belirlenen kişi ve organlar tarafında gerçekleştirilir (Ağaoğulları, 1991:25-26).

Burada temsile dair kritik nokta, seçilen kişilerin seçmenleri yani halkı değil de soyut bir varlık olan ulusu ve onun çıkarlarını temsil ediyor olmalarıdır. Bu mantıkla seçmenlerin temsilcilerine emir ve talimat vermesi ya da onları geri çağırması mümkün değildir. Bu anlayışla istikrar temsili demokrasinin öne çıkan bir tarafıdır. Temsili idarede sistemin sürekliliği ve randımanlı işleyişi güvenceli görev

süreleriyle sağlanır. Olağan seçimlerin dışında yapılacak bir geri çağırma seçimi bütün bu durumu zedeler (Teziç, 2004: 101-102). Geri çağırma mekanizması, ulusa ait soyut bir kavram olarak halk egemenliğini daralttığı ve müdahaleye açık hale getirdiği için eleştirilir. Bu şekilde seçimlerde tecelli eden ulusal irade zarar görmektedir.

Geri Çağırma Mekanizmasının Mevcudiyeti, İşinin Uzmanı Kişilerin Kamu Görevlisi Olmak İstememelerine Sebep Olur. Geri çağırma mekanizması karşıtlarına göre geri çağırma yıldırmanın legal yoludur. Çünkü bu mekanizma bir görevlinin düşmanları yahut rakipleri tarafından, onu yıpratmak, zayıf düşürmek, itibarını zedelemek vb. amaçlar için kullanılmaya oldukça müsaittir. Bu durumda işinin uzmanı ve yetenekli insanların saygınlık ve prestijlerinin daima tehdit altında olacağı görevleri üstlenmekten kaçınmalarına yol aşmasına neden olur. Geri çağırma mekanizması yine bu görüşe göre; girişim başarısız olduğunda bile kamu görevlisini yıpratır(Zimmerman, 1962: 121).

Geri çağırma mekanizmasının yetenekli ve işinin ehli kişilerin kamu görevlerine talip olmaktan uzak durmasına yol açmasının ilk nedeni vazife sürelerini belirsiz kılmasıdır. Frank D.Jones bu durumu şöyle belirtmiştir: “İşleriniz ona göre ayarladıktan ve seçildikten sonra, göreve geldiğinizin altıncı ayından itibaren seçmenlerin yüzde 25’i belki de hiçbir neden olmaksızın görevinizden alınmanıza ve küçük düşmenize sebep olacak olsa, bir makam için aday olmayı düşünür müydünüz?”(Jones, 1912: 20).

Geri Çağırma Mekanizması Bir Tehdit Olarak Seçilenlerin Özgürlüğünü Yok Eder; Onları Seçmenleri Ne Diyorsa Onu Yapan Kuklalara Dönüştürür. Temsili idare anlayışında seçimle göreve gelen bir görevli karar alırken bulunduğu makamın imkanlarıyla sıradan vatandaşların elde edemeyeceği bilgi ve belgelerle çok yönlü karar verebilir; oysa geri çağırma mekanizması tehdidi altındaki kamu görevlisi sürekli makamını koruma korkusuyla her zaman seçmenlere bağımlı olacaktır. Vereceği karar doğru olsa bile sadece kamuoyunun tepkisiyle karşılaşacağını düşündüğü için yanlış karar veren temsilciler olacaktır. Bunların nihai neticeleri ise toplumdaki gerginlikler, zaafılar, yanlış kararlara bağlı sonuçlar ile gelip geçici anlık duygularla idare edilen siyasal yaşam olacaktır. Çözüm bulması gereken önemli ve çetrefilli politik konular sürekli ertelenecek ve üstü örtülecektir (Cronin, 1989: 136).

Geri Çağırma Mekanizması Toplumu Kutuplaştırır; Gerginlikleri Artırır. Yine geri çağırma mekanizması karşıtlarına göre geri çağırma, problemleri çözmekten ziyade tansiyonu artırarak toplumun kutuplaşmasına yol açar; bu da siyasi istikrarsızlığı getirir. Bu usul uzlaştırmadan ziyade karşı karşıya gelmekle alakalı bir usuldür. Dahası bu düşünceden hareketle geri çağırılan görevlilerin zamanla yeniden örgütlenip, misilleme yapmak isteyecekleri düşünülmüştür (Jones, 1912: 21).

Geri Çağırma Masraflı Bir Usuldür; Zaten Mevcut Başka Metodlar Vardır. Burada öne sürülen sav, geri çağırma seçimlerinin vergi mükelleflerine özel seçim masrafi yüklüyor olmasıdır. Sonrasında bu masrafların siyasal çatışma ve ayrışmaya yol açacağı düşünülür. Ayrıca görevlerini yerine getirmeyen görevlileri azledecek başka metotlar da vardır.

Geri Çağırma Mekanizması Seçmenlere Kaldırabileceklerinden Daha Ağır Bir Yük Bindirir. Geri çağırma mekanizmasının seçmenlerce kullanılabilmesi için seçmenin politik alanlarda olanlar hakkında bilgili olması gerekir. Geri çağırma mekanizması karşıtlarına göre bu, seçmenlerin yapabileceği bir şey değildir. Dolayısıyla bir seçmen, kamu görevlisi ya da organlarının görevden alınmasının gerekip gerekmeyeceği kararını verecek donanıma sahip değildir. Ayrıca bu seçmenler geri çağırma mekanizmasını kötü niyetli kullananlar tarafında kolayca aldatılabilirler (Cronin, 1989: 127).

Geri Çağırma Mekanizması İstismara ve Art Niyetlere Açık Bir Araçtır. Geri çağırma mekanizması aleyhine sürülen en güçlü savlardan biri de bu mekanizmanın art niyetli kişiler ve çıkar gruplarınca kolaylıkla istismar edilebileceği düşüncesidir. Toplum birbirinden farklı çıkarlara sahip çok sayıda yapıdan oluşur. Seçilenlerce alınan bir karar ya da bir düzenleme mutlaka bazı kesimler için olumsuz sonuçlar doğurur. Seçilenlerin görev süresinin belirli olması bu durumu düşünmeden cesaretle doğru karar almalarını sağlar. Eğer hakkında olumsuz sonuçlar doğuran kararlarla karşılaşan zengin ve nüfuzlu kişilerse geri çağırma mekanizmasını art niyetli şekilde kullanmak isteyebilir. Ayrıca seçmenler kısa süreli öfke ve heyecanlara kapılıp çeşitli sebeplerle bu aracı kullanmak isteyebilir. Yine bu görüşe göre geri çağırma mekanizması olağan seçimleri kaybeden siyasi parti ve gruplarca sürekli olarak partizanca kullanılacaktır (Altman, 2011: 44-48).

b)Geri Çağırma Mekanizması Lehinde İleri Sürülen Savlar

Geri çağırma mekanizması destekçileri bu ilkeyi “halkın yönetimi” kapsamında savunarak savlarını öne sürerler. Geri çağırma mekanizması savunucularına göre saf temsili sistemler “ideal demokrasi” kavramından oldukça uzaktır. Gerçek bir demokrasiyi, “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” ne yaklaştırmak gerekir. Bu gerekliliğin fark edilmesiyle geri çağırma mekanizması doğrudan katılım ve denetim araçlarının önemli bir parçası haline gelmektedir (Budge ve Altman, 2013: 5).

Geri Çağırma Mekanizması, Kamu Görevlilerinin Halk tarafından Sürekli ve Doğrudan Denetimine İmkan Sağlar. Seçilenlere verilen yetkilerin asil sahibi ve kaynağı halktır. Dolayısıyla bu yetkilere halkın sürekli müdahale edebilmesi gerekir. Olağan seçimler süresince seçmenin güvenine ihanet eden bir seçilmiş hakkında halkın seçmenlerin yapabileceği hiçbir şey yoktur. Bu da halkın sürekli egemenliği ilkesi açıkça terstir. Örneğin, seçmenlere “taşeron çalışmayı kaldıracağı” sözünü vermiş bir temsilcinin göreve başlar başlamaz taşeron çalışmayı legal hale getiren bir düzenlemeyi onaylaması durumunda seçmenlerin elinde yapabileceği hiçbir şey yoktur. Ayrıca artık modern demokrasilerde seçilmişlerin “halkı memnun etme” gibi bir görevinin olduğu da kabul görmektedir (Pack, 2008: 687). Geri çağırma mekanizması sadece doğrudan değil sürekli bir denetim sağlar. Böylece seçmenler sadakatsiz, yetersiz, duyarsız ve sorumsuz kamu görevlilerine katlanmak zorunda kalmaz (Bowler, 2004: 200).

Geri Çağırma Güçlü Kesimlerin Kamu Görevlileri Üzerindeki Etkisini Azaltır. Uygulanmakta olan temsili demokrasilerden çok şikayet edilen konulardan birisi zengin ve nüfuzlu kimselerin kamu görevlilerini kontrol ettiğiidir. Bu kimselerin desteği sayesinde göreve gelmiş görevlilerin gözü kulağı halkta değil; seçilmesini sağlayan çıkar çevrelerinde olacaktır. Oysa geri çağırma mekanizması bu yozlaşmış düzene karşı çalışmaktadır. Halkın salt varlığı, kamu görevlisi üzerinde en büyük kontrol mekanizması olacaktır. Geri çağırma mekanizmasının seçilmişler üzerinde sıkı bir denetim oluşturması, seçilmişleri daha etik ve sorumlu ve adil davranmaya zorlayacaktır (Bowler, 2004: 201).

Geri Çağırma Mekanizması Uzun Görev Sürelerinden Kaynaklanan Sorunların Giderilmesine Yardımcı Olur. Temsili demokrasilerin en önemli

araçlarından birisinin istikrar olduğu bilinmektedir. Ancak istikrar yönündeki arayışların birçok durumda demokrasiden uzaklaşılmasına, keyfi ve baskıcı yönetimlerin ortaya çıkmasına yol açtığı insanlık tarihi boyunca birçok kez kanıtlanmıştır. Bu sebepten demokrasiler görev sürelerini hem hak ve özgürlüklerin hem de istikrarın güvence altına alınmasını sağlamaya yönelik dengelemeye çalışırlar. Geri çağırma mekanizması savunucularından George N.Foster, 1912’de geri çağırma karşıtlarına şunları söylemiştir:

“Bir görevlinin bir, iki, üç ve hatta dört yıl boyunca kendi efendilerinden daha güçlü olmasına, kamu kaynaklarının dağıtımını yapmasına, halkın parasını yönetmesine, özel çıkar çevrelerinin daha stratejik kontroller sağlamasına yardım etmesine ve yönetimi on yıl ya da bir nesil boyunca ancak düzeltilebilecek bağlarla bağlanmasına izin mi vereceğiz?”(akt Bowler, 2004: 203).

Geri Çağırma Mekanizması, Toplumda Biriken Öfke ve Kırgınlıkların Demokratik Bir Biçimde İfade Edilmesini Sağlar. Politik bir sistem, ekseriyetle, politik çatışmaları yönetmek ve kontrol altında tutmak için tasarlanır ve örgütlenir. Sınıf ayrımı bulunan toplumlarda hiçbir siyasi sistem herkesin aynı anda çıkarını gözetecek bir sistem tesis edemez. Dolayısıyla belli kesimler daha avantajlı iken belli kesimler her zaman avantajsız durumda olur. Bu durumun yaratacağı tepkileri ve memnuniyetsizlikleri geri çağırma mekanizması tam olarak kaldıramasa bile hafifletebilir. Seçilmişlerin icraatları karşısında hayla kırıklığına uğramış kitleler, düzenin işleyişini bozacak ifade biçimlerine başvurmadan geri çağırma ile bu öfke hafifletilebilir (Kaufmann, Büchi ve Braun, 2010: 88).

Geri Çağırma Mekanizması, Vatandaşlık Bilincini Geliştirir, Seçmenlerin Siyasal Olarak Eğitimine Katkı Sunar. Günümüzde demokrasilerin en ciddi problemlerinden birisi politik alana ilgisizliğidir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki bunun sebebi seçmenlerin verdiği oyun bir öneminin olmadığını düşünmeleridir. Ancak geri çağırma mekanizmasının varlığında vatandaşlar, “elimden bir şey gelmez ki” tarzı aciz duygudan kurtulabilirler. Böylece oylarının bir anlam ifade ettiğini düşünen seçmenler seçtikleri temsilcilerin icraatlarını ve siyasal meseleleri yakından takip ederler (Cronin, 1989: 134)

Ayrıca geri çağırma mekanizmasının kullanımı seçmenlerin kendilerinin öteki seçmenlere anlatabilmesini gerektirir. Böylece seçmenler görüşlerini paylaşırlar ve

müzakere ederler. Bu da toplumda tartışma kültürünün gelişmesine ciddi bir katkıda bulunulmasına yol açarak siyasal kültürün ve vatandaşlık bilincinin gelişmesine yol açar (Kaufmann, Büchi ve Braun, 2010: 88).

Geri Çağırma Mekanizması, Halkın Talep ve İhtiyaçlarına, Kamu Görevlilerinin Daha Fazla Yanıt Verir Olmalarının Sağlar. Geri çağırma mekanizması, temsilcinin seçildikten sonra da, aday dönem gibi halkın sesine kulak vermesini; halkın görüş ve taleplerine, beklentilerine duyarlı olmasını sağlar. Temsili sistemlerde seçilmişler sadece aday olduğu dönemde seçmenleri ile yüzyüze gelip onlarla ilgilenmektedir. Seçildikten sonra ise bir uzaklaşma olmaktadır. Bu uzaklaşmanın nedeni, temsilcinin “nasıl olsa 5 yıllığına göreve geldim” şeklinde düşünmesinin rahatlığıdır. Seçildikten sonra görev süresi güvencesi bulunan temsilci, Thomas A.Davis’in deyişiyle “halkın hizmetkarı değil efendisi” haline gelir. İşte geri çağırma mekanizmasının varlığı bunları ortadan kaldıran çok güçlü bir araçtır (Davis, 1920: 313-314).

2.7. Doğrudan Demokrasi Ve Geri Çağırma Mekanizması: İsviçre’de Uygulanan Halk Girişimi

İsviçre’de geri çağırma mekanizması “Halk Girişimi” adıyla uygulanmaktadır. İlk bölümde de açıklanan doğrudan demokrasi kavramına ek olarak yine doğrudan demokrasinin en önemli uygulamalarından biri olan “Halk Girişimi” ile geri çağırma mekanizması, üstü üste örtüşmektedir.

1880’lerle birlikte dünyadan gözlemciler, İsviçre’nin başta ‘halk girişimi’ kavramı siyasal kurumlarıyla ilgilendiler. Mesela, İngiliz anayasa hukukçusu Albert Venn Dicey 1886’da “The Nation” adlı İsviçre demokrasisini anlatan bir makale yayımladı; bu makale özellikle halk girişimi ve referanduma ait bilgiler içeriyordu (Goebel, 2002:30). İsviçre’deki demokrasi hakkında zamanla bilgiler edinen reformcular, bu ülkeye ilgilerini artırdılar. Doğrudan demokrasi ve halk girişimi üzerine yürütülen ve geri çağırma mekanizmasını ortaya çıkaracak ana tartışmalar ile birlikte 1890’lar ve 1900’lerde İsviçre’deki halk girişimini de barındıran doğrudan demokrasi uygulamalarının erdemleri üzerinde çok sayıda makale yayımlandı. Zamanla İsviçre bir referans haline gelmeye başladı (Goebel, 2002:31). Doğrudan demokrasinin en iyi örneklerinden biri olarak İsviçre’de halk, karar-alma

mekanizmasını ileri seviyede kontrol altında tuttuğundan geri çağırma mekanizması, fazlaca öne çıkan bir yöntem olarak kendini gösterememekte ve uygulama sayısı bu nedenle çok olmamaktadır.

Halk girişimi, halkın hazırladığı yasa veya anayasa tasarısının belirli sayıda seçmenin imzasıyla halkoyuna sunularak kanunlaşmasıdır. Halk girişiminde yasa veya anayasa tasarısını hazırlayan yasama organı değildir, halkın bizzat kendisidir. Teklif yasama organı tarafından ortaya konulmamaktadır, halkın içinden çıkmaktadır. Bu bağlamda, halk girişimine halkın kanun teklifi de denmektedir (Teziç, 2004:247).

Halk girişimi aynı zamanda, anayasa ve yasaların değiştirilmesi veya yeniden yapılmasında halkın söz söyleme yetkisi olarak da gösterilebilir. Halk girişiminde mekanizma doğrudan halk tarafından başlatılmakta ve halk oylaması ile karar alma süreci sona erdirilmektedir. Halk girişimini diğer doğrudan demokrasi araçlarından ayırt eden temel unsur, yasama organından tamamen veya kısmen bağımsız olarak yasa yapma sürecine doğrudan katılma olanağı vermesidir. Örneğin birinci bölümde değinilen referandumdan farklı olarak, bu uygulamada yasama organının kabul ettiği bir yasa söz konusu değildir. Bu kapsamda, referandumun halka yasama organının tasarrufuyla çıkan yasaları düzeltme fırsatı verdiği söylenebilir. Bununla birlikte, halk girişiminde yasama organının ihmal ettiği ya da reddettiği yasaları doğrudan halkın yapması mümkün gözükmektedir. Bu niteliğiyle halk girişimi, yasama organının ve idarenin direndiği değişiklikleri gerçekleştirme amacına hizmet etmektedir (Lijphart, 1996:171).

Halk girişimi, seçmenlerin bir kısmına yasama organının faaliyetlerinin kabul edilmesi, değiştirilmesi veya yürürlükten kaldırılması olanağı tanınması bakımından esas bir doğrudan demokrasi aracıdır. Referandum tek başına doğrudan demokrasi uygulamasında küçük bir adım olarak nitelendirilecekken halk girişimi ile birleşmiş bir referandum uygulaması çok daha verimli bir doğrudan demokrasi uygulamasını olmaktadır (Lijphart, 1996:172). Bu kapsamda halk girişiminin referandumu tamamlayan bir doğrudan demokrasi kurumu olduğu söylenebilir. Ancak kimi yazarlar, referandumun anayasal bir organ ve özellikle yürütme organı tarafından başlatılmasının kurumun temel amacıyla bağdaşmadığını belirterek, halk girişimi ve halkın vetosu kurumlarıyla birlikte uygulanmasının gerekliliğine ve referandum sürecinin halk iradesiyle başlatılması gerektiğine atıf yapmaktadır (Lijphart, 1996:174).

Halk girişimi, yasama organının görüşüne ve tespitine bakılmaksızın, halkın girişime konu olacak mevzuyu belirlemesi ve sürecin tamamına etkin katılımı sebebiyle doğrudan yasa yapma aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk girişiminde konuyu ve gündemi doğrudan halk belirlemektedir. Bu noktada konunun ne şekilde biçimlendiği önem taşımaktadır. Gerçekten gerekli ve önemli konuların halk girişimine konu olup olmadığı veya antidemokratik içerikli yasaların çoğunluk tarafından kabul görmesi riski halk girişiminin kuşkuyla yaklaşılacak taraflarını oluşturmaktadır (Barber, 1995:341-342).

Yurttaşların yetersizliği, bilgi eksikliği veya az gelişmiş eğitim düzeyi de halk girişimine karşı düşünceler olarak ileri sürülmektedir. Bununla birlikte katılımcı demokrasi savunucularından Barber'a göre, bugüne kadar yurttaşların yetersizliğinin halk girişimi ve referandum sonuçlarına ilişkin belirleyici bir etkisi ortaya çıkamamıştır. Bilgisiz yurttaşların kolay bir şekilde etki altında kalabileceği düşüncesine ise yurttaşların serbest iradelerinin ortaya çıkmasında asıl olarak daha fazla yönetim deneyiminin rol oynadığı teziyle karşımıza çıkmaktadır (Barber, 1995:341-342).

Halk girişimine konu olan anayasal değişiklikler için anayasal halk girişiminden söz edilmektedir. Anayasanın tümüyle değiştirilmesi ya da bazı maddelerinin değiştirilmesini ifade eden kısmi anayasa değişiklikleri de anayasal halk girişimine konu olabilir (Karagöz, 2010:87). Halk girişiminin kapsamını anayasanın tümüyle veya kısmen değiştirilmesi değil de yasal bir düzenleme oluşturuyorsa buna yasal halk girişimi denir. Bir kanunun kabul edilmesi, değiştirilmesi ya da yürürlükten kaldırılması için yasal halk girişimi usulüne başvurulabilir (Karagöz, 2010:93).

Tasarılı teklif, belirli sayıda seçmenin teklifi maddeler şeklinde hazırlamalarını ifade etmektedir. Tasarılı teklif, "formüle edilmiş girişim" olarak da bilinmektedir. Tasarılı teklifte girişim, anayasal halk girişimi olabileceği gibi yasal halk girişimi de olabilir. Teklif metni doğrudan halkoylamasına sunulabileceği gibi yasama organına da sunulabilir. Doğrudan halk oylamasına sunulduğu durumda oylamanın neticesi belirleyicidir. Bununla beraber, teklif seçmenler tarafından yasama organına sunuluyorsa yasama organı bu teklifi kabul edebilir veya reddederek halkoylamasına sunabilir (Gözler, 2010:294). Tasarısız teklif ise "formüle edilmemiş girişim" olarak

adlandırılır. Tasarılı teklifte olduğu gibi tasarısız teklifte de girişim anayasal halk girişimi veya yasal halk girişimi şeklinde olabilir. Tasarı halk tarafından değil yasama organı tarafından hazırlanmaktadır. Halkın tasarısız teklifle girişimde bulunması için iki olasılık vardır. Birinci olasılıkta, yasama organı bu girişimi kabul ederek teklif doğrultusunda bir tasarı hazırlar ve kabul eder. Diğer taraftan, yasama organının girişimi kabul etmemesi durumunda konu halk oylamasına sunulur. Halk oylamasının konusunu, halk girişimine konu olan teklif doğrultusunda yasama organının kanunu yapıp yapmaması oluşturmaktadır (Gözler, 2010:294).

Doğrudan halk girişimi, halk tarafından hazırlanan teklifin bir aracı organa gönderilmeksizin, doğrudan halkoyuna başvurulması anlamına gelir. Doğrudan halk girişiminde yasama organının halk girişimi sürecinde bir rolü bulunmamaktadır. Teklif doğrudan halkoyuna sunulur ve bu oylamanın sonucu kesindir. Halk oylamasında teklifin kabul edilmesi durumunda yasama organının bir tasarrufu olmaksızın yürürlüğe girer. Gerek yasal gerekse anayasal halk girişiminin doğrudan halk girişimine konu olması esastır. ABD’de 15 federe devlette yasa ve anayasa değişiklikleri bakımından doğrudan halk girişimi usulü uygulanmaktadır (Kaboğlu, 2009:187).

Dolaylı halk girişiminde halk tarafından hazırlanan teklif doğrudan halkoyuna götürülmeden önce yasama organına sunulur. Doğrudan halk girişiminin aksine burada yasama organı da sürecin içinde olmaktadır. İsviçre’de dolaylı halk girişimi özellikle doğrudan girişime göre daha sık kullanılmaktadır. Doğrudan ve dolaylı halk girişimi arasındaki ayırt edici nokta yasama organının halk girişimi sürecindeki rolüdür. Dolaylı halk girişiminde temsili bir organ olan yasama organına verilen teklifi değiştirme yetkisi, halkın ve yasama organının uzlaşmasına yarayan bir süreç olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber, seçmenlerin karar alma sürecine katılımı açısından doğrudan halk girişimi, halkın daha etkin katılımı ve toplumsal mevzularda gündemi belirlemesi boyutlarında daha etkili bir durum olduğu belirtilmektedir (Kaboğlu, 2009:188).

Bu teknik açıklamalardan çıkarılacak sonuç, İsviçre’de halk girişimi kavramı üzerinden geri çağırma mekanizmasının anayasal süreçlerin bir parçası olduğu ve böylece sistemin içinde önemli bir parça olduğu tespiti yapılabilir.

2.8.Amerika Birleşik Devleti'nde Geri Çağırma Mekanizması

Anglo-sakson ekolün demokrasi anlayışı, Kıta Avrupası'ndan farklı olabilmektedir. 19.yy'ın sonlarına kadar aslında demokrasi arayışı içinde olan diğer ülkelerin bilhassa ABD'nin İsviçre'deki doğrudan demokrasi hakkındaki bilgileri kısıtlıydı. Avrupa'nın diğer ülkelerinde vuku bulan gelişmelere kıyasla İsviçre çok sakin ve önemsiz görünüyordu. Ayrıca böyle küçük bir ülkenin başta ABD olmak üzere kıtasal boyutta bu gibi diğer ülkeleri etkilemesi düşünülemezdi. Ancak ABD'deki geri çağırma mekanizması hem doğrudan demokrasi uygulaması hem de temsili demokrasiyi düzelten bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak federal bir devlet olan ABD'de eyaletlere göre pek çok konuda birçok farklılıklar bulunmamaktadır.

2.8.1. Geri Çağırma Mekanizmasının Temel Kuralları

ABD'deki geri çağırma uygulamasında üç temel sınırlamadan söz edilebilir. Bu sınırlar ABD'nin bütün eyaletlerinde benimsenmektedir.

-Bir kamu görevlisi ancak belli bir süre görev yaptıktan sonra geri çağırma mekanizmasına konu edilebilir. Bazı istisnalar dışında tüm eyaletlerde geri çağırma mekanizmasına konu olacak kamu görevlisinin belirli bir süre görev yapmış olması şartı aranır. Bu da yeni göreve gelmiş görevlinin partizanca görevden alınmasını engeller. Görevlinin bu görevinde ne kadar bulunması gerektiği ile ilgili eyaletlerdeki uygulamalar farklılık gösterir (Cronin, 1989: 153).

-Kamu görevlisinin olağan süresinin dolmasına belirli bir süre kala geri çağırma mekanizmasına başvurulamaz: İkinci orta konu ise zaten bir müddet sonra seçime gidecek olan kamu görevlisinin gereksiz bir biçimde geri çağırma mekanizmasına konu olamamasıdır. Örneğin; Alaska, Georgia, California Colorado, Minnesota eyaletlerinde seçime 6 ay kala geri çağırma dilekçesi verilememektedir.

-Aynı kamu görevlisi hakkında bir kerede fazla geri çağırma mekanizmasına gidilemez: Üçüncü ortak konu ise bir kamu görevlisi hakkında bir kere geri çağırma dilekçesi verilebilir zira farklı uygulama çok tehlikeli sonuçlara yol açacaktır.

2.8.2. Geri Çağırma Mekanizması Usulü

ABD’de geri çağırma mekanizması üzerine çalışma yapan Erol (2017) işleyiş dair detayları incelemiştir. Bu noktada ABD’de sistem üç farklı şekilde işlemektedir. Bu üç usule göre sırasıyla yapılacak işlemlerde farklılık göstermektedir.

Bunlardan ilki geri çağırma mekanizmasını saf bir şekilde politik bir usul olarak gören yaklaşımdır. İnisiyatifin seçmende olduğu, sürecin tamamen siyasal olarak işlediği süreçtir. Halkın kendi temsilcilerini seçerken nasıl bir neden bağlı olamadığı düşünülüyorsa geri çağırırken de bir nedene bağlı olması gerekmediği düşünülür. Bu durumunun bir kişi ya da organlarca denetlenmesi düşünülemez. Yine de ABD’de geri çağırma başvuru dilekçelerinde geri çağırma nedenlerini belirtmeleri istenir. Bazı eyaletlerde geri çağırmanın saf siyasal bir sistem olduğu mevzuatta açıkça ifade edilmiştir (California Eyalet Yasası gibi).

İkinci yaklaşım, geri çağırma mekanizmasını yarı-politik bir yaklaşım olarak görme şeklindedir. Seçmenin yetkisi burada belli ölçüde kısıtlanmıştır. Buradaki amacın da keyfiliğin ve art niyetliğin engellenmesi amaçlandığı ifade edilir. Bu yaklaşımda seçmenden somut bir neden beklenir. Kişi ve organlarca denetimde bu yaklaşımın bir parçasıdır.

Üçüncü yaklaşım ise geri çağırma mekanizmasını yarı-yargısal bir yaklaşım olarak görme şeklindedir. Burada seçmenin takdir alanı çok daha fazla kısıtlanmıştır. Hatta görevden azledilecek kamu görevlilerinde somut suç ve hüküm giyme halleri aranır. İkinci yaklaşıma göre seçmenin takdir alanı çok fazla kısıtlanmıştır.

Bu üç yaklaşımı açıkladıktan sonra saf politik yaklaşımda geri çağırma mekanizması aşamalarını sıralayalım:

2.8.2.1. Başvuru Aşaması

Geri çağırma girişimi, seçmenlerin yetkili makamlara bu yöndeki niyetlerini bildirmekle başlar. Bu başlangıç, yetkili makamca düzenlenmiş matbu bir formun doldurulması şeklinde olabildiği gibi herhangi bir başvuru dilekçesi verilmesi ile de yapılabilmektedir.

Bazı yerlerde bir seçmen bile geri çağırma sürecini başlatmada yeterli olsa da birçok eyalette belli sayıda seçmenin başvurusu şartı aranır. Geri çağırma mekanizması sürecini işleten kamu görevlileri başvuru adında temsilci olarak

adlandırılan ve seçmenlerde tarafından başvurularında gösterilen kişilerle irtibata geçerler.

Başvuruların, mevzuatta gösterilen makama yapılması gerekir. Bu başvuru yapılırken içeriğinde hangi kamu görevlisinin neden görevinden azledilmek istendiğini belirtilir. Dolayısıyla genel bir geri çağırma dilekçesinde şu maddeler yer alır:

a)Geri çağırma talebinde bulunan kişi/kişiler ve organizasyonun adı, adresi, ikamet bilgileri ve imzaları,

b)Geri çağırılması istenen kişinin adı ve bulunduğu makam,

c)Başvurucuları temsil edecek olan kişi/kişilerin yani temsilcilerin kimler olduğu ve bunların irtibat bilgileri,

d)Başvuru dilekçesini belli sayıda seçmenin imzalaması şartı varsa bu imzalar,

e)Geri çağırma talebinin dayanağını oluşturan bir metin,

Eyaletlerin çoğunda geri çağırma başvurusu bir ücrete tabi değilken bazı eyaletlerde başvuru ücreti alınır. Sonraki aşamada dilekçenin verildiği makamlar tarafından başvuru dilekçesi şeklen;

-Geri çağırılması istenen görevlinin bu kapsamda olup olmadığı ve süre şartları,

-Seçmenlere ait bilgiler,

-Temsilcilere ait bilgiler, gibi standart şartlar incelenir. Geri çağırma mekanizmasını saf politik bir usul olarak gören bu aşamalarda, seçmenin seçilmiş geri çağırma talebi sadece bilgi anlamında istenir.

Eğer bu incelemede usulüne uygun başvuru varsa geri çağırma dilekçesi uygun bulunarak sonraki aşamaya geçilir (Erol, 2017:210)

2.8.2.2. İmzaların Toplanması ve Denetimi Aşaması

Bu aşama ilgililere geri çağırma dilekçelerinin uygun bulunduğunun tebliğ edilmesi ile başlar. Sonrasında imza toplama ve geri çağırma kampanyası başlamış olur. Sade vatandaşların belirli bir sürede devasa kitlelere ulaşım gereken imzayı toplayamayacakları bir gerçek olarak karşımıza çıkarken, bu işlevi sendika, dernek

vb. profesyonel örgütler yapmaktadır. Geri çağırma kampanyası süreci çok yönlü olarak belirli bir imza toplama aşamasında kendini göstermektedir.

Toplanan imzaların doğruluğu hususunda sorumluluk, imza toplayıcının üzerindedir. Farklı eyaletlerde değişik uygulamalar olsa da imza toplayıcıya ait bir yemin metni düzenlenir. Bu metinde genellikle;

-İmza toplayıcının mevzuatta öngörülen imza toplayıcısı olabilme şartlarını taşıyıp taşımadığı,

-İmzaların bizzat kendi huzurunda atıldığı,

-O imza kağıdının tek imza toplayıcısı olduğu,

-İmzaların, imza atanların belirttiği isimdeki kişilere ait olduğu bilgileri yer alır.

Sonraki aşamada yapılan denetimde yeterli imza bulunmuyorsa eyaletten eyalete üç farklı işlem yapılır. Bunlar;

a)Dilekçe yeterliliği sağlamadığı gerekçesiyle reddedilir.

b)Eksik kalan imzaların toplanması için belirli bir ek süre verilir.

c)Eksik kalan imzaların toplanması için sınırsız süre verilir.

Eğer yapılan denetim yeterli imza bulunuyor ise öncelikle karar başvuru yanlarında geri çağırılması istenen görevliye tebliğ edilir, seçim kararı alınır ve seçim tarihi belirlenir (Erol, 2017: 214-215)

2.8.2.3. Seçim Aşaması

Geri çağırma mekanizması girişimi seçim aşamasına kadar ulaşmış ise; bu aşamadan sonra sanki olağan bir seçim gibi kampanya süreci başlamaktadır. Seçim kararından sürecin nasıl işleyeceği ise dört kategori de belirlenmektedir.

a)Seçmene sadece geri çağırma sorusunun sorulması: Bu usul sadece geri çağırılan kamu görevlisinin görevinde kalıp kalmamasıyla ilgili bir referandum şeklindedir. Bunun üzerine başka seçim yapılmaz.

b)Doğrudan adaylar üzerinde geri çağırma seçiminin yapılması: En çok tercih edilen bu usulde ise başka adaylar da bu kamu görevine talip olarak normal seçim şeklinde geri çağırmanın gerçekleşmesidir.

c) “a” ve “b” deki usulün aynı anda seçmene sorulması: Yani ilk olarak aynı pusulada geri çağrılan kamu görevlisinin azledilip azledilmemesi; bununla beraber azledilirse adayların yer aldığı pusula seçmene sunulur.

d) a” ve “b” deki usulün sırasıyla seçmene sorulması: Burada “c” deki gibi aynı anda iki pusula değil farklı zamanlarda iki pusula seçmenin önüne koyularak karar verilmesi sağlanır.

Seçim Sonucu yukarıda belirttiğimiz yönteme göre mevzuata konulacak hüküm; farklı sayı ve oy oranlarıyla sonuca ulaşır. Geri çağırma kararı eğer kamu görevlisinin azledilmesi yönünde ise yerine seçilen kişi görevine başlayıncaya kadar devam eder. Bu uygulamanın yarı-politik ve yarı-yargısal yaklaşım biçimlerinde eyaletten eyalete değişen uygulamalar ile seçmenlerin başvuruları farklı şartlara göre farklı organlarca incelenmekte ve bu şartların yerine geldiği tespit edilirse geri çağırma seçimlerin gidilmektedir (Erol, 2017: 222-223).

2.8.3. ABD’de Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması

Geri Çağırma Mekanizması ABD’de en yaygın biçimde yerel yönetimlerde uygulanmaktadır. Geri çağırma mekanizması girişimleri büyük oranda yerel düzeydeki görevlileri hedef alır. Geri çağırma mekanizması ile yerel yönetimlerde görevde alma oldukça eski bir tarihte, ilk olarak 1903 yılında Los Angeles ana belgesinde yer almıştır. Eyalet olarak da 1908’da Oregon’da kabul etmiştir. Dolayısıyla 20. Yüzyılın başından beri bu sistemin ABD demokrasisinin bir parçası olduğu görülmektedir. Daha sonra diğer eyaletler bunu takip etmiş ve 1989 yılı itibari ile 15 eyalette halk oylaması ile belediye başkanının görevine son verilmesi benimsenmiştir (Cronin, 1989:127).

ABD’de halk oylaması ile kaç belediye başkanının görevden alındığına ilişkin tam olarak istatistiki verilere ulaşılamamış olup 2500’ün üzerinde başarılı ve bunun en az üç katı başarısız geri çağırma girişimi olduğu bilinmektedir. Bunlar da, 1930 yılına kadar yalnız California’da 208 halk oylaması girişimi olmuştur. Bunlara hem belediye başkanı hem de diğer yerel seçilmişler dahildir. Bunlardan 155’i ya istifa etmişler ya da halk oylaması ile görevden alınmışlardır. Dolayısıyla bu yöntemle istenilen sonuca varıldığı söylenebilir (Blair, 1964:153).

2.8.3.1. ABD’de Yerel Yönetimlerin Geri Çağırılmasına İlişkin Nedenler

ABD’de yerel yönetimler düzeyindeki geri çağırma girişimlerine dair gerekçeler 6 kategoride toplanabilir:

- 1-Görevi kötüye kullanma ve güveni suistimal hallerine dayanan geri çağırma girişimleri,
- 2-Görevlinin, seçmenin güvenini ve makamının itibarını zedeleyen, özel yaşamındaki davranışlarının neden olduğu girişimler,
- 3-Kamu görevlileri arasındaki siyasi çekişmelerden kaynaklanana girişimler,
- 4-Mali sebeplerden kaynaklı kötü yönetim iddialarına dayana girişimler,
- 5-Mali konular dışındaki diğer politikalara ilişkin anlaşmazlıklardan kaynaklanan geri çağırma girişimleri,
- 6-Görevlilerin seçmenlerin taleplerine ilgisiz, duyarsız ve sorumsuz davranması, seçmenlerle ve çalışanlarla kötü ilişkiler kurması gerekçelerine dayanan girişimler olarak sıralanmaktadır (Erol, 2017: 246-248).

Federal bir devlet olarak ABD, yerellik düşüncesine kuruluşundan bu yana önem vermiştir. Eyaletlerin merkez karşısında konumu çeşitli konularda korunmuştur. Eyaletler kadar bireylerin tercihleri ve önerileri de liberal değerler çerçevesinde dikkate alınmaktadır. Bu açıdan ABD’de geri çağırma mekanizmasının varlığı şaşırtıcı değildir. Ancak yukarıda anlatıldığı gibi bunun pratikte uygulanmasının çeşitli zorlukları vardır. Kurumsal yapısı güçlü bir ülke olarak ABD, geri çağırma mekanizmasını demokratik değerler bağlamında bireylere sunsa da kurumların kolay değişmemesi ve usülüne uygun bir değişimin olması esastır. Bu açıdan geri çağırma hakkının kullanılması oldukça zorlu bir sürece tabidir.

2.9.Japonya’da Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması

Asya’dan bir örnek olarak Japonya’da geri çağırma uygulaması, yerel yönetimlerin gelişim süreciyle yakından ilgilidir. Modern anlamda Japonya’da yerel yönetim biriminin kurulması 1888-1890 yıllarında olduğunu görülmektedir. Bu birimler kurulurken merkezîyetçi olarak nitelendirilen Prusya sistemi örnek alınmıştır. Bu sistem, İkinci Dünya Savaşı’na kadar uygulanmıştır. Bu savaştan sonra eski sistem

yürürlükten kaldırılmış onun yerine yerel özerklik öngörülmüştür. Daha sonra yerel yönetimlerin özerkliği Anayasa ve Yerel Özerklik Yasası ile güvence altına alınmıştır (Martin ve Humes,1969:450).

Japon Anayasası'nda yerel yönetimle ilgili dört madde öngörülmüştür. 92. maddede, yerel yönetim birimlerinin örgütlenmesini ve çalışmasını ilgilendiren yasal düzenlemelerin, yerel özerklik ilkesine uygun olarak yasa tarafından tespit edileceği; 93. maddede, yerel yönetimlerin karar ve yürütme organları doğrudan halk tarafından seçileceği belirtilmektedir. Devamında 94. madde, yerel yönetimlerin taşınmaz mallarını yönetme, işlerini yürütme ve yasa çerçevesinde kendi ilkelerini düzenleme ve bunları uygulama hakkına sahip olacağını; 95. madde ise, bir yerel yönetimi ilgilendiren özel yasanın, seçmenin çoğunluğunca onaylanmadıkça parlamento (*Diet*) tarafından çıkarılamayacağını belirtmektedir. Bu nedenle parlamento bu maddelerde öngörülen hükümlere koşut olarak Yerel Özerklik Yasası, Yerel Vergi Yasası, Yerel Kamu Hizmetleri Yasası ve Yerel Seçimler Yasası gibi bazı yasalar çıkarmıştır.

Japonya'da yerel yönetim birimleri genel ve özel nitelikte olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak, yerel yönetimlerin yapıları ve işlevleri bütün yurttadır. Dolayısıyla tek düzelik hakimdir. Genel nitelikteki yerel yönetimler, tüzel kişiliğe sahip olan ve ülkenin tamamında örgütlenen iller ve belediyelerden oluşmaktadırlar. Toplam il sayısı 47'dir. İller, belediyeleri de kapsamakta ve onlardan daha geniş alanlara hizmet vermektedirler. Ayrıca, alana göre değişiklik göstermekle birlikte işlev açısından aralarında bir fark bulunmamaktadır.

Yerel yönetimler merkezi yönetimce kurulmasına rağmen hiçbir zaman onun alt birimi olmamıştır. Bunlar arasındaki ilişki, yakın işbirliği, eş güdüm ve yerel yönetim işlerine devletin çok az ölçüde karışması ve denetimde bulunma ilkeleri üzerinde kurulmuştur.

Belediyeler ise, kendi aralarında üçe ayrılırlar. Bunlar, kentler, kasabalar ve köylerdir. Kentler kasabalardan ve kasabalar da köylerden daha büyüktür. Bunların organları karar, yürütme ve yönetsel komitelerden meydana gelir. Karar ve yürütme organları doğrudan ve dört yıllığına halk tarafından seçilir. Yönetsel komitelerinin üyeleri, karar organının oluru ile başkanlarca göreve getirilir.(Erol, 2017: 155)

Özel nitelikteki yerel yönetimler ise ulusal alanda yaygın olmayıp sınırlı işlevlere sahiptirler. 1992 yılı itibariyle toplam 6953 özel nitelikteki yerel yönetim birimi vardır

(JICA,1992:3). Bunlar da, özel mahalle yönetimleri, belediye birlikleri, taşınmaz mal birlikleri ve yerel imar ortaklıkları olmak üzere dörde ayrılır.

Japonya üniter devlet olmasına karşın, temsili demokrasinin eksikliklerini gidermek için İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra merkezi yönetimin yerel yönetim birimleri üzerindeki denetimi en aza indirilmiş, onun yerine hem halk denetimi hem de halk katılımı artırılmıştır. Bu bağlamda yurttaşlar belediye meclisinin belli kararları almasını, alınmış kararların değiştirilmesini ya da kaldırılmasını; soruşturma açılmasını; belediye başkanının, belediye meclis üyelerinin ve yasada belirtilen diğer görevlilerin halk oylaması ile görevden alınması konusunda doğrudan isteme hakkına sahiptirler.

Halk belediye başkanında dürüstlük, yetenek, bilgi, önderlik ve temsil gibi nitelikler aramaktadır. Belediye başkanının yeteneksiz olduğu, dürüst olmadığı, kamu yararı ve sağlığını gözetmediği durumlarda yurttaşlarca eksik bulunursa, geri çağırma mekanizması ile görevden alınabilmektedir.

Japonya'da halk oylaması ile görevden alınma, belediye meclisi üyeleri, vali, belediye başkanı, başkan yardımcıları ve diğer görevliler hakkında uygulanmaktadır. Belediye başkanının böyle bir istemle görevden alınabilmesi için seçildiğinden itibaren en az bir yıl geçmesi gerekir. Bu süre geçmeden onun hakkında halk oylaması ile görevden alınma yöntemine başvurulamaz. Yurttaşlar tarafından belediye başkanının halk oylaması ile görevden alınabilmesi için soruşturmadaki yöntem aynen takip edilir. Ancak, burada başvuruyu seçmenlerin % 33'ü imzalaması gerekir. Bu imzalar seçim kurulunca (*Election Administration Commission*) incelenir. Daha sonra halk oylaması ile görevden alınmak istenilen belediye başkanı için seçmenin oyuna başvurulur. Seçmenlerin çoğunluğu bu isteme uygun oy kullanırlarsa başkanın görevi sona erer (Koichi, 1988: 149).

Halk oylaması ile görevden alınma yasalara konulduğunda kötüye kullanılabileceği ve sık sık uygulanacağı düşüncesi hakimdir. 1947-1960 yılları arasındaki toplam 404 belediye başkanı hakkında halk oylaması ile görevden alınması isteminde bulunulmuştur. Bunlardan 127 istem için seçim yapılmış ve 70 belediye başkanın görevine son verilmiştir. Geri kalan başkanlar görevinin başında kalmışlardır. Öte yandan 277 belediye başkanı ile ilgili halkoyuna başvurulmamıştır. Bunlardan 82 belediye başkanı istifa etmiş, 40 halk oylaması ile görevden alınma

istemi seçim kurulunca red edilmiş, 36 girişim için temsilci istemi geri çekmiş ve 119 istem ise, diğer şekilde (örneğin soruşturma) sonuçlanmıştır. Bu veriler göz önüne alındığında 404 istemden 152'si ya seçmenler tarafından ya da belediye başkanının istifası ile görevi sona ermiştir. Bu da toplam istemlerin %37.6'sını oluşturmaktadır. Ayrıca seçim yapılmadan istifa eden belediye başkanlarının sayısı, seçim yapılarak görevine son verilen başkanlardan daha fazladır. Bu olgu muhtemelen istifanın Japon siyasal stiline bir yönü olan genel önemi ile bağlantılıdır. Buna göre mücadele ederek düşen siyasetçi sempati yitirirken istifa ederek topluluğun uyumu için kendini feda etmede ve sorumluluğunu kabul etmede erdem vardır (Erol, 2017: 163) Yakın dönemde ise bu uygulamanın daha nadir işlediği görülmektedir.

Japonya, bu modelin Asya'da uygulanması açısından önemli bir örnektir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra liberal dünyaya entegre olan ancak kendi geleneksel değerlerini de koruma çabası içindeki bir Asya ülkesi olarak temsili demokrasinin ideale uygun işlenmesi için, Batılı bir kavram olan geri çağırma mekanizmasını bir hak olarak yasalarına koymuştur. Ancak burada da ABD'de olduğu gibi usulüne uygun bir prosedürün işletilmesi önemlidir. Ayrıca, geri çekilme talebinde bulunan bir yöneticinin istifa yolunu daha kolay tercih ettiği görülmektedir.

Her şeyden önce her nasıl olursa olsun salt politik sebeplerle olmadıktan sonra geri çağırılan bir yerel yönetici için bu durum her şeyden önce bir prestij kaybıdır. Üstelik geri çağırma talebi yüksek bir oran ile geliyorsa burada Japonya'daki yöneticilerden edindiğimiz genel izlenimle geri çağırılan yerel yöneticiler de istifa yolunu tercih etmektedirler (Erol, 2017: 168).

2.10.Almanya'da Geri Çağırma Mekanizması: Neuen Steuerungs Modell

Doğrudan demokrasi ya da mevcut sisteme çeşitli eklentiler yapmaktan ziyade yeni bir yönetim anlayışının (NeuenSteuerungsmodell) Geri Çağırma Mekanizmasının uygulamasıyla Almanya bu noktada farklı bir örnek teşkil eder. Kıta Avrupası'nda federal bir ülke olarak İsviçre'den farklı bir biçimde bu yöntem uygulayan Almanya, farklı bir kamu yönetimi uygulaması içermesiyle incelenmeyi hak etmektedir.

Çoğu eyaletin yerel yönetimlerde(belediyeler ve ilçe yönetimleri) doğrudan seçilmiş güçlü başkan modeline geçmesi, bu yeni yönetimi kontrol ihtiyacını

doğurmuştur. Bu ihtiyaca dayalı ilçe yöneticisinin ve belediye başkanının görevden azledilmesini mümkün kılan ”görevden düşürme” yani tezimizin de konusu olan geri çağırma mekanizması devreye girmiştir. Yani seçimle gelen yerel yönetimler yine geri çağırma seçimiyle görevden azledilebilecektir (Wollmann, 2000: 929).

Eyaletlerin birçoğunda geri çağırma süreci yerel meclislerin vereceği nitelikli çoğunluğa(2/3 veya 1/4) dayalı kararlar ile başlatılabilmektedir. Yerel mecliste alınan karar uyarınca yapılan belediye başkanının (veya ilçe yöneticisi) ‘görevden düşürülmesi yönündeki halk oylamasında kullanılan oyların salt çoğunluğu olumlu ise belediye başkanı görevi bırakır ve yeni bir belediye başkanı seçimi için yerel seçime gidilir. Sadece üç eyalet tamamen doğrudan demokratik süreci benimseyerek, yerel halka görevden düşürme sürecini başlatma hakkı tanımıştır. Bilhassa Brandenburg Eyaletinde Geri Çağırma sıklıkla başvurulmaktadır; yaklaşık olarak seçilenlerin %10’u başarılı yerel görevden düşürme halk oylaması ile görevden ayrılmıştır (Wollmann, 2002: 16).

NRW Eyaleti Belediye Kanununun (GO NRW) 66. Maddesine göre, Belediye Başkanı, görev süresi içerisinde hemşehrilerin oylamasıyla görevden düşürülebilir. Başkanın görevden düşürülmesi sürecinin başlatılabilmesi için, öncelikle meclis üye tamsayısının yarısı tarafından bu konunun teklif edilmesi ve bu önerinin meclis üye tamsayısının üçte ikisi tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Görevden düşürülme önerisi ve meclis kararı arasında minimum iki haftalık bir süre olmalıdır. Meclis kararı üzerine yapılan halk oylamasında katılanların çoğunluğunun kabulü üzerine başkan görevden düşürülür. Ancak oylamaya katılanların sayısı toplam yerel seçmenlerin %25’inden daha az olamaz.

Bu doğrultuda yerel siyasal-yönetmel yapıının temel bileşenleri (halk, meclis, yerel yönetim) arasındaki güç ilişkileri köklü şekilde değişmiştir. Yerel seçmen, yerel meclis ve belediye başkanı arasındaki ilişkiler önemli bir şekilde değişikliğe uğramıştır. İlk olarak, yerel referandum yerel meclisleri yerel kamusal tartışmalara veya küçük grupların sorunlarına karşı daha duyarlı ve hassas hale getirmiştir. Önemli olan yerel toplulukların talepleri doğrultusunda yerel meclisi karar aldirmaya veya yerel meclisin aldığı ve beğenilmeyen kararların referandum yoluyla iptal ettirme fırsatının olmasıdır. İkinci olarak, yerel seçmen ile belediye başkanı arasında seçimler ile doğrudan ilişki kurulmuştur.

Bu yeni ilişki şekline dayalı olarak yerel yöneticinin siyasal hesap-verebilirliği etkili bir şekilde sağlanabilecektir. Yeniden seçilmek isteyen yerel yöneticinin daha şeffaf ve ekonomik bir yönetim sürdürme amacında olması sistemin temel gerekliliği haline gelmiştir ve yine, halk oylaması ile yerel yöneticinin görevden düşürülmesi mümkün olduğu için doğrudan siyasal hesap-verebilirlik güçlendirilmiştir (Wollmann, 1997: 60).

Doğrudan seçilmiş belediye başkanı modelinin ve görevden düşürme mekanizmasının da kendisine göre olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Wollmann'a (2002: 17) göre, doğrudan seçilmiş güçlü belediye başkanı daha iyi kurumsal konumdadır. Güçlü başkan bütçe açısından ve sosyo-ekonomik açıdan sıkıntılı dönemlerde yerel idareyi daha etkin ve etkili yönetebilir. Bununla beraber doğrudan seçilmiş belediye başkanı (veya ilçe yöneticisi) eyalet yönetimi ve feodal yönetim yetkilileri ile iletişimlerinde daha güçlü ve kendine daha fazla güvenen duruma gelmişlerdir. Zira, mevcut federal siyasal-yönetimsel mekanizmada doğrudan halk tarafında seçilen tek yönetici belediye başkanı ve ilçe yöneticisidir.

Parametrelere göre, görevden düşürme mekanizması belediye başkanını riskli ve inovatif kararlardan uzak tutmaktadır. Bu durumda aynı şekilde geri çağırma mekanizmasının aleyhine olan daha önce anlattığımız savlardan birisidir. Bu mekanizmada yerel güçlü siyasi partilere ve siyasetçilere, belediye başkanının gücünü dengeleme konusunda, ihtiyaç vardır. Wollmann' a (2000:929) göre, yeni yerel yönetim modeli ile İsviçre'den sonra Almanya, Kıta Avrupası'nda yerel doğrudan demokrasinin bir diğer modellemesi olmuştur.

2.10.1. Neuen Steuerungs Modell

Geri çağırma mekanizmasının hayat bulmasını şimdiye kadar hep demokrasi ve türevleri felsefesinde incelemişken ayrıntıya girmeden bu kısımda geri çağırma mekanizmasının yerel hizmetlerin yüksek performans ihtiyacına dayalı bir sistemle birlikte işlemeden bahsedeceğiz. O yüzden Almanya'da yerel yönetimlerin performansı temelinde yeni kamu yönetimi arayışları içerisinde yine yerel yönetimler kapsamında "Neuen Steuerungsmodell"a ilişkin bilgiler verilecektir. Sonrasında ise Almanya'daki geri çağırma uygulamalarından bahsedilecektir.

“NeuenSteuerungsmodell” ile verilen bilgiler bizdeki bir nevi “yeni kamu yönetimi” anlayışıyla örtüşmektedir.

Yerel Yönetim Sisteminde Küreselleşme sürecinin etkileşme sesleri, Almanya’da sosyal ve iktisadi anlamda karışık bir dönem olan 1970’li yıllarda duyulmaya başlanmıştır. Küreselleşmenin geri çağırma mekanizması gibi uygulamaları da yansıtacağı bir gerçektir. Bununla beraber 1980’li ve 1990’lı yıllarda, kriz dönemine önemli uluslararası (Soğuk Savaş’ın bitmesi gibi) ve teknolojik (bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması) gelişmeler ve farklılaşmalar eşlik etmiştir. Bir taraftan sosyal ve ekonomik krizler ertelenirken; öteki taraftan siyasi felsefesini Yeni Sağ (*New Right*) hareketinden ve Neo-Liberal politikalarından, ekonomik teorisini Neo-Klasik iktisat okulundan alan temel alt yapısını “işletmecilik” üzerine oturtan Yeni Kamu Yönetimi İşletmeciliği (YKİ) yaklaşımı başta Anglo-Sakson devlet geleneğinin hakim olduğu ülkeler olmak üzere küresel anlamda kamu yönetimlerini etkileyen ve yeniden biçimlendiren hakim sistem olmuştur. Bu sistemin zamanla kendi kontrol mekanizmalarını da getireceği açıktır(Wollmann, 2002: 63).

Bilhassa 1990’lı yıllarda bu hâkim paradigma, küreselleşme sayesinde Kıta-Avrupası sisteminin yerleşik olduğu ülkelerde etkisini göstermeye başlamıştır. Bu ülkelerde siyasa belirleyicilerinin kamu yönetimi sistemlerini yeni kamu yönetimi sistemi doğrultusunda yeniden biçimlendirdiği görülmüştür. Almanya yalnız Anglo-Saxon ülkelerine göre değil, diğer Kıta Avrupası geleneğine sahip olan ülkelere göre de yönetim biçimini, süreçlerini ve vasıtalarını yeni kamu yönetimi sistemi etkisi altında dönüştürme sürecine görece geç başlamıştır (Baldersheim, 2002:207; Kuhlmann vd., 2008:851; Lüttmann, 2007:1).

Küreselleşme, yerelleşme ve özelleştirme ayakları üzerine oturan ve genel olarak kamu yönetimini işletmecilik yöntemleri ile “hantal” yapısından kurtararak etkin kılacağı öngörülen YKİ yaklaşımı, Almanya’da var olan gelişmiş kamu yönetimi ve yerel yönetim geleneği ile birleşerek yerelden küresele yeni bir yönetim modeli ortaya çıkarmıştır. Bu model tamamen fayda ve performans eksenli bir model olup Alman yazınında “NeuenSteuerungsmodell-NSM” olarak adlandırılmaktadır. Temelinde YKİ yaklaşımının araçlarını, ilkelerini ve değerlerini barındıran NSM, Türkçe yazında gerekli ilgiyi görmemiş ve birkaç çalışma bu konuya değinmiştir (Aydın, 2004: 211; Akın, 2004: 248-249; 2009: 449-450).

Vetter (2006: 264), 1990'lı yıllarda yaşanan reform sürecine “girdi meşruiyet” açısından yaklaşarak, siyasal katılım, şeffaflık ve siyasal aktörlerin sorumluluğu konularını değerlendirmiştir. Ona göre, tanımlanan yeni yerel katılım araçları hayal kırıklığıdır. Bu hayal kırıklığı yeni yerel katılım araçlarını getirecektir. Vetter (2006: 262), NSM'nin bir çok aracının ve esas yönetim anlayışının “çıktı”-müşteri odaklı, ekonomik içerikli ve işletmecilik yönelimli olduğunu; fakat reform sürecinin vatandaşları yönetime yaklaştıran “girdi” odaklı-meşruiyet sağlayıcı araçlarının da olduğunu tespit etmiştir: “Desantralize iletişim ofisleri (*Buergeraemter*), tek durak ofisler, şikayet masaları ve yönetimi (*Beschwerdemanagement*), çalışma saatlerindeki değişimler, bekleme saatlerinin azaltılması, e-devlet olanaklarının kullanılarak yerel İnternet hizmetlerinin artırılması (*virtuelleRathäuser*)”. Wollmann(2002: 68) da, aynı dönemde yerel yönetimlerin var olan siyasal kimliklerini canlandırıcı doğrudan demokrasi süreçleri, yerel referandumlar, belediye başkanlarının doğrudan seçilmesi ve belediye başkanlarını geri çağırma gibi reformların gerçekleştirilmesinin NSM ile beraber değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Toparlayacak olursak yerel yönetimlerde çağın gerektirdiği hizmetleri ve beklenen projeleri yapma zorunluluğu ile etiği, yeni yönetim anlayışlarını yukarıda kendisi ile temel özelliklerini anlattığımız “NeuenSteuerungsmodell” gibi yapmak zorunda olduğu işlevler nedeniyle bir noktadan sonra geri çağırma gibi katılım ve denetim yöntemlerini zorunlu hale getirmektedir. O yüzden performans ve yine yukarıda açıkladığımız özelliklerin kendi yerel ihtiyaçlarımız gözetilerek yerel birimlerin yapılandırılmasının bir noktada sonra geri çağırma mekanizması kendiliğinden uygulamaya geçirebileceğini düşünmekteyiz.

Dünyada görülen bu örnekler, geri çağırma mekanizması öncesinde siyasi parti yönetimlerinin memnun olmadıkları yerel seçilmişin istifasını talep etmelerinin mevcut olduğu göstermektedir. Bu durumda o partiden aday olan kişi ya istifa etmektedir ya da bağlı olduğu siyasi partisinden kopmaktadır. Dolayısıyla ikinci seçenekte yerel seçilmiş, kendi siyasi partisinden seçilen kendi kurumundaki diğer organlar üzerinde de etkisini kaybedecek ve yerel hizmetler bu çatışmalar yüzünden ciddi şekilde aksayacaktır. Bahsettiğimiz şartlarda geri çağırılan yerel yöneticinin istifasını sunması gibi bir siyasi kültür oluşması, bir nevi diğer duruma bir alternatif oluşturabilecektir.

2.11. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Geri Çağırma Mekanizması

Ülkemizde yerel yönetimler, esas itibariyle belediye ve köylerden oluşmaktadır. Her ne kadar il genel meclisleri ve onun sevk organı il özel idareleri de yerel yönetim birim olarak karşımıza çıksa da Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla bu yapılar büyük ölçüde kaldırılmıştır. Kaldırılan yerlerde köyler, mahallere çevrilmiştir. Burada yerel yönetimlerden kastımız esas itibariyle belediye ve onun idarecilerinin mensup olduğu siyasi partiye mensup; belediyeyi temsil eden, onu sevk ve idare eden belediye başkanları ve karar alma organları olan belediye meclisleridir. He ne kadar idarecilik yetkisi vb. gibi ağır görevleri olmasa da köy muhtarı da halen mevzuattaki çok çeşitli görevleriyle bir yerel yöneticidir. Bu kişi ve organlar, 5 yılda bir yapılan yerel seçimlerle yenilenmektedir

Yerel yönetimlerin yapısına ve nitelikleri ile yerel seçimlerin teknik alt yapısına tezimizin ana konusu olamadığı için girmeyeceğiz. Ancak şurası bilinmektedir ki; göreve gelen yerel yönetici veya organ seçim süresi boyunca mevzuattaki yasal düzenlemeler dahilindeki klasik görevden azledilme koşulları dışında hiçbir şekilde görevden alınamamaktadır.

Diğer ülke örneklerinde incelendiği üzere geri çağırma mekanizması, öncelikle yerel yöneticiler üzerinde hayat alanı bulmaktadır. Hatta yerel yönetimler üzerinde uygulanabilecek bir geri çağırma mekanizması ulusal düzeydeki seçilmişlere uygulayabilmek için bir basamak olarak da görülebilir Ülkemizde de yerel yönetimlerin olağan görevde kalma süreleri dolmadan, halk tarafından geri çağırma mekanizmasıyla görevden alınmasına ilişkin söylem ve talepler mevcuttur.

Geri çağırma mekanizması ile ilgili resmi anlamda iki kaynak vardır. Bunlardan birincisi onuncu kalkınma planı, ikincisi ise köy kanunu taslağıdır.

2.11.1. Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporunda Denetim Kapsamında Geri Çağırma Mekanizması

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, TBMM’de 2 Temmuz 2013’te kabul edilmiştir. Kalkınma Bakanlığı’ndan (kalkınma.gov.tr) edinilebilen Plan ve Raporlar kapsamında, Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporu’nda (2013) belirtildiği üzere Plan, “Türkiye’nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçevede ele alan temel bir strateji dokümanı”dır. Beş yıllık 10.

Kalkınma Planı, küresel düzeyde geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin olduğu bir ortamda şekillenmiştir. Plan'da yerel yönetimlerle ilgili olarak yerel yetkililerin kapasitesinin güçlendirilmesi ve birleştirilmesi hedefiyle “Yerde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi” konusu ele alınmış ve bu bakış açısıyla oluşturulacak programın amacı ve kapsamı belirlenmiştir ancak desentralizasyon konusunda bir gelişme ortaya konmamıştır (Gökgür, 2016: 141-142).

Rapor'da belirtildiği gibi, kalkınma planlarının hazırlık aşamasında Özel İhtisas Komisyonları çeşitli çalışmaları yapar. Bu çalışmalar kapsamında kamu, özel sektör ve sivil toplum kesimi temsilcileri, akademik çevreler bir araya gelmektedir. Bu etkileşimle 50 yılı aşkın süredir edinilmiş demokratik ve katılımcı bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Özel ihtisas komisyonu çalışmaları, çeşitli ihtiyaçlar dikkate alınarak geniş bir tabana dayanarak yapılır. 5 Haziran 2012 tarihinde 2012/14 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde makro ekonomik, sektörel, bölgesel ve tematik mevzularda 20'si çalışma grubu olmak üzere toplam 66 adet Özel İhtisas Komisyonu'nda 3038 katılımcının görev yapmış ve böylece Komisyonlarda kalkınma kavramının farklı boyutları ele alınmıştır.

Resmi görüşünü ifade etmemekle birlikte Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Gruplarında birbirinden farklı bakış açıları ile yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, Onuncu Kalkınma Planının hazırlanmasına perspektif sunmuş ve plan metnine katkı sunmuştur. Komisyon çalışmaları neticesinde kamuoyuna arz edilen raporlar kurumsal, bölgesel ve sektörel planlarla çeşitli alt ölçekli planlar, politikalar, akademik çalışmalar ve araştırmalar için kaynak dokümanlar olma niteliğini haizdir.

Bu çalışmayı ilgilendiren durum kapsamında, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 37.maddesinde ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 54. Maddesinde il özel idarelerinin ve belediyelerin denetiminden bahsedilmiştir. Bu denetimlerdeki amaç benzer şekilde saptanmıştır. Buna göre denetim, faaliyet ve işlemlerde hataların önlenmesine yardımcı olmak, çalışanların ve belediye/il özel idaresi teşkilâtının gelişmesine, yönetim ve kontrol sistemlerinin geçerli, güvenilir ve tutarlı duruma gelmesine rehberlik etmek amacıyla yapılacağı belirtilmiştir. Bu amaçlara, verilen hizmetlerin süreç ve sonuçlarının mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre tarafsız olarak analiz edilerek, karşılaştırılarak ve ölçülerek; kanıtlara dayalı olarak değerlendirilerek, elde edilen

sonuçların rapor hâline getirilerek ilgililere duyurularak ulaşılabacaktır. Rapor'a göre yerel yönetimlere bağlı kuruluş ve işletmeler de yukarıda belirtilen esaslara göre denetlenecektir. Denetime ilişkin neticeler kamuoyuna açıklanacak ve ilgili meclisin bilgisine sunulacaktır (Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporu, 2013: 83).

İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yerel yönetimlerde vesayet denetimi kapsamında yürüttüğü teftiş ve soruşturmalara ilişkin sayısal verilere göre; yerel yönetimler her üç yılda bir düzenli olarak teftiş edilmektedir. Ancak birinci bölümümüzde dış denetim olarak da ifade ettiğimiz bu denetimde komisyon raporuyla alakalı olarak hukuka uygunluk denetimi şeklinde uygulanan yerel yönetim teftiş ve denetim sistemine ilişkin sorun çerçevesi şu şekilde sıralanmaktadır:

- Denetim birimlerinin parçalı yapısı ve koordinasyonsuzluk,
- Denetiminin özellikle faaliyet sonrası yapılması,
- Kaynakların yetersizliği,
- Denetimin hukukilik denetimi esasına odaklanması,
- Rapor sonuçlarının sonrada takip edilmemesi,
- Denetimin yerel hizmetlerin görülmesine engel olarak algılanması,
- Performans denetimine odaklanılamaması,
- Etkin denetime tabi tutulamayan yerel yönetim birim ve şirketlerin denetimi sorunu,
- Denetim görevlilerinin hizmet içi eğitimindeki eksiklikler ve yetersizlikler,
- Denetimin devlet merkezli anlayışa göre oluşması,
- Kurumsal ve denetçi noktasında etik ilkelerin içselleştirilmemiş olması,
- Halk katılımının yetersizliği ve eksikliği,
- Yerel yönetim personelleri üzerindeki siyasi baskılar,
- Ulusal düzeyde bir denetim yapısının olmaması,
- Denetim personeli sayısının eksikliği ve yetersizliği,
- Denetim birimlerinin birbirleri arasındaki görev çakışmaları,

- Kamu denetim yapılarının özel hukuk kapsamındaki gerçek ve tüzel kişiler üzerindeki denetiminin eksikliği ve yetersizliği,
- Gelişen teknolojiden özellikle denetimde yararlanılmaması,
- Risk analizlerine amaç edinen konu odaklı denetim yapılmaması,
- Denetimin üzerindeki türev denetiminin yapılamaması.

Bu maddeler yerel yönetimlerin vesayet denetiminin ne derecede faydasız olduğunu ve başka gerçek arayışlara girilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu sorun alanları denetleyenlere, denetlenenlere, mevzuata, teşkilatlanmaya, yönetime, ilke ve esaslara ilişkindir. Bu sorunların çözümü ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uygun olan bir yerel yönetim denetim sistemi kurulması için bir dizi çalışma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmaların ana başlıkları uluslararası denetim standartlarının uygulanması; denetim etik ilkelerinin içselleştirilmesi; denetim elemanlarının niteliklerinin artırılması; risk analizlerine dayalı konu odaklı denetime geçilmesi; denetleme raporlarının gereğinin yapılması olarak belirlenmiştir. Denetim çeşitlerinin azlığı bu bağlamda baş göstermektedir (Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporu, 2013: 114-115).

“Denetim ve Hesap Verebilirliğin Geliştirilmesi”nin rapordaki çıkış noktasını oluşturan unsurları şu şekilde açıklamak mümkündür: Her ne kadar yeni yasal düzenlemelerle yerel yönetimlerin denetiminde etkinliğin sağlanması hedeflenmişse de, uygulamada mevzuata işlerlik kazandırılmaması oluşturmaktadır. Bazı yerel yönetimlerde iç denetim birimi hiç kurulamamış, bazılarında ise sembolik olarak kurulmuş, bazılarında ise kurulan iç denetim birimleri kendilerinden beklenen performansı gösterme noktasında yetersiz kalmışlardır. Birçok belediyede ise hem iç denetim hem de teftiş kurulu birimi bulunduğu halde her iki birimde mevzuatla kendilerine verilen görevleri yapmaktan uzaktadır. Türkiye’de yerel yönetimlerin mali dış denetimi Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Yerel yönetimlerde dış denetim, mali ve idari denetim arasında tam bir ayırım ve sınır çizilemediğinden etkinlikten uzak bir şekilde yürütülmektedir Sayıştay yerel yönetimlerin tamamını denetleyememektedir. Bazı yerel yönetimleri ise harcamaların üzerinden yıllar geçtikten sonra ancak denetleyebilmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından her üç yılda bir köyler hariç yerel yönetimlerin tamamının hesap işleri dışındaki idari iş ve işlemleri denetlenmektedir.

Bu hususların gösterdiği gibi, mevzuattan kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle yerel yönetimlerin dış denetiminde halen belirsizlikler kendisini göstermektedir.

Yerel yönetimlerde halkın yönetime katılması, şeffaflığın gerçekleşmesi, iyi yönetim modeli oluşturulması ve halkın seçtiği yerel yöneticiyi denetlemesi çağdaş yönetim parametreleridir. Yerel yönetimlerin örgüt yapısı, planlama ve karar alma süreçlerinde; hizmet sunumunda; iş ve işlemlerin yürütümünde şeffaflık sağlanmalı, halka hesap verme teknik ve yöntemleri geliştirilmeli, halkın bilgi edinme hakkı kapsamında bilgi edinme yöntemleri tespit edilmeli ve sürekliliği sağlanmalıdır. Ayrıca halk yerel yöneticileri kanunlarda belirlenmiş görev ve hizmetleri yürütmesi amacıyla seçmektedir. Yerel yönetime aday olan, seçim beyannamesinde tespit ettiği hedefleri belli bir sürede gerçekleştirmek amacıyla yönetme yetkisi istenmektedir. Yerel halk bu yetkiyi vermektedir. Lakin, beklentiler gerçekleşmediği takdirde bu yöneticiyi geri çağırılmamaktadır. Seçilen yönetici kötü yönetim sergilese dahi seçildiği dönem boyunca yöneticilik yapmaya devam etmektedir. Halkın seçtiği yöneticinin, halkın beklentilerine cevap verememesi durumunda bu yöneticiye verilen yönetme yetkisinin geri alınmasına ilişkin geri çağırma mekanizması oluşturulmalıdır. İşte raporda bu noktada tavsiye edilen çözüm 5393 ve 5216 sayılı kanunlarda ilgili değişiklikler yaparak 3 ila 5 yıl içerisinde Geri Çağırma Mekanizmasının getirilmesidir. Bu durumla ilgili İçişleri Bakanlığı sorumlu; Başbakanlık ilgili kurum olarak gösterilmiştir. Daha da ayrıntıya girecek olursak kalkınma planında geri çağırma mekanizması yerel yönetimler üzerinde doğrudan bir denetim aracı olarak ifade edilmektedir (Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Raporu, 2013: 122).

Birinci bölümün sonlarında anlattığımız üzere katılımın ise bir amaç değil denetim faaliyeti için bir araç olarak gözlendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu kısa süre içerisinde planlanan uygulamanın hayata geçtiği görülmemektedir.

2.11.2. Köy Kanunu Taslağı Kapsamında Geri Çağırma Mekanizması

Köy Kanunu'na ilişkin reform çalışmaları zaman zaman gündeme gelse de istenen sonuca ulaşıldığı söylenemez. Hızlı kentleşme, tarım alanlarının bölünmesi, işsizlik gibi pek çok başlıkla ilişkili olarak Köy Kanunu üzerine sıklıkla tartışma yapılmaktadır. Bilhassa 2003 yılından itibaren yerel yönetimlerde uygulanan değişim ve dönüşümün, köylerde hayata geçirilmesini amaçlayan çalışmalar "Tasarı Taslağı"

niteliğini aşamamıştır. Bunun sonucunda da herhangi bir yasal düzenlemenin bugüne kadar yapılamadığı görülür.

Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde yapılan çalışmalarla Yönetim sistemimizde çeşitli değişimler olmuştur. Bu süreçte kamu yönetimi yapısındaki sorunlar belirlenmiş ve bu doğrultuda ayrıntılı bir yenilenme sürecine girilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yerel yönetimler ile ilgili önemli çalışmalar hayata geçirilmiştir. 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yasalaşırken, köy yönetimlerine ilişkin bir kanun düzenlemesi hayat bulmamıştır. Bu sürecin ardından günümüze kadar, köy yönetimleri ve nüfusuna ilişkin yasal ve yönetsel yenilenme ihtiyacı gündeme gelmiş olsa da somut bir adım atıldığı söylenemez (Eldem, 2015:40). Köylerin değişen ihtiyaçları ve yerel yönetim reformu kapsamında diğer yerel yönetim mevzuatlarındaki değişim ve dönüşüm doğrultusunda köylere ilişkin bir düzenleme önemli hale geldiği için Köy Kanunu üzerine de çalışmalar başlatılmıştır.

Eldem (2015)'in belirttiği gibi Köy Kanunu Tasarı Taslağı (2009), 60. Hükümet Programı'nda yer alan "Yapısal Dönüşümün Yönetimi" başlığı altında, köy tüzel kişiliğinin yeniden düzenlenmesi başta olmak üzere, 1924 yılından beri yürürlükte olan Köy Kanununun günümüz şartlarına göre yenilenmesini amaçlamaktadır. Hükümet programı doğrultusunda İçişleri Bakanlığı himayesinde Köy Kanunu Hazırlama Grubu oluşturularak gerekli çalışmalar başlatılmış ve 2008 yılında bir Köy Kanunu çalıştayı yapılmıştır. Bu çalıştaya valiler, kaymakamlar, il genel meclisi üyeleri, belediye ve köy düzeyinde yerel yönetim temsilcileri, bakanlık, üniversite ve ilgili diğer kişi ve kurum temsilcileri katılmıştır. Çalıştayda ortaya çıkan görüş ve öneriler dikkate alınarak, 2009 tarihli Köy Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. 2009 yılındaki Taslak, 55 maddeden oluşurken, 2010 yılında oluşturulan son taslak metinde ise 65 madde bulunmaktadır.

Taslaktaki değişiklikler çeşitli çalışmalarda farklı açılardan incelenmiştir (Fidan, 2013; Eldem, 2015). Çalışmamızdan geri çağırma konusu özelinde Köy Kanun Tasarı Taslağındaki değişikliklere bakılacak olsa da kısaca belirtmek gerekirse aşağıda yer alan konularda bazı değişim ve dönüşümlere yer verilmektedir.

Öncelikle kamu tüzel kişiliği ve mahalli müşterek ihtiyaç kavramı gibi değerler üzerinden yer veren yeni bir köy tanımı geliştirilmektedir. Köyün organları içinde yer

alan Köy İhtiyar Meclisi yerine 11 ve 19. Maddelerde belirtilen “Köy Meclisi” getirilmektedir. 442 sayılı Kanunda köy muhtarını ve köy ihtiyar meclisini seçen yapı olarak tanımlanan köy derneği ise yeni Köy Kanunu Tasarı Taslağı’nda yer almamaktadır. Bu meclis bize bir yerel yönetim organını anımsatmaktadır.

Köyün görev ve yetkileri başlığı altında oldukça ayrıntılı bir listeye yer verilmiştir. Söz konusu görevler belediyelerin görev ve yetkileri ile önemli benzerlikler göstermektedir. Benzer şekilde köy meclisi ve muhtarın görev tanımları da oldukça 13. Maddeden itibaren geniş bir perspektifte ele alınmaktadır. 15. Maddede köy meclisinin aldığı pek çok kararda mahallin en büyük mülki amiri onayı şartı öngörülmüştür. Burada güçlü bir vesayet modelinden söz etmek mümkündür.

Ayrıca Köy meclisinin görev ve yetkileri arasında ve meclis toplantılarına ilişkin düzenlemelerde yerel demokrasi ve katılım, şeffaflığı sağlamaya yönelik olarak kararların ilanı, kamuoyu yoklaması ve araştırması yapılması gibi hükümler görünmektedir. Konumuz özelinde geri çağırma mekanizması, bu maddeler içinde eriyerek temel yerel yönetim yapımız olan köyü tamamen bir reform sürecine sokmayı hedeflemektedir.

Demokrasi ve katılımın sağlanması hususu yine Tasarı Taslağı’nda karşılaşılan önemli bir konudur. Köyün görev ve yetkileri başlığı altında 13. maddede yer alan hüküm şu şekildedir: “Köyü ilgilendiren önemli işler hakkında karar verilmesi için tüm seçmenlerin görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapmak.”

“Geri Çağırma” başlığı altında 26. maddede yöntemi ilk kez yasal mevzuatımızda yer bulmaktadır. 27. Maddede köy muhtarının görevden uzaklaştırılmasında geri çağırma haricinde (442 sayılı Köy Kanunu’nda idare kurulu yetkili) İçişleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

26. maddeye göre “köy muhtarı ve meclisin kanunlarla kendilerine verilen görevleri yapmamaları ve bu durumun kamu hizmetlerinde aksamaya yol açması halinde, köyde kayıtlı seçmenlerin en az yarısı, mahallin en büyük mülki idare amirine yazılı başvurarak muhtarın, meclisin veya muhtarla birlikte meclisin geri çağırılmasını talep edebilir” (Eldem, 2015: 49). Burada kamu hizmetleri şartı ve çoğunluk ilkesi dikkat çeker. İkinci fıkrada “yetkili seçim kurulu, mahallin en büyük mülki idare amirinin bildirimine üzerine otuz gün içinde muhtar veya meclisin geri

çağrılıp çağrılmaması yönündeki seçmen iradesini tespit etmek üzere köyde halk oylaması yaptırır ve sonucu mahallin en büyük mülki idare amirine bildirir. Kayıtlı seçmenlerin en az üçte ikisinin geri çağırma yönünde karar vermesi durumunda, valinin bildirim üzerine bölge idare mahkemesinin kararı ile ilgili organın görevi sonlanır” ifadesi yer almaktadır. Bu noktada da merkezi ve hukuki boyutlarıyla birlikte geri çağırma mekanizmasının işletileceği vurgulanmaktadır. Devamında “geri çağırma, mahalli idareler genel seçimlerinin üzerinden bir yıl geçmedikçe ve genel seçimlere bir yıldan daha az bir zaman kaldığı takdirde istenemez” ve “geri çağırma başvurusunun reddedilmesinin üzerinden bir yıl geçmedikçe yeniden geri çağırma başvurusu yapılamaz” fıkraları yer almaktadır. Burada mekanizmayı işletebilmek için zaman konusu öne çıkmaktadır.

Köy meclisinin toplantısı başlığı altında yer alan hükümlerde de (10, 11 ve 14. Maddeler) demokratik usullerin işletilmesi öngörülmüştür. Görüldüğü gibi hatta geri çağırma ile ilgili ayrıntılı teknik düzenlemelere dahi yer verilmiştir. Bu noktada yukarıda belirtilen Geri çağırma metodunun denetim, katılım ve demokrasi boyutlarındaki uluslararası eğilimin bu taslağa yansıdığı söylenebilir. Fidan da (2013:3) geri çağırma yönteminin Taslak'ta yer alması için olumlu görüş bildirmiştir.

Seçimlerle işbaşına gelen köy muhtarı ve meclisinin, “kanunlarla kendilerine verilen görevleri yapmamaları ve bu durumun kamu hizmetlerinde aksamaya yol açması durumunda” yapılacak oylama sonucunda görevlerine son verilmesine yönelik olan bu düzenleme, yerel demokrasinin işlerliği ve gelişimi açısından olumlu bir adım olarak gözükmektedir. Ancak bu uygulamanın zaman zaman bazı küçük köy yerleşimlerinde, köy nüfusu içerisinde anlaşmazlık ve çatışmalara neden olabileceği açıktır. Yerel seçimler zamanlarında, gerek coğrafi gerekse sosyo-kültürel düzeyi nedeniyle daha şiddetli bir seçim süreci yaşandığı düşünüldüğünde bu çatışma ortamları ve siyasallaşma bir anlamda kaçınılmazdır (Eldem, 2015:50).

Şu andaki sistemde yerel yönetimlerin hiçbir kademesinde uygulanmayan bu sistemin doğrudan ve ilk olarak köy yönetimlerinde uygulanması beraberinde toplumsal sorunları da getirebileceği düşünülmektedir. Bahse mevzu konuda daha kapsamlı bir analiz yapılması, köylerin siyasal, sosyal, kültürel yapıları göz önünde tutularak bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Neticede bu kısım ile ilgili olarak muhtar ve köy meclisine ilişkin geri çağırma mekanizması önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddede belirtildiği gibi diğer mülki amirler ve Merkezi birimlerle koordineli şekilde işleyecek geri çağırma mekanizmasının çeşitli sorunlara yol açmasını engelleyecek denetim mekanizmaları mevcuttur. Yine de kamu yönetiminde bir ilk olması ve bunun ilk uygulanacağı birimin köyler olması nedeniyle üzerinde ayrıntılı biçimde çalışılması, olumlu ve olumsuz yanlarının tartışılması gerektiği ilgili taslak bağlamında değerlendirilmektedir. Buna ek olarak halkın kamu hizmetlerinin sunumu sürecine katılımını ve hizmetin sorgulanmasını sağlayan bir düzenleme olarak sorumlu yöneticilerin daha özenli ve dikkatli olmaları sağlanmış olacaktır.

Bu bölümde geri çağırma mekanizmasının genel hatları, uygulandığı ülkelerdeki kimi detaylar ve ülkemizde bu konudaki yasal mevzuat ve mekanizmayı hayata geçirme çabalarına yer verilmiştir. Görüldüğü üzere mevcut demokratik sistemde, vatandaşların taleplerini daha iyi ve doğrudan uygulayabilmek için çeşitli ülkelerde arayışlar bulunmaktadır ve bunların geri çağırma mekanizması şeklinde uygulandığı örnekler mevcuttur.

Toparlayacak olursak ülkemizde bahsettiğimiz, geri çağırmanın yasal ve usulü altyapısını oluşturabilecek iki durum da (onuncu kalkınma planı ve köy kanunu taslağı) geri çağırma mekanizması bağlamında incelenmiştir. Köy kanunu taslağıyla en küçük yerel yönetimi birimimiz olan köyün yönetimi sistemine fiilen geri çağırma mekanizması eklenirken bunun zamanla bütün yerel yönetimlere yayılmaya çalışıldığını düşünmekteyiz. Onuncu kalkınma planında ise özetle yerel yönetimlerin vesayet dışında bir denetim ihtiyacı olarak geri çağırma mekanizması ifade edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

GERİ ÇAĞIRMA MEKANİZMASI ÜZERİNE NİĞDE'DE YEREL YÖNETİCİLER VE SİYASETÇİLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Türkiye’de geri çağırma mekanizmasının yerel yöneticiler üzerinde ve özellikle belediye başkanları nezdinde nasıl karşılık bulduğuna dair çalışmalar yapılmıştır (Çelik, 2005). Çelik çalışmasında 250 belediye başkanı ile anket yapmıştır. Geri çağırma mekanizmasının yakın dönemde yeniden gündeme gelmesi ve yukarıda bahsedilen kalkınma planı ve Köy Kanunu gibi taslaklara girmesi nedeniyle, bu kavramın yerel yöneticiler tarafından bugün nasıl anlaşıldığı mevzu önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda, araştırmada Niğde ilinde çalışan mülki idare amirleri, belediye Başkanları, belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri ile geri çağırma mekanizmasının uygulanabilirliği yönündeki sorulardan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Bu ankette bir sayı hedeflemesi yapılmamakla birlikte hedef kitle olarak Niğde ilinde, birinci bölümde teorik olarak açıkladığımız, yerel yönetici ve siyasetçiler bu ankete katılmıştır. Toplamda 48 kişi ile anket gerçekleştirilmiştir. Anketle beraber bu çalışmanın sonuçlarına göre istatistiki güçlü veriler içermeyen, konu hakkında genel izlenim ortaya koyan bir kamuoyu araştırması olarak da nitelendirilmesi mümkündür. Anket çalışması yapılırken belediye meclisi ve il genel meclisinin ayda bir gerçekleştirilen düzenli toplantılarına iştirak edilmiş ve anket formları dağıtılmak suretiyle çalışma yapılmıştır. Sonrasında bu anketlerin il genel meclisi ve belediye meclisi üyelerinin doldurulmaları beklenmiş, belediye başkanı ile yüz yüze anket yapılmıştır. Mülki amirler kapsamında il valiliğine ve kaymakamlıklara gidilmiş yine mülakat şeklinde bu anket gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili ilçe belediye başkanlarının hepsine sağlıklı bir şekilde ulaşılamamış, bazıları bu anketi doldurmayı reddetmiş olup bazılarının ise özel kalemlerine anket formunun bırakılması ve daha sonra alınması şeklinde bu çalışma tamamlanmıştır. Burada değineceğimiz bir diğer husus muhtarlar da bu anketin yapılması düşünülmüş ancak yapılan çalışmada verilen cevapların neredeyse tamamının çalışmanın amacına çok uzak olduğu görüldüğünden sağlıklı bir anket yapılamamış, anketin kapsamı yukarıda değinilen kapsamda kalmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı Niğde ilinde görev yapan yerel yönetici ve siyasetçilerin geri çağırma mekanizmasına bakışını tespit edebilmektir. Bu tespit aynı zamanda Niğde ilinde yerel yönetici ve siyasetçilerin geri çağırma mekanizması bağlamında pek çok konuda da bakışını anlamamızı sağlamaktadır. Bu da bize tezimizde seçme hakkının tamamlayıcısı ve demokratik bir hak olarak sunduğumuz geri çağırma hakkının uygulanabilirliği üzerinde yol gösterecektir. Dolayısıyla uygulanabilirliği anlaşılmaya çalışılan sadece geri çağırma değildir. Birinci bölümde ayrıntılı olarak anlattığımız yerel yönetimlerin demokratik olabilmesi için gereken parametrelerden katılım şekillerine birçok konu hakkında yorum yapılması sağlanmıştır.

Ayrıca demokratik kültürün ve gelişmişliğin bir göstergesi şeklinde tarif edebileceğimiz üzere ileri demokrasi uygulayan ülkelerin uygulamalarını, mevcut düzenlemelerde uygulanmasa bile takip etmek; yerel halkın, yerel yönetici ve siyasetçilerden bir beklentisi olabilmektedir.

Katılımcılara geri çağırma mekanizması ile ilgili olarak bu kavramı duyup duymadıkları, sonrasında özellikle duymayanlar için kavram tanıtılarak Türkiye’de uygulanabilirliği, uygulanmasının gerekliliği ve uygulanırsa yönetime ilişkin bilgiler ile katılım ve denetim kapsamında bir kamuoyu izlenimi edinilebilecek bir dizi soru yönetilmiştir. Bu soruların neler olduğunu ve neden sorulduğu kısaca açıklayacak olursak;

1-“Geri çağırma mekanizması kavramını daha önce duydunuz mu?”

Bu soruda ilk olarak geri çağırma mekanizmasının duyulup duyulmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

2- “Yerel seçilmişleri seçim süresi bitmeden seçmenlerin yazılı talebiyle görevden uzaklaştırma ve yeniden seçimlere gitme biçimi olan geri çağırma mekanizması sizce uygulanmalı mı?”

Bu soruda özellikle duymayanlar için geri çağırma mekanizmasının tanımı yapılarak mekanizmanın uygulanıp uygulanmaması isteği anlaşılmaya çalışılmıştır.

3- “Neden geri çağırma mekanizması uygulanabilir?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasının uygulanmasının olası sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

4- “Neden geri çağırma mekanizması uygulanmayabilir?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasının uygulanmamasının olası sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

5- “Geri çağırma mekanizması Türkiye’de yerel yönetimler üzerinde uygulanabilir mi?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasının teknik olarak uygulanabilirliği araştırılmıştır.

6- “Seçim süresi 5 yıl olan yerel seçimlerde, geri çağırma mekanizması başvurularının başlaması için seçimlerin üstünden minimum kaç yıl geçmesi gerekir?”

Bu soruda yerel seçilmişleri seçildikten sonra kaç yıl süre ile geri çağırma mekanizmasına konu olabileceği araştırılmıştır.

7- “Geri çağırma başvurularının nereye yapılması en doğrudur?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasının başvuru mercii ile ilgili bir tespit yapılmaya çalışılmıştır.

8- “Geri çağırma mekanizması ile görevden alınan yerel seçilmişler (Belediye başkanı, Muhtar vs.) sizce yeniden aday olabilmeli mi?”

Bu soruda görevden alınan yerel seçilmişlerin yeniden aday olup olamaması sorulmuştur.

9- “Geri çağırma mekanizması ile seçimlerin yenilenebilmesi için ilgili seçim bölgesinde kayıtlı seçmenlerin yüzde kaçını geri çağırma mekanizması için başvurmalı?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasının devreye girmesi için ne oranda başvuru olması gerektiği sorulmuştur.

10- “Dünyada geri çağırma mekanizmasını yerel yönetimlerinde başarıyla uygulayan ABD, Japonya gibi ülkeler olduğunu biliyor musunuz?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasını Dünya’da başarıyla uygulayan başka ülkeler olduğu katılımcılara anlatılmaya çalışılmıştır.

11- “Yerel yönetimlerde seçmenlerin yönetime katılımını yeterli buluyor musunuz?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasını da kapsayan katılım çeşitlerinin yeterli olup olmadığı sorulmuştur.

12- “Yerel yönetimler üzerindeki denetim mekanizmalarını yeterli buluyor musunuz?”

Bu soruda geri çağırma mekanizmasını da kapsayan yerel yönetimlerde denetim çeşitlerinin yeterli olup olmadığı sorulmuştur.

3.2. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma sonuçları SPSS programı ile tablolara dökülmüş ve analiz edilmeye çalışılmış ve frekans analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde ayrıca anket yapılan gruplara göre de farklı farklı değerlendirme sonuçları ortaya çıkmıştır.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	14 29.2	0 0	5 83.3	2 13.3	8 33.3
Hayır	34 70.8	3 100	1 16.7	13 86.7	16 66.7

Tablo 1: “Geri çağırma mekanizması kavramını daha önce duydunuz mu?” sorusunun istatistiksel analizi

Katılımcılara ilk olarak ‘Geri Çağırma Mekanizmasını daha önce duydunuz mu sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm katılımcılar içerisinde %70.8 oranında hayır cevabı verilmiştir. Ankete katılan Belediye Başkanlarının hiçbiri bu kavramı daha önce duymazken, Mülki İdare Amirlerinin %83.3 ü bu kavramla daha önce karşılaştıklarını söylemiş; İl Genel Meclisi Üyelerinin %86.7’ si ve Belediye Meclisi Üyelerinin %66.7’ si bu kavramla hiç karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

Genel orana bakıldığında ikinci bölümde anlattığımız, bizzat onuncu kalkınma planı yerel yönetimler ihtisas raporunda hem de kısa sürede uygulamaya konulması hedeflenen bir uygulamanın bu denli yüksek bir oranda bilinmemesi önemli bir

durumdur. Grup olarak baktığımızda ise mülki idare amirlerinin tamamına yakınının bu kavramı duyduğu görülmüştür. Bu durum planın yerel yönetimlerde çok fazla duyulmadığı ya da bilinmediği düşüncesi doğurmuştur. Başta konunun muhatabı yerel yöneticiler olmak üzere kamuoyunun bu plan ve kavram hakkında daha fazla bilgilendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu sonuçlarda yerel siyasetçilerin yurt dışı yerel yönetim uygulamalarıyla daha fazla bilgilendirilmesinin ihtiyacı hissedilmiştir. Zira bu durum yerel yönetimlere diğer katılım şekillerinin de uygulanmasına ve güncellenmesine olanak sağlayacaktır.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	14 29.2	0 0	5 83.3	2 13.3	8 33.3
Hayır	34 70.8	3 100	1 16.7	13 86.7	16 66.7

Tablo 2: “Yerel seçilmişleri seçim süresi bitmeden seçmenlerin yazılı talebiyle görevden uzaklaştırma ve yeniden seçimlere gitme biçimi olan geri çağırma mekanizması sizce uygulanmalı mı?” sorusunun istatistiksel analizi

Katılımcılara daha sonra “Yerel seçilmişleri seçim süresi bitmeden seçmenlerin yazılı talebiyle görevden uzaklaştırma ve yeniden seçimlere gitme biçimi olan geri çağırma mekanizması sizce uygulanmalı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya cevap katılımcılara sorulan ilk soru ile aynı doğrultuda olmuştur.

Yerel yönetici ve siyasetçilere bizzat kendilerinin görev süreleri bitmeden görevden ayrılmalarıyla ilgili bir sorunun cevabına ekseriyetle hayır cevabı vermeleri şaşırtıcı değildir. Mülki idare amirlerinin ise tamamına yakını bu soruya evet cevabı vererek bu uygulamayı desteklemişlerdir. Bir üst soruda yaptığımız yorumlamaya paralel olarak yerel yönetici ve siyasetçiler eğer geri çağırma mekanizması hakkında detaylı bir bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Benzer şekilde kavramın demokratik

yönleri hakkında ve demokrasiyi geliştirici bir unsur olup olmadığı hakkında da eksik bilgi sahibi oldukları düşünülebilir. Türkiye’de genel siyasal kültürün bu tarz bir uygulamaya çok uzak olması, demokrasinin seçim kavramıyla eş tutulması yerel yöneticilerin bu soruya verdiği cevapta etkili olmuştur.

Ancak bu yöntemin anketin yapılan herkeste bir heyecan yarattığı da gözlenmiştir. Çünkü soruların devamında geri çağırmanın usulüne ilişkin sorular da cevaplanmak istenmiş ve anket formu doldurulmuştur. Bu da bu konuda bir istek olduğu izlenimini bize vermektedir. Ancak yine de konunun politik herhangi bir amaçla değil sadece yurtdışında başarıyla uygulanan demokratik bir yöntemin ülkemizde yerel yönetimlerdeki uygulanabilirliğinin araştırıldığı anlatılamadığından anketin belli sorularına katılım sınırlı olmuştur.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Seçmenlerin memnuniyetini sağlamak için	3 6.3	0 0	2 33.3	1 6.7	0 0
5 yıllık seçim süresi çok uzun	3 6.3	0 0	1 16.7	1 6.7	1 4.2
Geri çağırma mekanizmasının varlığı yerel seçilmiş siyasi görevlileri daha çok çalışmaya zorlar	12 25	0 0	3 50	0 0	9 37.5
Diğer	1 2.1	0 0	0 0	1 6.7	0 0
Bilmiyorum	29 60.4	3 100	0 0	12 80	14 58.3

Tablo 3: : “Neden geri çağırma mekanizması uygulanabilir?” sorusunun istatistiksel analizi

Anketimizde katılımcılara sorulan ve iki başlıklı şekilde ilerleyip bir şıkla bağlı soruların gelişmesine rağmen diğer şıkla ilgili de sorular katılımcılar tarafından cevaplanmış olup “Neden geri çağırma mekanizması uygulanabilir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, genel anlamda Geri Çağırma Mekanizmasının Yerel

Seçilmişleri daha çok çalışmaya zorlayacağı düşünülmektedir. Hiçbir şıkkın cevaplanmaması ise tablomuzda bilmiyorum olarak gözükmektedir.

Yapılan işaretlemelerde geri çağırmanın uygulanmasının en çok istenme sebebi olarak yerel yöneticilerin daha çok çalışmaya zorlanmak istenmesi olduğu gözükmektedir. Bu da yerel yöneticinin görev yaptığı süre boyunca yapacağı iş, proje ve vaatleri bağlamında yine ikinci bölümde geri çağırma mekanizması lehindeki maddelerde anlattığımız teorik bir durumun yani bu konudaki yöntemlerin yetersiz olduğunun tespitidir. Geri çağırmanın varlığının yerel yöneticiyi daha fazla çalışmaya iteceği anketimizde kabul görmektedir. Türkiye’deki demokratik işleyişte, somut işler yoluyla halkın gönlünü kazanma ve özellikle yerel yönetimlerde projeci belediyeçilik düşüncelerinin yaygın olması, geri çağırma ile iş üretme arasında paralellik kurulmasına neden olduğu söylenebilir.

	GENEL		BELEDİYE BAŞKANLARI		MÜLKİ İDARE AMİRLERİ		İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ		BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Siyasi olarak sabote edilir	12	25	3	100	0	0	5	33.3	4	16.7
Seçim masrafları çok yüksek olur	1	2.1	0	0	0	0	1	6.7	0	0
Halk yerel yöneticiye zaten 5 yıllığa yetki verdi, başka görevden alma biçimleride mevcut	18	37.5	0	0	1	16.7	7	46.7	10	41.7
Diğer	1	2.1	0	0	0	0	0	0	1	4.2
Bilmiyorum	16	33.3	0	0	5	83.3	2	13.3	9	37.5

Tablo 4: : “Neden geri çağırma mekanizması uygulanmayabilir?” sorusunun istatistiksel analizi

“Neden geri çağırma mekanizması uygulanmayabilir?” şeklindeki tam tersi bir soruda oran ise genel anlamda %37.5 ile “Halkın yerel yöneticiye zaten 5 yıllığa yetki verdiği, başka görevden alma biçimlerinin de mevcut olduğu” şeklinde tezahur etmiştir. Burada İl Genel Meclisi Üyeleri ve Belediye Meclisi Üyelerinin de aynı doğrultudaki oranları göze çarpmaktadır.

Bu soruda da yine ikinci bölümün girişinde geri çağırma mekanizması aleyhindeki savlardan biri olan, “görev süresinin belirsizliği ile istenen çalışmaların yapılamaması” ve yine bu savlardan bir diğeri olan “siyasi sabotaj” ; anketimizde sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Demek ki geri çağırmanın uygulanmasında yerel yönetici ve siyasetçiler bu iki savı bir tehdit olarak görmektedir. Seçim dışında yapılan eleştiriler ve tartışmaların, otoriteleri yıpratacağı ve çeşitli dış güçlerin işine yarayacağına dair vizyonun da belirleyici olduğu söylenebilir. Demokrasinin seçimler dışındaki işleyişi çok da detaylı şekilde düşünülmemektedir. Başka görevden alma yollarının olduğuna dair vurgu, hukuki yolların demokratik yollardan daha çok tercih edileceğini göstermektedir.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	13 27.1	0 0	1 16.7	3 20	9 37.5
Hayır	35 72.9	3 100	5 83.3	12 80	15 62.5

Tablo 5: : “Geri çağırılma mekanizması Türkiye’de yerel yönetimler üzerinde uygulanabilir mi?” sorusunun istatistiksel analizi

“Geri çağırılma mekanizması Türkiye’de yerel yönetimler üzerinde uygulanabilir mi?” şeklinde sorulduğunda ise bütün katılımcılarında belirgin olumsuz yüksek oran göze çarpmaktadır.

Bu soruyu sormamızdaki amaç geri çağırmanın doğrudan uygulamaya konulup konulamayacağındaki düşüncedir. Burada da yüksek oranda hayır cevabı çıkmıştır. Burada altını çizeceğimiz nokta, mülki idare amirlerinin de geri çağırma mekanizmasının uygulanması konusundaki isteklerine karşın uygulanamayacağını düşünmeleridir. Bu da bize yerel yönetimlerde geri çağırma mekanizmasının uygulanabilirliğini olumsuz düşündürmektedir. Demokrasi tartışması ve anlayışı bağlamında, geri çağırma mekanizmasının demokratik bir etki ve boyutu olmadığını düşünmenin burada etkileyici durum olduğu söylenebilir. Türkiye demokrasinde yerel değil merkezi kurumu ve anlayışın belirleyici olması, bu uygulamanın hayata geçmesinde yerel düzeyde bir talep olmamasını etkiler.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
1 yıl	1 2.1	0 0	0 0	1 6.7	0 0
2 yıl	3 6.3	0 0	2 33.3	1 6.7	0 0
3 yıl	7 14.6	0 0	0 0	1 6.7	6 25
Diğer	15 31.3	0 0	0 0	5 33.3	10 41.7
Bilmiyorum	22 45.8	3 100	4 66.7	7 46.7	8 33.3

Tablo 6: “Seçim süresi 5 yıl olan yerel seçimlerde, geri çağırma mekanizması başvurularının başlaması için seçimlerin üstünden minimum kaç yıl geçmesi gerekir?” sorusunun istatistiksel analizi

“Seçim süresi 5 yıl olan yerel seçimlerde, geri çağırma mekanizması başvurularının başlaması için seçimlerin üstünden minimum kaç yıl geçmesi gerekir?”

sorusuna ise mevcut zamanlar arasında bir tercih yapılmaması sadece 3 yılla ilgili hafif bir kayma olduğu gözlenmektedir.

İkinci bölümde Amerika Birleşik Devletlerinde geri çağırma sürecini anlatırken ve yine bu bölümün başlarında süreçle ilgili bilgiler verirken, seçilmiş yöneticinin göreve geldiği an itibariyle hemen geri çağırmaya başvurulamayacağını ve yine seçime kısa bir zaman kala da geri çağırmaya başvurulamayacağını açıklamıştık. Sözlü olarak da anket sürecinde duyduğumuz şekilde görev süresinin ortası geri çağırma için uygun olarak gözükmektedir. Seçilmiş yöneticiler çoğu zaman projelerini gerçekleştirmek için yeterli zaman ve maddi kaynağı bulamamaktan şikayet edebilirler. Dolayısıyla Türkiye yerel yönetimleri açısından demokratik eleştirinin gelişmesi için yeterli bir sürenin ne olduğu konusunda kısa bir sürenin kabul edilmesi zor görünmektedir.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
İl/ ilçe Müdürlükleri	3 6.3	0 0	0 0	2 13.3	1 4.2
Adliye	11 22.9	0 0	2 33.3	1 6.7	8 33.3
Mülki İdareler	7 14.6	0 0	0 0	3 20	4 16.7
Belediyeler	1 2.1	0 0	0 0	0 0	1 4.2
Diğer	8 16.7	0 0	0 0	6 40	2 8.3
Bilmiyorum	18 37.5	3 100	4 66.7	3 20	8 33.3

Tablo 7: “Geri çağırma başvurularının nereye yapılması en doğrudur?” sorusunun istatistiksel analizi

“Geri çağırma başvurularının nereye yapılması en doğrudur?” sorusuna her kesimden ‘Adli Makamlara’ cevabı öne çıkmıştır.

Türkiye’de seçim sürecinin işletilmesinden bilindiği gibi yargı organları ana olarak sorumludur. Birçok yönü itibariyle bir ara seçim olarak da niteleyebileceğimiz olası geri çağırma seçimi de yargı organlarıyla işletilecektir. Bu sorudaki fark ise ilk başvurunun yani ikinci bölümde ayrıntılı olarak anlattığımız geri çağırma başlatan sürecin nereye yapılacağıdır. Ankete katılanlarında ana cevabı başlangıç sürecinin adli makamlara yapılması şeklinde olmuştur. Buradan da geri çağırma sürecinin tarafsız olmasına yönelik bir istek olduğu sonucuna varabiliriz. Hukuki süreçlerin, diğer kurumların demokratik işleyişinden daha nesnel olacağı inancı olduğu söylenebilir. Öte yandan geri çağırmanın siyasi bir kavram olduğu ve siyasi tartışmaların demokratiklik göstergesi olmaktan ziyade zarar verici bir eylem olduğu yönündeki kanılar, hukuku siyasetin üstünde görülmesine neden olmaktadır.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	15 31.3	0 0	0 0	3 20	12 50
Hayır	18 37.5	0 0	2 33.3	8 53.3	8 33.3
Bilmiyorum	15 31.3	3 100	4 66.7	4 26.7	4 16.7

Tablo 8: “Geri çağırma mekanizması ile görevden alınan yerel seçilmişler (Belediye başkanı, Muhtar vs.) sizce yeniden aday olabilmeli mi?” sorusunun istatistiksel analizi

“Geri çağırma mekanizması ile görevden alınan yerel seçilmişler (Belediye başkanı, Muhtar vs.) sizce yeniden aday olabilmeli mi?” sorusuna ekseriyetle hayır cevabı verilmiştir.

Buradaki hayır cevabının evetle neredeyse aynı olduğu gözlenmektedir. Burada yapacağımız yorum ise, her halükarda yerel yönetici ve siyasetçilerin buldukları görevi bırakmak istememeleridir. ABD’de geri çağırmanın süreçlerini incelerken geri çağırılan görevlinin aday olup olamaması ile ilgili farklı uygulamalar bulunduğunu görmüştük. Ülkemizde de çeşitli durumlara göre bu husus düzenlenebilir. Türkiye siyasetinde seçim kaybetmek ya da çeşitli konularda eleştirilmek, siyasetten çekilmek için bir neden olarak görülmediği için yeniden seçime katılım konusu gündemden düşmemektedir. Japonya alt başlığında değinilen eleştiri almanın görevden çekilmek için yeterli olduğu düşüncesi, burada geçerli görünmemektedir.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
% 10-20	5 10.4	0 0	0 0	2 13.3	3 12.5
% 20-30	3 6.3	0 0	0 0	0 0	3 12.5
% 30-40	3 6.3	0 0	0 0	1 6.7	2 8.3
% 40-50	3 6.3	0 0	0 0	0 0	3 12.5
% 50 fazlası	18 37.5	0 0	2 33.3	6 40	10 41.7
Bilmiyorum	16 33.3	3 100	4 66.7	6 40	3 12.5

Tablo 9: “Geri çağırma mekanizması ile seçimlerin yenilenebilmesi için ilgili seçim bölgesinde kayıtlı seçmenlerin yüzde kaçını geri çağırma mekanizması için başvurmalı?” sorusunun istatistiksel analizi

“Geri çağırma mekanizması ile seçimlerin yenilenebilmesi için ilgili seçim bölgesinde kayıtlı seçmenlerin yüzde kaçını geri çağırma mekanizması için başvurmalı?” sorusuna %50 ve fazlası cevabı ağır basmıştır.

İkinci bölümde ABD’de bazı eyaletlerde çok küçük yüzde oranlarıyla bile seçilmişlerin geri çağırma mekanizmasına konu olabileceğini anlatmıştık. Ancak bu çok kısıtlı bir durumdur. Genel olarak geri çağırma seçimlerinin konu olabilmesi için ciddi bir oy oranı gerekir. Anketimizde de %50 gibi bir oran yine geri çağırmanın teorik temellerini destekler niteliktedir. Kaldı ki yine az bir yüzde oranıyla yapılacak bir geri çağırma seçimi yine önceki anket sorularımızdan birinde cevap olarak geçen ‘ siyasi sabotaj’ı doğuracaktır. Seçimi kaybeden siyasi parti ya da gruplar az bir oyla demokratik olmayan amaçlar için geri çağırma seçimini başlatabileceklerdir. Bu anket cevabının altında yatan düşüncenin bizim geri çağırmanın aleyhindeki savları anlattığımız bölümde geçen ilgili madde olduğu kanaatindeyiz. Türkiye demokrasisinde sayıca kalabalık olmanın, seçimi kazanmak gibi, önemli olduğu düşüncesi hatırlanacak olursa, geri çağırmanın kötüye kullanılma ihtimaline karşı demokratik bir tartışmadan ziyade sayıca bir göstergenin tercih edildiği söylenebilir.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	12 25	1 33.3	0 0	5 33.3	6 25
Hayır	29 60.4	2 66.7	4 66.7	7 46.7	16 66.7
Bilmiyorum	7 14.6	0 0	2 33.3	3 20	2 8.3

Tablo 10: “Dünyada geri çağırma mekanizmasını yerel yönetimlerinde başarıyla uygulayan ABD, Japonya gibi ülkeler olduğunu biliyor musunuz?” sorusunun istatistiksel analizi.

Katılımcıların “Dünyada geri çağırma mekanizmasını yerel yönetimlerinde başarıyla uygulayan ABD, Japonya gibi ülkeler olduğunu biliyor musunuz?” sorusuna olumsuz cevap vererek bilmedikleri görülmüştür.

Bu soruyu sormaktaki amacımız seçilmişleri halkoyuyla görevden uzaklaştıran demokratik bir yöntemin halk menfaatine olacak şekilde antidemokratik amaçlar dışında kullanılabildiğini soru yoluyla anket katılanlarına anlatarak anketin gidişatı hakkında anketi politik olmaktan çıkarmaya yönelikti. Dolayısıyla zaten geri çağırma kavramını duymamış anket katılanlarının bunu bilmesi düşük ihtimaldir. Konunun kamuoyunda duyulmaması, bu konularla ilgili eğitimi faaliyetlerinin yapılmaması, bu cevabın çıkmasında etkili olmuştur.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	12 25	0 0	0 0	4 26.7	8 33.3
Hayır	28 58.3	3 100	4 66.7	8 53.3	13 54.2
Bilmiyorum	8 16.7	0 0	2 33.3	3 20	3 12.5

Tablo 11: “Yerel yönetimlerde seçmenlerin yönetime katılımını yeterli buluyormusunuz?” sorusunun istatistiksel analizi

Katılımcılar, Geri Çağırma uygulamasına talebin aksine : “Yerel yönetimlerde seçmenlerin yönetime katılımını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapla katılımı yetersiz bulmuşlardır.

Bu ve sonraki soruda çok önemli bir durum söz konusudur. Çünkü biz çalışmamızda geri çağırma mekanizmasını yerel yönetimlerde bir katılım ve denetim aracı olarak anlatmaktayız. Özellikle birinci bölümde katılım ve denetimle ilgili açıklamalarımızı yaparken bunları yapmadan önce bu kavramları demokrasi ve

demokrasinin türevlerine dayandırarak çalışmamıza devam ettik. Anket katılanları geri çağırma mekanizması yüksek oranda istemedikleri halde; yerel yönetimlerde seçmenlerin katılımını yine yüksek oranda yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Tüm anket gruplarında bu durum böyledir ve bu başlı başına bir tezattır.

	GENEL	BELEDİYE BAŞKANLARI	MÜLKİ İDARE AMİRLERİ	İL GENEL MECLİSİ ÜYELERİ	BELEDİYE MECLİSİ ÜYELERİ
	N %	N %	N %	N %	N %
Evet	11 22.9	0 0	1 16.7	3 20	7 29.2
Hayır	30 62.5	3 100	4 66.7	9 60	14 58.3
Bilmiyorum	7 14.6	0 0	1 16.7	3 20	3 12.5

Tablo 12: “Yerel yönetimler üzerindeki denetim mekanizmalarını yeterli buluyor musunuz?” sorusunun istatistiksel analizi

Katılımcılar, Geri Çağırma uygulamasına talebin aksine “Yerel yönetimler üzerindeki denetim mekanizmalarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapla denetimi yetersiz bulmuşlardır.

Önceki anket sorumuzun cevabından devamla bu soruda da yine anket katılanları yerel yönetimler üzerinde denetim mekanizmalarını da yüksek oranda yetersiz bulmuşlardır. Bu da başlı başına bir tezattır. Burada bir önceki bölümde onuncu kalkınma planını incelerken geri çağırma mekanizmasının yerel yönetimlerde denetim arayışlarının bir parçası olduğu gerçeği öne çıkmaktadır. Yine birinci bölümde yerel yönetimlerde kamuoyu denetiminin durumunu incelerken geri çağırma ve halk oylaması gibi araçların denetimdeki önemini vurgulamıştık. Bu tarz denetimlerin, demokratik işleyişi güçlendirdiğinin altı çizilmiştir. Geri çağırma mekanizmasının demokratik bir denetim aracı olduğu düşüncesinin yaygınlaşması, bu soruya verilecek cevabı değiştirebilecektir.

Bu çerçevede anketin tamamına dair çıkarım yapmak gerekirse, girişte belirtilen varsayımlardan geri çağırma mekanizmasının yerel demokrasiyi güçlendireceğın dair önerinin, ülkedeki genel demokrasi tartışması içerisinde bir anlam kazanacağı söylenebilir. Merkez-yerel ilişkilerinde merkezin güçlü olduğu Türkiye demokrasisinde yerel yöneticilerin tabandan başlayacak bir demokratikleşme konusunda net bir tavra sahip oldukları söylenemez. Geri çağırma mekanizmasının kendisi tek başına sistemi aşağıdan yukarı doğru şekillendirmesi güçtür. Niğde örneğinde yapılan anketlerde bu durumun bir yansıması olarak, yerel yöneticilerin demokratikleşme konusunda bir eğilimi olsa da bunun bu araçla nasıl gerçekleştirileceğı konusunda kararsız ya da bilgisiz oldukları söylenebilir. Geri çağırma mekanizmasının genel ülke gündeminde tartışılması yerel yöneticilerin fikir ve bilgilerini de etkileyecektir. Dolayısıyla ilk bölümde belirtilen temsili ve liberal demokrasinin tam olarak işlemesi durumunda, sistem içi bir düzeltme unsuru olarak geri çağırma mekanizması Türkiye çapında da uygulanabilecektir

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geri Çağırma Mekanizması kavramı yerel demokrasi ve yerel yönetimler bağlamında bilinen ve uygulanan bir mekanizma olsa da Türkiye’de kamu yönetimimize yeni giren bir kavramdır. Dolayısıyla bu kavramın ve içeriğinin anlaşılabilmesinin zaman alacağı kesindir. Buna rağmen Köy Kanunu Taslağı ve Onuncu Kalkınma Planı İhtisas Komisyonu Raporu’nda çok kısa süre içerisinde bu uygulamanın getirilmesi düşünülmüştür. Ancak bu hızlı dönüşümün pratikte uygulanamayacağı, Niğde’de yapılan anketlerden çıkarılabilecek bir sonuçtur.

Çalışmanın ilk bölümlerinde gösterildiği gibi demokrasi, yerel demokrasi ve çeşitli denetim uygulamalarının çeşitli unsurlar gereklidir. Geri çağırma mekanizması için de bu unsurlar geçerlidir. Yukarıdan alınan bir karardan ziyade bu konunun kamuoyu nezdinde değerlendirilmesi ve anlaşılması gereklidir. Diğer bir deyişle demokrasi pratiklerinin kurumsallaşması ve yerleşik bir hal alması gereklidir. Böylece bu uygulama çeşitli kanuni düzenlemelerle sistemin içerisine yerleştirilebilir. Sonuçları tam kestirilemeden uygulamaya sokulan bu durum her ne kadar ülke geneline seçmenlerin hoşuna gidecek bir durum oluştursa da zamanla ortaya çıkacak hasarlarını tam anlamıyla kestirebilmek zordur.

Bu yüzden her ne olursa olsun, tezimizin birinci bölümünde bahsedilen yerel yönetimlerde halk katılımının her yönüyle en üst düzeye çıkarılması gerektiğinin altı çizilmelidir. Bu durum, Yerel Doğrudan Demokrasi uygulamalarını etkinleştireceği gibi yönetimde demokratikliğin sağlanması için de gereklidir. Böylece seçmenlerin, seçimlerden sonra kendi seçtiği kişi ve kurumlarla kopukluğunu engellenmiş olur ayrıca yerel seçilmişlerin kaynakların kullanılması ve doğru hizmetlerin doğru zamanda verilmesi gibi hayati önemdeki hususlarda yeterince özen göstermesi sağlanmış olur. Halk Katılımının birinci bölümde bahsedilen her şekliyle sağlanması, zamanla seçim zamanlarının birbirinden kopukluğunu engelleyeceği gibi ‘Geri Çağırma Mekanizması’nın kendiliğinden uygulanmasının önünü açacaktır.

Yerel Hizmetlerin planlama aşamasından uygulama aşamasına kadarki yaşam süreci ve bu konuda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi noktasında yerel siyasetçilere de çok ciddi görevler düştüğü bir gerçektir. Çünkü, ne yazık ki seçmenler her seçimden önce çeşitli vaatleri ilgili siyasi parti temsilcilerinden duymakta, seçimlerde tercihini yapmakta ve sonrasında bir sonraki seçim dönemine kadarki

sürede ciddi bir bilinçsizlik ve kopukluk yaşamaktadır. İşte Geri Çağırma Mekanizmasının en temel haliyle bu kopukluğu ortadan kaldıracığına inanılmaktadır.

Her sistem gibi Geri Çağırma Mekanizmasının da olumlu ve olumsuz yönleri uygulanmaya başlamasıyla kendini göstermektedir. Bu noktalara ikinci bölümümüzde ciddi şekilde değinilmiştir. Bununla beraber ne kadar olumsuz yanları da olsa çalışmada değinilen örneklerde başarılı sonuçlar alınmış; seçmenlerin arzu etmediği yerel yönetici görevi bırakıp seçmenlerin bir sonraki seçim zamanını beklemeden istediği hizmetleri alabilmesinin önü açılmıştır. Bu örnekler farklı biçimleriyle uygulanan mekanizmanın sistemin bir parçası olduğunu ortaya koymuştur.

Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Komisyonu Raporunda Yerel Yönetimlerin denetimi ilgili yetersizlikler aşikar olarak belirtilmiştir. Burada ihtiyaç olan denetim, gene ilk bölümde anlattığımız ‘Kamuoyu Denetimi’ kavramıdır. Bu kavramın etkili bir şekilde çalışması; en temel haliyle Geri Çağırma Mekanizmasının doğru uygulamasıyla sağlanabilir.

ABD’de geri çağırma usulüne ilişkin yaptığımız incelemelerde belirli prosedürlerin örnek alınarak Türkiye’de pilot bölgeler oluşturulmak suretiyle çeşitli değişikliklerle uygulamaya konulabilir, ayrıca Japonya’da Belediye Başkanlarının göreve gelmesinden; halkı memnun etmemesi neticesinde Geri Çağırma Mekanizmasının uygulamaya girmesine kadarki anlatılan süreçte, Başkanın konumu ve yetkileri ile bu sistemin uygulama parametreleri arasında çok ciddi bir bağ olduğu görülmüştür. Almanya’da bahsettiğimiz sistemde de bu duruma rastlanılmıştır. Yani örneğin; Başkanın yetkileri artırılırsa ve güçlendirilirse Geri Çağırmanın uygulanabilirliği ve sertliği artmakta öteki türlü diğer mekanizmalar daha sık kullanılmaktadır. Yerel yönetimlerde ve hatta kamu idarelerinde performansa dayalı çalışma sistemlerinin geliştirilmesi, Almanya ile ilgili bölümden hareketle; geri çağırma mekanizması vb. demokratik sistemleri kendiliğinden getirecektir.

Toparlayacak olursak, Geri Çağırma Mekanizmasının, seçmenlerin lehine ve yerel siyasetçilere çalışmaya zorlayan bir sistem olduğu çok açıktır. Zaten ilgili bütün yazınlarda bu mekanizmasının uygulamaya konulması tavsiye edilmiştir. Öyleyse ülkemizde en verimli şekilde nasıl uygulanabilir bu mekanizma nasıl hayata geçirilebilir?

1-Yerel Yönetimlerde Halk Katılımını Güçlendirmek

Her şeyden önce yerel yönetimlerde halk katılımını maksimuma çıkarmak ve halkın yerel yönetime katılmasını sağlamak, bu mekanizmaya geçişin en temel şartıdır. Aksi takdirde sadece kısa zaman aralıklı seçimlere karar verilmesi seçmenlere uzun vadede hiçbir fayda sağlamayacaktır.

2-Doğrudan Demokrasi Uygulamalarını güçlendirmek ve Halk Girişimi Kurumunu Kurmak

Doğrudan Demokrasi uygulamalarının alışkanlaştırılması ve uygulanması Geri Çağırma Mekanizması gibi uygulamaların kendiliğinden kolaylıkla uygulanabilmesini sağlar. Dolayısıyla İsviçre'deki örneğinden anlattığımız Halk Girişimi Kurumu hayata geçirilebilmelidir.

3- Yeni Yönetim Anlayışlarının Geliştirilmesi

Almanya'daki örneğinden bahsettiğimiz şekliyle yeni yönetim ve çağdaş modeller; yerel yönetimlerin demokratik ve sorunsuz bir şekilde çalışmasını, gerektiğinde özeleştiriyi yaparak 'Geri Çağırma' çarklarını kendisinin çalışmasını sağlar.

4- Geri Çağırma Mekanizmasının doğrudan uygulamaya konulması

Bu üç maddenin gelişip 'Geri Çağırma Mekanizması'nı kendi kendine çalıştırana kadar yapılması gereken en temel şey de bu işle görevlendirilen belli kurumların bu mekanizmayı gerçek amacı dışına çıkarılmadan olası zararları gözetilerek en hassas biçimde korunmasıdır. Bunun için direkt uygulamaya konulan bir geri çağırma mekanizması geri çağırma şartları zorlaştırılarak ilk aşamada hayata geçirilebilir. Sonrasında yukarıda bahsettiğimiz üç maddenin gelişimini önü açılarak bu şartlar hafifletilebilir. Böylece halka seçme hakkının tamamlayıcısı bir anayasal hak verilmiş olur. Buradaki ilave önerimiz de bu hassas konuyla ilgili dönemsel faaliyet gösterecek bir üst kurul oluşturulmasıdır.

Niğde İlinde yaptığımız çalışmada aynı anket ilk olarak muhtarlarla da denenmeye çalışılmıştır. Ancak verilen cevaplar neredeyse sıfır düzeyinde karşılık gördüğünden bu anket yapılamamıştır. Bu da bize köy kanunu taslağının bu kanunu asıl uygulayacak olanlara sirayet etmediğini göstermektedir.

Belediye meclisi, belediye başkanları, il genel meclisi ve mülki idare amirleri ile yapılan aynı ankette ise her soruya ilişkin cevaplar üçüncü bölümde değerlendirilmiş olup bunu dışında genel değerlendirme bağlamında geri çağırma mekanizmasının verilen cevaplar ne olursa olsun, heyecan uyandırdığı ancak erken seçim gibi algılanarak işin teorik ve bilimsel kısmının tam anlaşamadığı tespit edilmiştir.

Geri çağırma mekanizmasının yerel yönetimlerde uygulanabilirliğini araştırırken ilk olarak demokrasi ve demokrasinin türevlerinin yönetim biçimleri ile tam olarak idrak edilmesi gerektiğine inanıyoruz. Çünkü uygulamaya konulacak bir demokratik araç, sistemi çalıştıracak küçük bir çark gibi düşünüldüğünde ancak sağlıklı çalışan bir bütünün içinde kendine yaşam alanı bulabilir.

Geri çağırma mekanizmasının yerel yönetimlerde katılım ve denetim araçlarının önemli bir parçası olarak kabul edildiğinde tek başına bir yöntem oluşturmak ve güçlendirmek değil bu araçların hepsini geliştirmek gerektiği kanaatindeyiz ki bu mekanizmalar doğru çalışabilsin. Sonuçta hepsinin işlevi birbirini tamamlar niteliktedir.

Ayrıca bu çalışmanın yerel yönetimler üzerinde uygulanabilirliği araştırması, ikinci bölümde anlattığımızdan hareketle geri çağırma mekanizmasının ilk olarak yerel yönetimlerde kendine hayat bulması ve sonrasında genele yayılabilesidir. Bu da bizi birinci bölümün ilerleyen kısımlarında açıkladığımız yerel yönetimlerin katılım ve denetim ile olması gereken demokratik parametrelere götürmektedir.

Halkın taleplerinin çokluğu ve bu taleplerin yerine getirilmesinin ehemmiyeti ile yerel yönetimlerin çalışma yöntemlerinin modernizasyonu gerekliliği, ikinci bölümün sonlarında Almanya üzerinden anlattığımız “Yeni kamu yönetimi” tarzındaki modellerin demokratik katılım ve denetim araçları ile bilhassa geri çağırma mekanizmasını koşulsuz uygulamaya koyulabildiğini göstermektedir.

Doğru uygulandığı, kısa vadeli çıkarların bir kenara bırakılarak katılım ve denetim ekseninde bakıldığı, asıl konunun halkın alması gereken hizmetlerin sağlıklı ve sorunsuz alması olarak görüldüğünde, çalışmada anlatılan bütün savlarla geri çağırma mekanizması faydalı olacaktır. Ayrıca genelde de böyle bir uygulama yapılmak istendiğinde önce uzun süreli yerel yönetimler tecrübesinin bunu mümkün kılacağı söylenebilir. Ancak politik tartışma ve ülke geneline yayılan spekülasyonların

böyle bir uygulamanın gerçek amacını gölgeleyip demokratik seçimlerin asıl amacından uzaklaştırıp farklı amaçlara hizmet edebileceğinden endişe edilebilir. Sonuç olarak geri çağırma mekanizması, genel demokratik çerçevenin nasıl işleyeceğine göre şekillenip kurumsallaşabilir; öncelikle tüm boyutlarıyla yerel demokrasi tartışmasının sağlam şekilde yapılması gereklidir.

Burada Türkiye’ de geri çağırma mekanizmasının uygulanmasının gerekliliği konusundaki kişisel kanaatimiz geri çağırma mekanizmasının katılım ve denetim araçları gözetilerek, yine ikinci bölümde açıkladığımız dezavantajlı durumları da dikkate alınarak onuncu kalkınma planında ve köy kanunu taslağında belirtildiği gibi uygulamaya konulması şeklindedir. Böyle bir uygulamanın halk nezdinde ne kadar itibar göreceği ve yerel yöneticileri ne kadar, ne şekilde etkileyeceğini zaman gösterecektir. Ayrıca sadece uygulamaya konulmasından ziyade zamanla ortaya çıkabilecek sıkıntıların yine teorik çerçeve ve mevcut görünüm içerisinde tartışılarak eksikliklerin düzeltilmesi zaruridir. Yani geri çağırma mekanizmasının uygulamaya konulmasıyla birlikte çıkabilecek problemlerin çok sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir. Özellikle katılım ve denetim başta olmak üzere ideal yerel demokrasiye ulaşma araçlarının gelişiminin takibi ile yurt dışı örneklerinin analizi çok iyi yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adrian, Charles R. (1997). “*State and Local Government*”, University Press of America, New York.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali.(1986). ”Halk ya da Ulus Egemenliğinin Kuramsal Temelleri üzerine Birkaç Düşünce”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali. (1991). ”Demokratik Mitoslar: Halk-Ulus Egemenliği ve Siyasal Temsil”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*.
- Akdoğan, Yalçın. (2009). “*Yerel Siyaset*”, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Akın, Ö. (2004) “Federal Almanya”, Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, *AÜ SBF KAYAUM*, Ankara.
- Akıncı, Müslüm. (1999). “*Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman*”, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Akşener, H. Sırrı ve Ramazan Çakmakçı. (2004). “*Açıklamalı, Gerekçeli Bilgi Edinme Kanunu*”, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Aktan, Coşkun Can. (1999). ”Yirmi birinci yüzyıl ve Anayasal Demokrasi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı 29, Eylül-Ekim 1999.
- Alkan, Haluk ve Çiftçioğlu, Hüseyin. (2007) “Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örneği”, *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Altman, David. (2011). “Direct Democracy Worldwide”, *New York: Cambridge University Press*,.
- Ateş, Davut. (2015). “*Demokratik Siyaset*”, Dora Yayıncılık.
- Avşar, Zakir. (1999). “Ombudsman - Türkiye için Bir Model Önerisi”, *Hak İş Konfederasyonu Yayınları*, Ankara.
- Baldersheim, H. (2002) “Subsidiarity at Work: Modes of Multi-Level Governance in European Countries”, *Janice Caulfield ve Helge O. Larsen (Ed.), Local Government at the Millennium, Leske+Budrich, Opladen*, s. 203-212.
- Barber, Benjamin. (1995). “*Güçlü Demokrasi – Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset*”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Bird, Frederick L. ve Francis M.Ryan. (1930). "The Recall of Public Officers: A Study of the Operation of the Recall in California", *New York: The MacMillan Company*.
- Bowler, Shaun. (2004). "Recall and Representation Arnold Schwarzenegger Meets Edmund Burke", *Journal of Representative Democracy, Volume 40*.
- Budge, Ian. (2006). "Direct and Representative Democracy: Are They Necessary Opposed?" , *Representation, Vol.42, No.1*.
- Candan, Ekrem. (2007). "*Türk Bütçe Sisteminde Performans Denetimi*", Ümit Ofset, Ankara.
- Cronin, Thomas E. (1989). "*Direct Democracy: The Politics of Initiative, Referendum, and Recall*", Massachusetts, Harvard University Press.
- Çaha, Ö. (1994) "Osmanlıda Sivil Toplum", *Ankara Üniversitesi: SBF Dergisi (Prof.Yılmaz Günel'a Armağan)*, C:49,Sayı:3-4, Haziran-Aralık 1994
- Çam, Esat. (1995). *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları.
- Çiftçioğlu, Hüseyin. (2006). "*Yerel Siyaset-Göksun Örneği*", Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ss.1-135.
- Çukurçayır, M.Akif. (2006). "*Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*", Çizgi Yayınevi, Konya.
- Çelik,V., Çelik F., Usta S. (2008) "Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C:1, Sayı: 2.
- Çelik, A. (2005). "Halk Oylamasıyla Belediye Başkanları Görevden Alınabilmeli Mi?", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt XX, Sayı 1, 447-461.
- Dahl, Robert. (2001). "*Demokrasi Üzerine*", Phoenix Yayınevi.
- Davis, Thomas A. (1920). "*The Initiative, Referandum and Recall*", iUniverse Yayınevi.
- Demir, Oral. (2008). "*Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma (Türkiye'de Yerel Gündem 21 Örneği)*", Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ss.1-132.

- Dinçkol, Bihterin. (2006). “Yönetilenlerin “Öz” Yönetimi- Kamuoyu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl. 5, Sayı. 10.
- Eldem, H. (2015). “Yerel Yönetimler Reformunun Bir Parçası Olarak Köy Kanunu Tasarı Taslağı”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2015, 2(1), 39-61.
- Erder, Sema ve İncioğlu, Nihal. (2008). “Yerel Politikanın Yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1984–2004”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ergun, Turgay ve Aykut Polatoğlu. (1992). “Kamu Yönetimine Giriş”, *TODAİE Yayını*, Ankara.
- Erol, Gonca. (2017). “Amerika Birleşik Devletlerinde Geri Çağırma Hakkı”, Oniki Levha Yayınları, İstanbul.
- Feiock, Richard C. ve Seung-Bum Yang. (2005). “Factors Affecting Constitutional Choice: The Case of the Recall in Municipal Charters”, *State and Local Government Review*, Vol.37, No.1.
- Fidan, A. (2013). “Köy Kanunu Tasarı Taslağına İlişkin İncelemeler İrdemeler ve Öneriler” , *Kent Akademisi Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, Cilt: 6 Sayı: 1, İlkbahar 2013.
- Garrett, Elizabeth. (2004). ”Democracy in the Wake of the California Recall”, *University of Pennsylvania Law Review*, Vol.153.
- Gilbertson, H.S. (1911). “Popular Control Under the Recall”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.38, No.3.
- Goebel, Thomas. (2002). A Government by the People: Direct Democracy in America, *State and Local Government Review*.
- Gökçe, G. (1999). “Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi*, S:5, 53-77.
- Gökgür, P. (2016). “Avrupa Komisyonu ‘Brüksel 2013 Yılı Raporu’ ve DPT 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çerçevesinde ‘Yönetişim’ Olgusunun Değerlendirilmesi”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, İlkbahar 2016, Y. 8, 133-145.

- Görmez, K. (1997). “*Yerel Demokrasi ve Türkiye*”, Vadi Yayınları, Ankara.
- Gözler, Kemal. (2010). “*Anayasa Hukukunun Genel Esasları*”, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Gözübüyük, A.Şeref. (2006). “*Yönetim Hukuku*”, 24.Bası, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güler, B. A. (1998). “Yerel Yönetimler”, *TODAİE Yayınları*, Ankara 1998.
- Gündüzöz, İlker, “Geri Çağırma Mekanizması ve Mahalli İdareler”, *Türk İdare Dergisi*, Eylül 2010, S. 468, s. 49-61.
- Habermas, Jürgen. (2004). “*Kamusal Alan*”(Der. ve Çev. Meral Özbek.) İstanbul: Hil , 2004.
- Heywood, Andrew. (2015). “*Siyaset*” , Adres Yayınevi.
- Humes, Samuel. ve Eileen, Martin. (1969). “The Structure of Local Government, The Hague”, *IULA Yayını*.
- “International City/County Management Association (ICMA)”, *The Municipal Year Book, Washington,*.
- “International Institute for Democracy and Electoral Aistance(IDEA)”, *Direct Democracy: The International IDEA Handbook, Stockholm: International IDEA,2008.*
- İsbir, B. (2009). “Temsili Demokrasi Anlayışına Göre Yerel Yönetimlerde Özerklik”, *DEU Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 11, Özel S: 2009, s.1571-1599,
- “Japan International Cooperation Agency (JICA)”, *Local Government in Japan, Tokyo, JICA Local Autonomy College, 1995.*
- Jones, Frank D.(1912). “*The Recall(Excluding Judges):A Debate*”, Chicago.
- Kaboğlu, İbrahim Ö. (2009). “*Anayasa Hukuku Dersleri, Genel Esaslar*”, 5. Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık.
- Karagöz, Kasım. (2010).“*Doğrudan Demokrasi Aracı Olarak Halk Girişimi*”, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Keleş, Ruşen. (1994) “*Yerinden Yönetim ve Siyaset*”, 2. basım, Ankara, Cem Yayınevi.

- Keyman E. F. (2000), “*Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorunu’nu Anlamak*”, Alfa Yayınları.
- Koichi, Kishimoto. (1998) “*Politics in Modern Japan: Development and Organization, Third Edition*”, Tokyo, Japan Echo, Inc.
- Kapani, Münci. (1988). “*Politika Bilimine Giriş*”, 4. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kaufmann, Bruno ve Rolf Buchi, Nadja Braun. (2010). “*The Guidebook to Direct Democracy in Switzerland and Beyond*”, Switzewrland.
- Keane, J. (1993). “*Despotizm ve Demokrasi*” *Sivil Toplum ve Devlet* (der: John Keane; çev: A.İpek –K. Somer), Ayrıntı Yay., İstanbul.
- Keleş, R. (1993) “*Kentsel Katılım Nedir Ne değildir*”, Kent ve Siyaset Üzerine yazılar, *IULA-EMME Yayını, İstanbul*.
- Keleş, R. (1994) “*Yerinden Yönetim ve Siyaset*”, Cem Yayınevi, Ankara
- Kestelloğlu, Gözde. (2011) “*Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği*”, *KSU İİBF Dergisi*, S: 1, C: 1, Yıl: 2011, s.121-140
- Köy Kanunu Taslağı. (2009). Ankara,
<http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/files/2013/09/koytasari2009.pdf>, 8 Mayıs 2016’da alınmıştır.
- Kuhlmann, S. (2008). “*Politik-und Verwaltungsreform in Kontinental europa*”. *Subnationale Institutionenpolitik in deutsch-französischen Verleich, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden*.
- Kuhlmann, S. J. Bogumil - S. Grohs. (2008). “*Evaluating Administrative Modernization in German Local Governments: Success or Failure of the “New Steering Model”?*”, *Public Administration Review*.
- Lüttmann, J. (2007). “*Local Government Reforms in Germany*”, *GRIN Verlag, München*.
- Lijpart, Arend. (1996). “*Çağdaş Demokrasiler: Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*”, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Maduz, Linda.(2010). “*Direct Democracy*”, *LivingReviews in Democracy, Vol.2*.

- Mistovich, Paul S. (2004). "To Recall or Not To Recall?", *Public Interest Law Journal*, Vol.14.
- Mouffe, Chantal. (2000). "*Demokratik Paradoks*", Epos Yayınları
- Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler İhtisas Komisyon Raporu, Kalkınma Bakanlığı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/>, 2013. 8 Mayıs 2016'da alınmıştır.
- Özel, M. (2000). "Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme İlkesi:Yerellik" *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*
- Özel, Mehmet. Eren, Veysel ve İnal, Emin. (2009). "Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma". *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1/1 ss.33-50*.
- Pack, Timothy . (2008). "High Crimes and Misdemeanors: Removing Public Officials From Office in Utah and the Case For Recall", *Utah Law Review*, No.2.
- Pustu, Yusuf. (2005). "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 57, Nisan-Haziran 2005.
- Qvortrup, Matt. (2005). "Direct Democracy: A Comprative Study of the Theory and Practice of Government by the People, 2.bası", *Manchester ve New York: Manchester University Press*.
- Saran, M. U. (1996). "Belediye Hizmetlerinde Halkı Bilgilendirme ve Halk Denetiminin Sağlanması", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Temmuz 1996.
- Sarıbay, Ali Yaşar. (2001). "*Türkiye'de Demokrasi ve Politik Partiler*", Alfa Yayınları.
- Sarıca, Murat. (1969). "Fransa ve İngiltere'de Emredici Vekaletten Yeni Temsil Anlayışına Geçiş", *İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını*.
- Sartori, Giovanni. (1996). "*Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*", Sentez Yayıncılık.
- Schmidt, Manfred G. (2001) "*Demokrasi Kuramlarına Giriş*", Vadi Yayınları.
- Şaylan, Gencay. (1994) "*Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*", İmge Kitabevi.

- Mardin, Ş. (2017). “*Sivil Toplum-Türkiye’de Toplum ve Siyaset(Bütün Eserleri 6)*”, 23.Bası, İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). “*Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez- Çevre İlişkileri*”, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*”,(Ed. Mümtaz’er Türköne-Tuncay Önder), İletişim Yay., İstanbul,
- Tekeli, İ.(1993). “Democrocay in Local Adminastration and Development of Municipalities in Turkey”, *Amme İdaresi Dergisi, TODAİE, Cilt 2, Sayı 6*.
- Teziç, Erdoğan. (2004). “*Anayasa Hukuku*”, 13. Bası, İstanbul, Beta Yayıncılık,
- Tortop, N. (1994). “*Mahalli İdareler*”, Yargı Yayınları, Ankara.
- Türköne, Mümtaz’er. (2003). “*Siyaset*”. Lotus Yayınları, Ankara.
- Varol, M.(1989) “*Yerel Siyasetin Demokratikleştirilmesi*”, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Vetter, A. (2006), “Modernizing German Local Government: Bringing the People Back in?”, *Vincent Hoffmann-Martinot ve Hellmut Wollmann (Ed.), State and Local Government Reforms in France and Germany, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, s. 253-268*.
- Wollman, Hellmut. (2000). “Local Government Reform in Great Britain, Sweden, Germany and France: Between Multi-Function and Single-Purpose Organisations”, *European Integration and Local Government, Edward Elgar, Brookfield*.
- Wollmann, H.(2002) “Recent Democractic and Administrative Reforms in Germany’s Local Government: Persistence and Change”, Janice Caulfield ve Helge O. Larsen (Ed.), *Local Government at the Millennium, Leske+Budrich, Opladen*.
- Yaylı H., Pustu Y. (2008). “Yerel Demokrasinin İlkeleri”, *Karadeniz Araştırmaları, Sayı: 16, Kış 2008, s.133-153*.
- Yıldırım, S.(1993). “*Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar*”, Simurg Kitabevi, İstanbul.

Yıldırım, Yavuz. (2006). “*Radikal Demokrasi Teorisi ve Uygulanabilirliği: Farklı Yerel Yönetim Deneyimleri*”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi-Hacettepe Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yıldız, M.(1996) ‘Yerel Yönetimler ve Demokrasi’, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C: 5, S: 4, Temmuz 1996, s.3-15.

Zeren,H. E., Özmen, A.(2013) ‘Halkın Belediye Faaliyetlerine Katılım Duyarlılığı ve Hizmet Memnuniyeti : Karaman Belediyesi Örneği’, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 12 (19): 165-173*.

Zimmerman, Joseph F. (1962) “*State and Local Government*”, New York, Barnes-Noble, Inc.,

EKLER

EK - 1: Başvuru Dilekçesi (Niyet Bildirim Dilekçesi) Örneği
(Santa Clara County, CA)

NOTICE OF INTENTION TO CIRCULATE RECALL PETITION

TO THE HONORABLE _____
(name of officer sought to be recalled)

Pursuant to Section 11020 of the California Elections Code, the undersigned, registered qualified voters of the _____, in the State of California, hereby give notice that we are the proponents of a recall petition and that we intend to seek your recall and removal from the office of _____, in _____, California, and to demand election of a successor in that office.
(name of district) (title of office) (name of district)

The ground for the proposal recall are as follows:

(STATE GROUNDS, 200 WORDS OR LESS)

The printed names, signatures, and residence addresses of the proponents are as follows:

	Name	Address	Signature
1.	_____	_____	_____
2.	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____

(See page 4 of this Guide for the total required number of proponents' names, addresses and Signatures required in this spaces above.)

Telephone number to contact proponents (optional) ( ) - _____

A copy of this and the proof of service will be filed with the _____ Elections Official.
(name of county)

You may file an answer to the statement of the proponents with the _____ Elections Official within 7 days after the notice is filed. It may not be more than 200 words. If an answer is filed, a copy of it must also be served personally or by certified mail within that same 7 day period on one of the above proponents. The answer shall include the printed name, signature, and business or residence address of the officer sought to be recalled.

EK - 2 : Örnek Geri Çağırma Dilekçesi

(North Dakota Eyalet Sekreterliğince hazırlanmış örnek dilekçe)

RECALL PETITION

We, the undersigned, being qualified electors request that *John Doe, City Council Member of Any City*, be recalled for the reason(s) of *enter the reason(s) here*.

RECALL SPONSORING COMMITTEE

The following are the names and addresses of the qualified electors of the state of North Dakota and the political subdivision who, as the sponsoring committee for the petitioners, represent and act for the petitioners in accordance with law.

Name	Complete Residential, Rural Route, or General Delivery Address
1. <i>John Doe (chairman)</i>	<i>123 Street, Anywhere ND 58504</i>
2. <i>John Doe</i>	<i>123 Street, Anywhere ND 58504</i>
3. <i>John Doe</i>	<i>123 Street, Anywhere ND 58504</i>
4. <i>John Doe</i>	<i>123 Street, Anywhere ND 58504</i>
5. <i>John Doe</i>	<i>123 Street, Anywhere ND 58504</i>

INSTRUCTIONS TO PETITION SIGNERS

You are being asked to sign a petition. You must be a qualified elector. This means you are eighteen (18) years old, you have lived in the City of Anywhere for thirty days, and you are a United States citizen. All signers shall also legibly print their name, complete residential, rural route, or general delivery address, and date of signing on the petition. Every qualified elector signing a petition must do so in the presence of the individual circulating the petition.

Month/Day /Year	QUALIFIED ELECTORS			City, State, Zip Code
	PRINTED Name of Qualified Elector	SIGNED Name of Qualified Elector	Complete Residential, Rural Route, or General Delivery Address	
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				

EK - 3: İmza Toplayıcılarının Yemin Beyanı Örneği

(North Dakota örneğinde geri çağırma dilekçesinin son sayfasında yer alan yemin bölümü)

Month/Day Year	PRINTED Name of Qualified Elector	SIGNED Name of Qualified Elector	Complete Residential, Rural Route, or General Delivery Address	City, State, Zip Code
27				
28				
29				
30				

State of North Dakota

County of _____
(county where signed)

I, _____, being sworn, say that I am a qualified elector, that I reside at _____
(circulator's printed name)
_____, that each signature contained on the attached petition was executed in my
(residential address)

presence; and that to the best of my knowledge and belief each individual whose signature appears on the attached petition is a qualified elector; and that each signature contained on the attached petition is the genuine signature of the individual whose name it purports to be.

Subscribed and sworn to before me on _____, 20____, at _____, North Dakota.
_____
(signature of circulator)

(Notary Stamping Device)
_____
(signature of notarial officer)

Ek-4: Geri Çağırma Mekanizması ve Türkiye’ de Yerel Yönetimler Üzerinde Uygulanabilirliği- Niğde Örneği

Sayın Yönetici/Katılımcı

Bu anket Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet Ali ASLAN’ ın Yüksek Lisans Tezi için yapılmaktadır. Anketin amacı Onuncu Kalkınma Planı- Yerel Yönetimler İhtisas Raporunda 3-5 sene içerisinde hayata geçirilmesi planlanan Geri Çağırma Mekanizması’ na; Niğde’ ye yön veren Yöneticilerin ve Yerel Siyasetçilerin düşünceleri perspektifinden bakmaktır.

- Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından derlenen kişi ve aile bilgileri gizli tutulacaktır.
- Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra kendinize en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

Saygılarımızla

Mehmet Ali
ASLAN

Yüksek Lisans
Öğrencisi

1) Aşağıdaki görevlerden hangisinde bulunuyorsunuz?

- 1- Mülki İdare Amiri
- 2- Belediye Başkanı
- 3- Belediye Meclis Üyesi
- 4- İl Genel Meclis Üyesi

2) Kaç yıldır bu görevdesiniz ?

3) Geri Çağırma Mekanizması(Recall) kavramını daha önce duydunuz mu?

1- Evet 2- Hayır

4) Yerel seçilmişleri, seçim süresi bitmeden seçmenlerin yazılı talebiyle görevden uzaklaştırma ve yeniden seçimlere gitme biçimi olan Geri Çağırma Mekanizmasına sıcak bakar mısınız?

1- Evet 2- Hayır

5) Sizce Geri Çağırma Mekanizması Türkiye' de Yerel Yönetimler üzerinde uygulanabilir mi?

1- Evet 2- Hayır

6) Geri Çağırma Mekanizmasının uygulanabildiği model bir durumda ;

Seçim süresi 5 yıl olan Yerel Seçimlerde, GÇM başvurularının başlaması için seçimlerin üstünden minimum kaç yıl geçmesi gerekir?

1-1 2-2 3-3 4-Diğer

Geri Çağırma Başvurularının nereye yapılması en doğrudur?

- 1- İl/ İlçe Nüfus Müdürlükleri 2- Adliye 3- Mülki İdareler 4-
Belediyeler
5- Diğer.....

Geri Çağırma Mekanizması İle görevden alınan Yerel Seçilmişler(Belediye Başkanı, Muhtar vs.) Sizce yeniden aday olabilmeli mi?

- 1- Evet 2- Hayır

Geri Çağırma Mekanizması ile seçimin yenilenebilmesi için ilgili seçim bölgesinde kayıtlı seçmenlerin yüzde kaç GÇM için başvurmalı?

- 1- %10-20 2- %20-30 3- %30-40 4- %40-50
5- %50 fazlası

7) Sizce Geri Çağırma Mekanizması ile amaçlanan etkin halk denetimi çeşitli siyasal sebeplerle sabote edilebilir mi?

- 1- Evet 2- Hayır

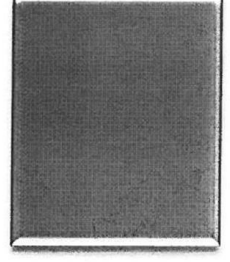
8) Varsa Geri Çağırma Mekanizması ile ilgili diğer düşüncelerinizi ve varsayımlarınızı paylaşır mısınız?

Anketimiz tamamlanmıştır.
İlgi ve alakanız için teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Mehmet Ali ASLAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Kayseri-1987
Medeni Hali : Evli, 2 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri : aslanmehmetali@yahoo.com
0553 045 6624 (GSM)

EĞİTİM

2001-2004 Kayseri Fen Lisesi
2004-2007-.. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-
İktisat
2006-2010 Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi-Kamu Yönetimi
2014-2015-.. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü-Kamu
Yönetimi
2011-2018 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi-Sosyal Bilimler
Enstitüsü-Kamu Yönetimi

İŞ DENEYİMİ

2007-2012 Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
2012-Devam Ediyor Gümrük ve Ticaret Bakanlığı